

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za socialno delo*

Diplomsko delo

Socialno delo z ranljivim mladostnikom

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Nataša Domanjko

Maribor, oktober 2014

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Nataša Domanjko

Naslov diplomskega dela: Socialno delo z ranljivim mladostnikom

Kraj: Maribor

Leto: 2014

Število strani: 114

Število tabel: 3

Število prilog: 3

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Deskriptorji: ranljivi mladostnik, dejavniki odraščanja, institucionalna obravnava mladih, obravnava na CSD in v institucijah, težave v odraščanju, vzgojni zavodi, doživljanje mladostnika, življenjski svet mladostnika.

Povzetek:

S študijo primera sem poskušala raziskati življenjski svet mladostnika. Kako je potekala obravnava ranljivega mladostnika na CSD, kako je potekalo večletno bivanje v različnih institucijah, kateri so bili ključni dejavniki odraščanja, ki so vplivali na potek mladostnikovega obnašanja in sprejemanja dogodkov, ki so se mu pripetili tekom njegovega življenja. Skozi poglobljene intervjuje in preučeno spisovno dokumentacijo sem lahko ugotovila, da so se v mladostnikovem življenju dejavniki pokazali kot izraziti dejavniki tveganja.

Descriptors: vulnerable youth, factors of growing up, institutional proceedings of the youngs, proceedings at CSW and in institutions, problems of growing up, educational establishments, experiencing of a youth, life world of an youth.

Abstract: I tried to investigate the world of a youth by case study . How the proceedings of a vulnerable youth went on at CSW, how long-lasting residence in different institutions, that were key factors of growing up, Affected youth's behaviour and accepting of events that have occurred to him during his life.

Via comprehensive interviews and investigated documentation, I was able to learn that factors had been showed as prominent risk factors in youth's life.

*Če bo še nekaj eksperimentov z Rokom,
ga bomo lahko predstavili
kot študijski primer na Fakulteti za socialno delo.
(Ravnatelj VZ3)*

Najprej bi se želela zahvaliti mentorju doc. dr. Milku Poštraku za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Hvala Centru za socialno delo, da sem lahko proučevala tako zanimiv primer.

Hvala mladostniku in rejnici, da sta me spustila v njuna življenja in sem lahko predstavila tako edinstven primer.

PREDGOVOR

Že od nekdaj sem si želela delati z mladimi in prvič sem dobila to priložnost v drugem letniku študija. Svojo prakso sem opravljala v Kriznem centru za mlade. Tam sem spoznala veliko različnih otrok in mladostnikov s takšnimi in z drugačnimi problemi, ki se zaradi različnih osebnih stisk umaknejo iz konfliktnega okolja ali pa se znajdejo v akutni stiski zaradi katere je nujna izločitev iz okolja. Tako sem naslednja tri leta prakso opravljala v Kriznem centru za mlade. Ni še tako dolgo nazaj, ko sem bila sama njihove starosti in so mi po glavi hodile same neumnosti ter sem se ubadala s svojimi, zame velikimi, problemi. A vendar, ko vstopiš v svet mladostnika, ki prebiva v Kriznem centru za mlade, hitro spoznaš, da so bili moji problemi in težave zelo majhni napram njihovim. Glavni namen moje prakse takrat je bil predvsem spoznati življenjski svet mladostnika, se družiti z njim in mu pomagati pri določenih nalogah, problemih in težavah. Prav tako sem vedela, da se želim s to tematiko ukvarjati tudi pri pisanju diplomskega dela.

V prvem letu prakse v Kriznem centru za mlade se me je najbolj dotaknil mladostnik, na katerem trenutno tudi temelji moje raziskovanje za diplomsko delo. Naj na kratko povzamem primer, kot sem ga videla takrat na praksi, ko sem fanta prvič spoznala. Mladostnik se mi je zdel zelo prijeten fant, malce nemiren, razdražljiv in nestrpen, prav tako pa se je tudi zelo težko skoncentriral, kadar je moral s kom govoriti. Najraje bi bil kar spal za mizo, saj ob ob pogovoru ni poslušal ali pa te je prekinil z nejasnim odgovorom. Kasneje, ko sem prebrala njegovo spisovno dokumentacijo, pa me je njegova življenjska zgodba tako pritegnila, da sem že v tistem trenutku vedela, da jo bom predstavila v diplomskem delu.

Imela sem enkratno priložnost opazovati sistemsko nerešen način nameščanja izrazito ranljivih mladostnikov, ker se le-teh vzgojno izobraževalni zavodi otepajo, jih izključujejo, in jih pošiljajo domov ali na Center za socialno delo, da poskrbijo zanje v svojih pristojnostih. V vseh teh primerih, kjer gre praviloma za rušenje družinskega odnosa, se kaže potreba po usposabljanju strokovnih delavcev za terapevtsko delo s starši in z otroci. To pa je bil tudi glavni povod v nadaljnje raziskovanje življenjskega sveta mladostnika, saj sem hotela priti do nekega zaključka, zakaj se to dogaja in kateri so bili tisti ključni dejavniki v njegovem življenju, ki so ga privedli do te situacije.

KAZALO

1	Teoretični uvod	8
1.1	Družina	8
1.1.1	Skrbnništvo	9
1.1.2	Rejništvo	10
1.2	Otroci in mladostniki	10
1.2.1	Otroci in mladostniki, ki so prikrajšani za normalno življenje	13
1.2.2	Ranljivi otroci	14
1.2.3	Dejavniki odraščanja	19
1.2.4	Nasilje kot sporočilo	26
1.3	Koncepti socialnega dela z mladimi	27
1.4	Institucionalna obravnava mladostnikov	31
1.4.1	Vzgojni zavodi	32
1.4.2	Zakonodaja	36
2	Problem	39
2.1	Opredelitev splošnega okvirja problema	39
2.2	Raziskovalna vprašanja	39
3	Metodologija	40
3.1	Vrsta raziskave	40
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov	40
3.3	Zbiranje podatkov	41
3.4	Obdelava in analiza podatkov	42
4	Študija primera	43
4.1	Opis mladostnika in njegove družine	43
4.2	Povzetek primera	45
4.3	Predstavitev rezultatov	67

5	Razprava	73
5.1	Problem pri raziskovanju	79
5.2	Ovrednotenje uporabljene metodologije	80
6	Sklep	81
7	Predlogi.....	82
8	Uporabljena literatura.....	83
8.1	Zakoni	84
8.2	Spletni viri	84
9	Priloge.....	86

1 Teoretični uvod

1.1 Družina

Ena najpomembnejših oblik v življenju posameznika in prva družbena skupina, v kateri otrok pridobiva prve izkušnje z drugimi ljudmi, je družina. V njej se posameznik socialno in biološko kot tudi psihološko in duhovno razvija. Prav zaradi tega pa je/so družinsko okolje in družinski vpliv glavni dejavnik socializacije in osebnostnega razvoja.

Po 2. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju: ZZZDR) je družina življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. Starši imajo pravico in dolžnost, da z neposredno skrbjo, s svojim delom in z dejavnostjo zagotavljajo uspešen telesni in duševni razvoj svojih otrok. Te pravice in dolžnosti sestavljajo roditeljsko pravico (4. člen ZZZDR) (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 18).

Ule in Renner (1991 v Dremelj, 2003) pravita, da je družina osnovna institucija zasebnega življenja. V le-tej se oblikuje večina, za ljudi pomembnih, družbenih odnosov. Družina se od drugih družbenih skupin loči po tem, da nas stalno poziva k temu, da se odzivamo nanjo in na potrebe njenih članov. Je socialna skupina, ki sloni na časovni ali prostorski povezanosti in pripadnosti članov. Na eni strani je primarna skupina, katere člani so sorodstveno, čustveno in solidarnostno povezani, na drugi strani pa je socialna institucija, predvsem v odnosu do drugih družbenih skupin in institucij, ki ji nalagajo določene norme in pričakovanja glede vedenja in življenja njenih članov.

Nadalje Berns (1997 v Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 18) poudarja, da je splošno znano, da je življenje v družini pomemben dejavnik razvoja otroka. Specifične značilnosti otroka in mladostnika, kot so npr. osebna prilagojenost, samospoštovanje in odsotnost deviacij v vedenju, so tisti kriteriji, ki nam pomagajo pri opredeljevanju družin kot zdravih oz. funkcionalnih ali nezdravih oz. nefunkcionalnih. To torej pomeni, da je razvoj otroka težko oziroma skoraj nemogoče ločiti od razvoja družine.

Strinjam se z Uletovo, ko govori o tem, da za otroke družina izgublja značaj biološke naravne danosti ali usodne skupine, ter da le-ta vse bolj postaja način bivanja s pomembnimi bližnjimi ljudmi, ne glede na to, ali je otrok biološki potomec staršev ali ne. Slednji lahko živi v različnih družinskih oblikah, na primer z materjo, očetom, obema, nadomestnim očetom ali materjo ter z drugimi osebami. Uletova pravi, da je najpomembnejše dejstvo to, da starši cenijo otroka, saj to predstavlja življenjsko vsebino in smisel skupnega življenja (Ule, 15 v Šelih, 2000).

Družina ima pomembno mesto, predvsem, kadar gre za ukrepe pomoči družini, ki izvirajo iz prepričanja, da je treba zajeti celoten kontekst, v katerem otrok živi. Prav iz tega pa se je razvilo svetovanje staršem, družinsko svetovanje in terapija, družinske konference ter poravnave za kazniva dejanja mladostnikov, ki temeljijo na tezi, da družini pripada centralno mesto v socialno-političnem diskurzu zahodne civilizacije (Hill, 1998 v Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 19).

1.1.1 Skrbništvo

Skrbništvo je največkrat razumljeno kot termin, ki ga opredeljuje Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR). V 9. členu ZZZDR piše, da je le-to posebna oblika varstva mladoletnih oseb, za katere starši ne skrbijo, ter polnoletnih oseb, ki niso sposobne skrbeti same zase, za svoje pravice in koristi ter svoje premoženje.

Torej nadalje v 178. členu ZZZDR piše, da je namen skrbništva nad mladoletnimi osebami, da se s skrbjo, z vzgojo in izobrazbo vsestransko razvije osebnost mladoletnih varovancev in da se ti usposobijo za samostojno življenje in delo. Prav tako pa je skrbnik dolžan vestno skrbeti za osebnost, pravice in koristi varovanca ter skrbno upravljati njegovo premoženje. Dolžnost skrbnika je prostovoljna in častna.

Mladoletnika, ki nima staršev, ali za katere starši ne skrbijo, postavi center za socialno delo pod skrbništvo. Skrbnik mladoletnika je dolžan, enako kot starši, skrbeti za mladoletnika (ZZZDR, 201. člen., 202. člen).

1.1.2 Rejništvo

Rejništvo je posebna oblika varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino. Namenjeno je otrokom, ki iz različnih vzrokov ne morejo prebivati v matični družini. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2006: 107–106) opisuje matično družino kot družino, v kateri se je otrok rodil, v njej živel, dokler družina sama ali pa strokovnjaki niso ugotovili, da le-ta otroku ne more dati tistega, kar se od nje pričakuje, in sicer zagotovilo za otrokovo rast in razvoj.

Namen rejništva je, da se otroku, ki iz različnih razlogov ne more živeti pri starših ali ga je potrebno zaradi ogroženosti izločiti iz okolja, v katerem živi, v rejniških družinah omogoči zdrava rast, skladen osebni razvoj, izobraževanje in usposobitev za življenje in delo (Rakar et al. 2010 v Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 40).

Nadalje Čačinovič Vogrinčič (2006: 108) poudarja, da ne smemo pozabiti, da je rejništvo le »začasen« ukrep, to pomeni, da do takrat dokler matična družina ne bo zmogla sprememb, ki jih otrok potrebuje za varno življenje v domačem okolju.

V Sloveniji institut rejništva urejata dva zakona. ZZZDR vsebuje splošna določila, podrobnejša opredelitev rejništva pa je podana v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti. Ta zakon sistemsko ureja izvajanje te dejavnosti in operacionalizira vsebino dela in naloge vseh udeležениh v rejništvu (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 41).

1.2 Otroci in mladostniki

Današnja definicija otroštva pravi, da je otroštvo »obdobje, ki mora preteči, preden človek prestopi v svet odraslih ljudi ter mu je dodeljena pravica do lastnih odločitev in samostojnih dejanj, hkrati pa tudi do subjektivne odgovornosti«. Skozi zgodovino sta se odnos do otrok in občutje otroštva spreminjala. Otroci imajo omejene pravice in določene dolžnosti, ki so jih bolj poudarjali v preteklosti, danes pa se vse bolj poudarjajo njihove pravice (Puhar, 2004 v Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 19).

Žmuc – Tomorijeva (1983: 5) pravi, da je otrok že od vsega začetka bitje s čisto svojimi lastnostmi. Je novo vesolje, ki ga poprej ni bilo, zaključen je sam v sebi, je presenetljivo avtonomen in vendar tako odprt in ranljiv, spremenljiv in odziven na vse, kar se dogaja okrog njega. Njegova narava, ki jo prinese s seboj v svet, je nepredvidljiv splet mnogih drugih narav in ni le preprost seštevek lastnosti tistih, ki so bili pred njim. Ta narava ga v mnogo čem vodi in usmerja, a tudi določa, koliko bo njegov razvoj odvisen od okolja. Ima svoje potrebe, želje, bojazni in pričakovanja. V življenju stopa včasih z negotovimi koraki, zadržanimi od strahu pred neznanim, drugič odločilno in samozavestno. Zahtevno in glasno posega v okolje ali pa se mehko in molče upogiba pod njegovimi pritiski. Otrok si staršev ne izbere sam in starši ne izberejo takega otoka, kakršen se jim rodi.

Na svojo bodočo vlogo v družbi se mora otrok pripraviti. Čemur pa služi dolgotrajni proces vzgoje in izobraževanja. Družina je otrokovo naravno okolje. Le-ta se spreminja, del njenih nekdanjih funkcij pa je prevzela družba. S skrbjo za otroke pa se ne ukvarja samo družina, temveč tudi številne organizacije in skupnosti, katerih naloga je zadovoljevanje potreb otrok oziroma družine. Da bi otrok zrasel v vsestransko razvito človeško osebnost, pa je v družbenem razvoju potrebno čedalje bolj in zmeraj bolj odkrito spodbujati družbeno solidaren in bolj strokoven način skrbi za vse otrokove potrebe (Stojanović, 2000: 15).

Nadalje ta isti avtor (Prav tam, 10) govori o samovrednotenju otroka, ki pa je zelo odvisno od tega, koliko le-ta ustreza pričakovanjem svojih staršev. Otrok je sam sebi všeč le toliko, kolikor je všeč svojim staršem. Prav tako lahko trdimo za starše, da so si všeč v vlogi staršev svojih otrok. Nase prevzamejo odgovornost, s tem pa tudi vlogo odraslih. Odgovornost pa je tudi pripravljenost tvegati napake pri vzgoji in se z njimi soočati.

Eno izmed najpomembnejših obdobj v odraščanju je mladost, saj le-to v vseh družbah smatrajo za problematično in krizno življenjsko obdobje posameznika. Prav ta krizni značaj in problematičnost pa dajeta možnost vzgojnim, izobraževalnim, političnim in drugim ustanovam, da legalno posegajo v življenja mladih. Najpogosteje takrat, kadar mladi kažejo znake odklonskega vedenja in odstopanja od splošnih družbenih norm. Pojma problematičnost in odklonskost pa sta, kadar se uporabljata v zvezi z mladino,

lahko izrazito pristranska in prežeta z ideologijo družbe, v kateri mladi živijo. To pa ne pomeni, da mladi niso problematični, temveč da ideološka obremenjenost govora o mladini še dodatno obremenjuje in zastira življenjske probleme mladih in njihovo razumevanje le-teh. Mlademu človeku se je zelo težko znajti v nasprotujočih si zahtevah in ob enem še ločevati dejanske probleme in dejanske življenjske naloge od imaginarnih problemov in zadolžitev. Težavnost, oziroma bolje rečeno kar nerešljivost, teh problemov pogosto vodi mlade v stalno nihanje med regresijo v neodrasle oblike »izživljanja«, »dati si duška« ter avtonomijo (prirejeno po Nastran-Ule, 2000: 28–29). Vsekakor pa mladost vsebuje nek »storilnostni pritisk«, kateremu se lahko izognemo. A vendar ima to posledice za nadaljnje življenje. To se predvsem kaže v obdobju adolescence, saj takrat mladostniku šola in učenje pomenita le obremenitev. V tem obdobju se mladostnik najpogosteje izogiba šoli, zelo pogosti pa so prav tako pobegi od doma (Stojanović, 2000).

Adolescenca je nekakšna preizkušnja vsega, kar se je do takrat dogajalo z otrokom tako v družini kot zunaj nje. Preverijo se njegove splošne in specifične moči, njegovo zaupanje vase in v svet, v katerega vstopa, realnost njegove podobe o sebi in njegove sposobnosti, da se spoprime z obremenitvami in s pritiski (Pettauier, Stojanović, 2002: 252 v Stojanović, 2000: 9).

Adolescenca oz. mladostništvo je razvojno obdobje med koncem otroštva in začetkom zgodnje odraslosti. To razvojno obdobje se začne s puberteto, z obdobjem pospešenega telesnega razvoja. Kategorija mladih zajema več starostnih skupin, in sicer:

- od 15 do 18 let – tako imenovana mladost;
- od 19 do 24 let – tako imenovano obdobje postmladosti;
- od 25 do 29 let – tako imenovana mlajša odraslost.

Mladostništvo je obdobje privzemanja lastne spolne identitete ter ponotranjenja lastne identitete, ko se mladostnik zave svoje avtonomnosti, vendar pa je v svojem delovanju še vedno razmeroma odvisen od okolja. Mladostništvo označuje tudi razvoj kognitivnih sposobnosti, razvoj formalno logičnega mišljenja, postkonvencionalnega moralnega presojanja in strukturiranje samopodobe. S sociološkega vidika adolescenca predstavlja vraščanje posameznika v družbo (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 19).

Pačnik (1997: 20 v Stojanović, 2000: 9) pravi, da se mladostnik sreča s krizo identitete, ko si zastavlja vprašanja o tem, kdo je in kaj pričakuje od življenja. Mladost je težavna predvsem, ker želja po neodvisnosti zadene ob socialne omejitve na različnih področjih (študijskem, poklicnem in na področju spolne svobode). Mladostnika hitro opišemo kot nekakšnega »marginalca« z nejasnim statusom, z megleno podobo o sebi in kot človeka s povečano občutljivostjo.

1.2.1 Otroci in mladostniki, ki so prikrajšani za normalno življenje

Otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, ima pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država. Konvencija o otrokovih pravicah opredeljuje, da je »otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen, če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej«. Države pogodbenice morajo v skladu s svojo notranjo zakonodajo takemu otroku zagotoviti nadomestno skrb (20. člen KOP). Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo (3. člen KOP) (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 22).

Stojanović (2000) pravi, da institucionalno varstvo otrok in mladostnikov, ki so prikrajšani za normalno družinsko življenje, obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali v drugi organizirani obliki, s katerimi se otroku in mladoletniku nadomešča ali dopolnjuje funkcija doma in njegove lastne družine, zlasti pa organizira bivanje, prehrano in varstvo ter zdravstveno varstvo. Poleg tega pa zagotavljajo v okviru institucionalnega varstva še vzgojo in pripravo na življenje. To dejavnost opravljajo domovi za otroke.

Po Konvenciji o otrokovih pravicah in Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih imajo starši pravico in dolžnost skrbeti za svoje otroke. Vendar pa lahko obstaja neustreznost ravnanja, zanemarjanje in tudi različne vrste nasilja, če se te pravice oz. dolžnosti ne izpolnjujejo. V omenjenem primeru pa so institucije, kot je Center za socialno delo, dolžne poseči v starševsko neskrb za otroke. Ena izmed nalog Centra za socialno delo je ugotavljanje in ocenjevanje otrokove ogroženosti, usklajevanje pomoči

otroku in družini ter predvsem nudenje pomoči otroku. Bistvenega pomena je namreč zagotoviti pomoč otroku v sodelovanju s starši, v kolikor so pripravljeni na sodelovanja ali sposobni zanj, v nasprotnem primeru se o ukrepih in posegih v družino odloča zaradi zaščite otroka tudi proti volji staršev (Kobal Tomc et al. 2010: 133 v Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011). Varstvo, bivanje in vzgojo otrok v institucionalni oskrbi organizira država. To oz. ta je lahko v drugi družini ali pa v zavodih, kamor se otroka namesti, če se presodi, da ne more bivati s svojimi starši (ibid.).

1.2.2 Ranljivi otroci

Posamezni avtorji govorijo o motnjah v psihosocialnem razvoju mladostnikov, drugi avtorji, kot so na primer Mirjana Ule, Blanka Tivadar, Tanja Rener, kakor tudi sama, pa bom te otroke/mladostnike poimenovala ranljivi otroci/mladostniki. Namreč pri govoru o socialni ranljivosti otrok in mladih se vzbudita običajno dve reakciji, to sta potreba po povečani zaščiti otrok in mladostnikov in potreba po povečanem nadzoru. Zgoraj omenjeni avtorji opozarjajo, da njihov namen ni bil vzbujanje kakršnekoli strokovne panike in kakršnihkoli reakcij družbe ter ustreznih institucij. Kajti tisto, kar mladi v tem trenutku najmanj potrebujejo, je paternalizem odraslih ali ožanje avtonomije mladostniškega sveta. Njihov namen je bil pokazati zrcalno podobo družbe, katere najobčutljivejši del so ravno mladi. S tem so hoteli povedati, da se povečuje parentalizem in oži avtonomija mladih in da to zmanjšuje obrambno in ustvarjalno sposobnost mladih (Ule et al. 2000: 13).

Svetin – Jakopičeva (2005: 393) govori o tem, da motnje v psihosocialnem razvoju otrok in mladostnikov spadajo v najtežjo kategorijo vedenjskih motenj. Otroci in mladostniki, ki so podvrženi tem motnjam, se nenehno nahajajo v ponavljajočih situacijah, ki njihove motnje le krepijo in jih s tem le dodatno utrujejo. Ker te motnje prizadenejo mladostnikovo celotno delovanje oz. dožemanje, se konflikti ter težave pojavljajo na prav vseh življenjskih področjih.

Strinjam se s Skalarjem (2003 v Kosmač, 2007: 394), ki meni, da so otroci in mladostniki s čustvenimi in z vedenjskimi težavami v primerjavi z drugimi kategorijami otrok s posebnimi potrebami v najslabšem položaju. Namreč, takšni otroci, ki so

vedenjsko težavni, v nas in v okolju vzbujajo nekakšno željo, žalost in jezo, da bi se takšno moteče vedenje prekinilo oziroma marsikdo si želi to vedenje preprečiti s kaznovanjem. Prav nasprotna čustva pa v nas vzbujajo otroci z drugimi primanjkljaji. Tukaj se pojavlja želja po pomoči in v nas se prebujejo pozitivna čustva, saj si želimo, da bi otroci čim lažje prebrodili stiske in težave, ki jih pestijo.

Nadalje Svetin – Jakopičeva (2005: 391) govori o tem, da so vedenjske motnje lahko le del preizkušanja svojih meja v obdobju mladostništva in lahko pomenijo povsem normalno vedenje za tisto obdobje. Lahko pa so odraz hujših čustvenih motenj, v tem primeru pa govori o motnjah vedenja in osebnosti. Pogosto smo pri obravnavi najtežjih oblik vedenjske problematike neuspešni. Razlogov za to je več: mladostnik je vpet v množico začaranih krogov, ki vedenjske motnje utrjujejo in jih delajo trdovratne; vedenjska problematika se sčasoma začne vzdrževati sama od sebe, in sicer ne glede na prvotne vzroke formiranja.

Bečaj (2003: 14, 15) govori o tem, da so motnje vedenja in osebnosti posebna oblika disocialnosti, ki pa je povezana z motenim čustvenim razvojem. Prav tako ugotavlja značilno disfunkcionalnost na vseh življenjskih področjih. Za posledico tega pri otrocih in mladostnikih pa predpostavlja specifične organiziranosti osebnostne strukture. Ne gre torej za to, da otrok s svojim disocialnim ravnanjem prihaja v konflikte z okoljem le v določenem okviru ali le na določenih področjih in situacijah, medtem ko je drugod normalno prilagojen. Glavne posebnosti so:

- slab nadzor nad svojim vedenjem;
- negotovost vase;
- nestrukturiranost (otrok ni sposoben temeljnega samostojnega načrtovanja in sledenja bolj odmaknjenim ciljem);
- nizka frustracijska toleranca;
- težave na področju čustvovanja (nesposobnost izražanja finih čustev: čustveni izbruhi na področju socialnega vedenja, ki so zlasti povezani s strahom pred zavrnitvijo, nesposobnosti oziroma težave pri navezovanju stikov, lepljivost, nesposobnost uvidenja potreb drugih, čakanja, odpovedovanja ipd.);
- strah pred neuspehom in rivalitetnimi situacijami ipd.

Kot osrednjo težavo bi lahko razumeli slabo samopodobo, ki pa je z zunanjim vedenjem uspešno prekrita. Prav zaradi negativne samopodobe otroka, ki je skrita za predrznim in agresivnim obnašanjem, pa okolje tega praviloma ne prepozna (ibid).

»Definicija, ki otrokom s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami omogoča omenjene prilagoditve in pomoči, pravi, da so otroci s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami z disocialnim vedenjem, ki je intenzivno, ponavljajoče in trajnejše ter se kaže z neuspešno socialno integracijo. Otrokovo disocialno vedenje je lahko zunanje ali notranje pogojeno in se kaže s simptomi, kot so npr. agresivno vedenje, avtoagresivno vedenje, uživanje alkohola in mamil, uničevanje tuje lastnine, pobegi od doma, čustvene motnje« (Kosmač, 2007: 385).

Raziskava, ki jo je opravil Krajncan, pa potrjuje prav to, kar predstavljajo kriteriji za opredeljevanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in z vedenjskimi težavami, predvsem, kadar gre za odločanje o oddaji otrok in mladostnikov v zavode. Analiza je pokazala neposredno povezavo med temi otroci in centri za socialno delo. Razlike se pojavijo že v kriterijih nameščanja. Kar polovica timov, ki odločajo o oddaji otroka v zavod, nima izdelanih meril, po katerih odločajo, ali je otrok potreben vzgoje v zavodu; načini odločanja centrov za socialno delo so neenotni in različni od enega do drugega centra, končna odločitev pa je prepuščena strokovnim delavcem, ki imajo o vzgojnih zavodih zelo različna mnenja (Prav tam, 387).

V kriterijih so čustvene motnje navedene kot simptom disocialnega vedenja, enako kot uživanje alkohola, mamil in agresivno vedenje. S tem pa se zanemarja dejstvo, da je lahko prav tako ali pa še bolj problematično vedenje, ki za okolico sploh ni moteče (Prav tam, 395).

Torej o motnjah vedenja govorimo takrat, kadar je le-to v nasprotju s pričakovanji in z normami družbe oziroma socialnega okolja. Bečaj (2003: 13) takšno vedenje opredeli kot disocialno, vendar loči dve kategoriji, ki se pojavljata znotraj tega: to je antisocialno vedenje, ki povzroči drugim škodo (tatvina, fizična agresivnost, poškodovanje stvari idr.), in asocialno vedenje, ki pa ni skladno z normami, vendar drugim ne povzroča škode (beganje, izostajanje od pouka, kajenje, laganje idr.).

Po Bronfenbrennerjevem ekološkem modelu oziroma sistemskem pristopu sta posameznikov razvoj ter nastanek in razvoj psihosocialnih (vedenjskih) motenj odvisna od celotnega življenjskega sistema. Tega pa sestavljajo (Svetin – Jakopič, 2005: 395):

- otrok;
- družina, prijatelji, šola itd. (mikrosistemi);
- mezosistemi, tukaj so mišljene interakcije med mikrosistemi;
- šolske in lokalne oblasti, socialna politika itd. (ekosistemi);
- vrednote, socialni razred, vedenjski vzorci naroda, kultura, ideologija, etične skupine (makrosistemi).

Odnosi med posameznikom in njegovim okoljem so dinamični in potekajo večsmerno. Največji vpliv na otrokova prva leta življenja imajo njegovi starši in ožja družina, kasneje v odraščanju pa se še vključujejo druge institucije, v katere je otrok vključen. Največji vpliv na svoje okolje, katerega ustvarja, pa ima otrok sam. Sistemi so med seboj prepleteni in odvisni drug od drugega, kar pa pomeni, da se vplivi iz enega sistema odražajo v drugem oziroma se vplivi prenašajo iz enega področja človekovega življenja in delovanja na drugega. Nekateri sistemi, kot sta na primer družina in šola, imajo večji vpliv na otroka kot drugi (ibid).

Najbolj razdelana, uporabna in pregledna za odkrivanje psihodinamičnih značilnosti motenj je Bergantova etiološka klasifikacija disocialnega vedenja. Bečaj (2003: 24, 25) jo poda v nekoliko dopolnjeni in prirejeni oblik, ki ima pet kategorij:

- normalno vedenje (laž, vandalizem ipd., kar ne predstavlja kakšne posebne nevarnosti za normalen razvoj otroka);
- reaktivno pogojena motnja (izguba nadzora zaradi stresne situacije, npr. smrti v družini, ločitve staršev – ta motnja vedenja navadno preneha, ko preneha pritisk);
- značilnosti otrokovega subkulturnega okolja (otrok se je v svojem okolju naučil »napačnega vedenja«);
- primarna biološka pogojenost (moteče vedenje, ki izvira iz organske motnje, npr. hiperkinetični sindrom; nacepijo se lahko tudi sekundarne motnje);
- posledica motenega čustvenega razvoja (vzrok je v specifični osebnostni strukturi, povezani s čustvenimi motnjami; to kategorijo imenujemo motnje vedenja in osebnosti (MVO); otrokove psihosocialne potrebe niso bile ustrezno

zadovoljene, kar je povzročilo čustvene motnje in posledično še disocialno simptomatiko; disocialno vedenje je načrtovano in prinaša notranje zadovoljstvo (ne velja za razvajene); ni želje po spremembah) (ibid) .

Zgoraj omenjena definicija otrok s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami zajema zelo različne otroke. Takšni otroci potrebujejo različne pomoči in prilagoditve, od dodatne strokovne pomoči do oddaje v vzgojni zavod. V 14. členu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami pa izvemo, kje je tista razlika med populacijama. Ta člen govori o tem, da se v vzgojni zavod oddajo le otroci s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami, pri katerih je zaredi motenj ogrožen njihov zdrav razvoj oziroma ogrožajo okolico v taki meri, da potrebujejo vzgojo v zavodu (Kosmač, 2007: 387).

Kranjčan (2002: 165 v Kosmač, 2007: 388) pravi, da je zavodska vzgoja vedno odziv na življenjske situacije mladih ljudi, te situacije pa definirajo zastopniki javnih institucij (centrov za socialno delo, šol, policije ...). Definicije takšne otroke namreč opisujejo kot ogrožene, potrebne podpore, prizadete, motene.

Vsekakor se strinjam s tem, kar pravita Tomorijska in Ziherl (1999 v Kosmač, 2007: 390), da otrok svoje stiske in težave izraža neposredno, zato lahko za mnoga od dogajanj v njegovem duševnem svetu izvemo le posredno iz njegovega vedenja.

Veliko bolje bi bilo, če bi za delovanje v praksi uporabili kriterije, ki bi za opredelitev te populacije otrok postregli s funkcionalnimi opisi le-teh. Na tak način bi otroke s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami opredelili celostno in s tem zajeli več plasti oz. področij otroka. Paradigma opolnomočenje in institut zagovornišva (glej npr. Zorc – Maver, 2001; Zaviršek, 2002; Čačinovič – Vogrinčič, 2000) opozarjata, da ustrezne pomoči tem otrokom in mladostnikom ni moč načrtovati, če pri tem evalviramo le posameznikove pomanjkljivosti. Prav tako pa ni mogoče pričakovati, da bo posameznik v prihodnosti lažje obvladoval svoje težave brez izkušnje, da je kompetenten za svoje življenje (Kosmač, 2007: 396, 397).

Strinjam se s Svetin – Jakopičevo (2005: 420), ki pravi, da vedenjske motnje nastanejo in se razvijejo pod vplivom mnogih dejavnikov. Le-ti so pogosto med seboj prepleteni in večplastni, zato je potrebno v obravnavo zajeti vse pomembne dejavnike, ki vplivajo

na otrokovo motnjo (družino, vrstnike, šolo in druge institucije ter prav tako njegov prosti čas – športne in interesne dejavnosti). Menim, da je delo z vedenjsko »problematičnim« otrokom ali mladostnikom izredno težko. Žal pa velikokrat neuspešno, saj je pri tem zelo pomembno, da si zastavimo realne cilje.

Mladi potencialno sodijo med ranljive družbene skupine. Še posebej ranljivi so mladi, pri katerih se nakopiči več »dejavnikov odraščanja« (Ule, 2000, Šelih (ur.), 2000; prim. tudi Poštrak, 2007; Kuhar, Razpotnik 2011, itn.).

1.2.3 Dejavniki odraščanja

Različni strokovnjaki govorijo o dejavnikih prestopniškega vedenja, dejavnikih tveganja ali o varovalnih dejavnikih, skratka, o dejavnikih, ki tako ali drugače, ogrožajočo ali varovalno učinkujejo v življenjskem svetu mladostnika. Po navadi se opredelitve dejavnikov zgoščajo okoli naslednjih petih vidikov: spol, družina, šola, vrstniki, vrednote. Nekateri govorijo o štirih sklopih: individualne karakteristike, družina, šola in skupnost (Poštrak: 203 v Javrh, 2011).

Subjektivne in objektivne značilnosti, ki povečujejo možnost oz. verjetnost, da se takšno vedenje razvije, imenujemo dejavniki tveganja. Ti dejavniki sami ne privedejo do prestopniškega vedenja, saj poleg le-teh na človeka delujejo tudi tako imenovani varovalni dejavniki, ki preprečujejo/omejujejo njihov vpliv. Lahko pa vplivajo na takšen način, da zvišajo mladostnikovo dojemljivost na neugodne vplive. Vendar pa ne smemo dejavnike tveganja kar vzročno povezati s samim prestopniškim vedenjem. Tako lahko mladostnika do takšnega vzorca obnašanja (nemir, vedenjsko čustvena neorganiziranost itd.) pripelje tudi problematično domače/družinsko okolje, lahko pa je tudi kriv prav mladostnik sam, saj lahko ima njegovo težavno/prestopniško vedenje skozi čas velik vpliv na stabilnost partnerskega odnosa njegovih staršev (Tomori, 2000: 95 v Šelih, 2000).

Poštrak (2004: 3, 4) poudarja koncept dejavnikov odraščanja. To so tisti dejavniki, ki pomenijo ključne točke, ključne vidike v mladostnikovem življenjskem svetu. Ob enem pa opredeljujejo mladostnikove strategije preživetja in ravnanja. Na dogajanje v

življenjskem svetu mladostnika pa vplivajo strategije ravnanja, katere predstavljajo izdelani vzorci odzivov na vsakokratno resničnost. Vso to dogajanje lahko mladostniku daje ali jemlje moč, saj je lahko varujoče/podporno, lahko pa ravno nasprotno – ogrožajoče/destruktivno. Zato so lahko dejavniki tveganja tako pozitivni kot negativni. Poštrak pa izhaja iz predpostavke, da so okolje, samoaktivnost in dednost sklop tistih treh dejavnikov, skozi katere so prepleteni še vsi ostali dejavniki.

Odstopanje od sprejetih norm pa prinaša tveganje za posameznika in njegovo okolje. Takšno tvegano vedenje vključuje občasne vedenjske eksperimente, dejavnosti in vedenjske vzorce. Njihov pomen je velik predvsem zaradi možnosti in sorazmerno verjetnih posledic. Te so:

- stopnjevanje konfliktov s socialnim okoljem ali z družbenimi mehanizmi in s tem utrjevanje nadaljnje obrobnosti (delinkvenca);
- prezgodnje prekinjanje šolanja in procesa usposabljanja za poklic;
- neposredna in posredna ogroženost mladostnikovega zdravja (npr. uživanje psihoaktivnih snovi) ali celo življenja (visoko-rizični športi in tvegane igre);
- vključitev škodljivih navad v življenjski slog, ki se prenašajo še v odraslo dobo (uživanje dovoljenih drog, alkohola in tobaka, neustrezne prehranjevalne navade);
- ogrožanje drugih ljudi in lastnine (nasilništvo, razdiralno vedenje);
- slabše možnosti za osebno zorenje zaradi preuranjenega prevzemanja odraslih vlog (zgodnja nosečnost) (Tomori 1998: 5, 6).

Blanka Tivadar v svoji raziskavi Kazalci socialne ranljivosti navaja kot dejavnike prestopniškega vedenja družino, spol, izobrazbo staršev in gmotne razmere, šolski uspeh in doživljanje šole ter religioznost in druge vrednote (Poštrak, 2004: 4).

Martina Tomori (1998: 6, 7) pa med dejavnike, ki povečujejo pripravljenost za tvegano vedenje, vključuje:

- odraščanje v disfunkcionalni družini, slabe odnose s starši (brezbrižnost, odtujenost, konfliktnost, neustrezna vzgojna sporočila ...);
- družbo vrstnikov, ki goji tvegano vedenje (subkulturne, obrobne skupine mladih);

- šolsko neuspešnost in pomanjkanje možnosti za konstruktivno uveljavitev;
- večjo osebno ranljivost (nizko samospoštovanje, večja impulzivnost in težje obvladovanje impulzov in teženj, izrazita sugestivnost ob nizki gotovosti vase, socialna negotovost, anksioznost ...).

Za lažje razumevanje kako posamezni dejavniki vplivajo na mladostnika, bom nekatere izmed njih podrobneje opisala. Izbrala sem tiste dejavnike, ki so povezani z »mojim« izbranim mladostnikom, to so družina, življenjski svet mladostnika, vrstniki, šola in socialno okolje.

Družina

V času adolescence je za mladoletnike zelo pomembna družina, saj s svojo zapleteno dinamiko pomembno vpliva na osebnostni razvoj otrok kot tudi na vedenje vseh svojih članov. Velja pa tudi obratno, da vsak član družine po svoje oblikuje in usmerja družinske odnose in dogajanja (Tomori, 2000). Pogosto se vedenjske motnje povezujejo z disfunkcionalnostjo družine ob še drugih rizičnih dejavnikih – posebej neugodni otrokovi konstituciji ter splošni socialni, ekonomski in kulturni prikrajšanosti. Okolje, v katerem poteka življenje družine in s tem odraščanja otroka, usmerja mladostnikov razvoj in njegove življenjske navade. Z vse večjo samostojnostjo in zorenjem mladostnika pa sčasoma prihaja do osamosvajanja od družine. V ospredje prihaja vpliv vrstnikov, s katerimi mladostnik v tem obdobju dopolnjuje družinske odnose in svoj način življenja (Tomori 1998: 21).

Med odločilne dejavnike vplivanja na vedenje sodijo:

- razvoj odnosa do avtoritete;
- razvijanje občutka lastne vrednosti;
- učenje sposobnosti za obvladovanje stresa in socialnih spretnosti;
- oblikovanje vrednostnega sistema, ki usmerja motive, vedenje in ravnanje posameznikov (Tomori 2000: 98).

Najbolj ranljivi mladostniki so tisti, ki ne živijo v družinskem okolju, ampak so naseljeni v institucijah oz. raznih domovih. V to ranljivo skupino pa spadajo tudi mladostniki, ki živijo v domačem okolju, vendar se v njem ne počutijo dobro, saj v tem okolju ne najdejo nobene opore staršev. Takšni otroci lahko imajo dolgotrajne ter resne

življenjske težave, kot so revščina, bolezen, brezposelnost. Tukaj je odločilen dejavnik ranljivosti odsotnost vsaj ene podporne odrasle osebe (Ule, 2000 v Krajncan, 2006: 29).

Nadalje Tomorijeva (2000) govori o tem, da so pri otrocih in mladostnikih z motnjami vedenja pogoste naslednje značilnosti, kot so slabše sposobnosti za obvladovanje čustev, nizka frustracijska toleranca, nizka/nezadovoljujoča samopodoba, nizka raven samospoštovanja in samozaupanja ter slabša socialna zrelost. Na te lastnosti vpliva splet bioloških danosti in okolijskih vplivov.

Menim, da ima družina velik vpliv na mladostnika, saj s svojimi odnosi, čustveno toplino, dinamiko, ki se razvija v družini, zagotavljanjem varnosti in sprejetosti, prav tako posredno vpliva na otroka/mladostnika. Kadar pa otrok v družini ni deležen vseh pozitivnih občutkov, vzpodbud, pohval in predvsem ljubezni, je pogosto prepuščen sam sebi, velikokrat kaznovan, spregledan in kritiziran, zato se v njem začnejo pojavljati občutki strahu, nesreče in tesnobe. Vse to pa postopoma začne delovati razdiralno navzven in navznoter (Svetin – Jakopič, 2005: 396).

Življenjski svet mladostnika

Nekateri avtorji, kot tudi Martina Tomori, govorijo o osebnostnih značilnostih, mi kot socialni delavci, pa govorimo o življenjskem svetu mladostnika. O življenjskem svetu mladostnika socialni delavci govorimo zaradi štirih valov O'Hanlona. Prvi val temelji na patologiji. Drugi val po O'Hanlonu je usmerjen v problem in v reševanje problema. Tretji val se usmeri v rešitve in iskanje rešitev: mladostnik s težavami, reševanje težav mladostnika, ki je v težavah. Četrty val pa je soustvarjanje rešitev skupaj z mladostnikom, ki je v težavah (Čačinovič Vogrinčič, 2009: 11).

Torej Tomorijeva (2000: 96) med osebnostne značilnosti vključuje konstitucijske in psihološke lastnosti, saj meni, da je včasih zelo težko ločiti tiste lastnosti, ki so določene z mladostnikovo naravo, od tistih, ki jih je mladostnik pridobil z razvojem v interakciji s svojim okoljem.

Osebnostne značilnosti, ki so pogosto povezane z vedenjskimi in s čustvenimi težavami, pa v določeni meri narekujeta temperament in konstitucija, ki ju otrok pridobi že ob rojstvu. Med konstitucijskimi lastnostmi, ki vplivajo na značilnosti vedenja in so biološko pogojene, pa raziskovalci poudarjajo:

- impulzivnost, to je način vedenja, ki vključuje odzivanje brez poprejšnjega premisleka, nestrpnost, slabše obvladovanje čustev;
- zvišan prag za vznburjenje;
- ekstravertnost, ki je pri mladoletnih prestopnikih pogostejše navzoča. Otroci oziroma mladostniki so veliko bolj naravnani v zunanjo akcijo (ibid.).

Mnoge psihološke lastnosti se pri mladoletnem prestopniku lahko začnejo že zelo zgodaj. A težko je presoditi, ali so vzrok neustreznega vedenja ali pa posledica neugodnih dejanj in izkušenj. Mnogi mladoletni prestopniki imajo naslednje lastnosti:

- nezadovoljivo (negativno) samopodobo in nizko raven samospoštovanja. Ta se kaže v poudarjenem vedenju, ki mladoletniku daje občutek moči in obvladovanja;
- potrebo po sprejetosti v skupini vrstnikov, pri čemer je opazno, da se v skupinah mladoletnih prestopnikov običajno družijo posamezniki s podobnimi obrambnimi mehanizmi;
- nesposobnosti za življenje v čustva drugih, pomanjkanje občutja krivde za obžalovanja ter nesposobnosti za prevzemanje odgovornosti za svoje vedenje;
- slabšo socialno zrelost, ki se kaže kot nesposobnost sprejemanja odgovornosti, za lastno neustrezno vedenje pripisujejo krivdo drugim. Razloge za svoje ravnanje vidijo vedno zunaj sebe, v drugih okoliščinah. Svojega deleža niso sposobni uvideti niti takrat, ko njihova lastna neprimljena dejanja vedno znova privedejo do jasnih neugodnih izidov (Tomori, 2000: 97).

Vrstniki

Vloga vrstnikov je v adolescentnem obdobju velika. Le-ti prevzemajo vrsto različnih vlog, ki oblikujejo mladostnikovo osebnost. Širši, ne le družinski skupnosti, omogočajo razvoj občutja pripadnosti, urjenja in preizkušanja različnih socialnih vlog, učenje sodelovanja in lojalnosti, tekmovalnosti in pomoči drugemu. Pritisk vrstnikov odločilno spodbuja ali zavira določene oblike vedenja, ki so za posameznika v adolescenci lahko

usodne tako v pozitivnem kot v negativnem smislu. Mesto med vrstniki vpliva na samopodobo in slednja vpliva na to, kakšno mesto si posameznik zastavi v skupini. Tako iskanje je izpostavljanje rizičnim tveganjem kot varovanje pred njimi, je pomembno, odvisno od vrednot, posrednega in neposrednega vpliva vrstnikov (Tomori 1998: 27).

Šola

Mnogi varovalni in ogrožajoči dejavniki razvoja so vsaj posredno povezani tudi s šolanjem. Slednje je za mladostnika izjemnega pomena tako s stališča splošnega in posebnega usposabljanja ter pridobivanja znanj kot tudi s stališča socialnega razvoja in osebnostne gradnje (Tomori, 1998: 25).

Šola je zraven družine najpogosteje uporabljen dejavnik, ki je povezan z vedenjskimi motnjami. Vendar za razliko od družine postavlja otroku vse večje omejitve in zahteve. Na račun šolskega uspeha se morajo mladostniki nenehno odpovedovati trenutnim željam. Lastnosti, kot so prizadevanje, pripravljenost za sodelovanje in vztrajnost, pa so pogoste lastnosti, ki so pri otrocih z vedenjskimi motnjami slabše razvite. Prav zaradi tega sčasoma postanejo moteči ter neuspešni pri šolskem procesu (Svetin – Jakopič, 2005: 396, 397).

Prav tako pa šola prevzema vedno pomembnejšo vlogo pri socializaciji mladih. Tako lahko šoli pripišemo vzgojno in razvojno funkcijo pri odraščajočih mladostnikih (Krajncan, 2006: 32).

Tomorjeva (2000: 103 v Šelih, 2000) navaja, da so težave pri vključevanju v proces izobraževanja in šolska neuspešnost pri mladostnikih lahko hkrati pomembni dejavniki, ki povečujejo možnost prestopniškega vedenja, lahko so znamenje splošne manjše prilagodljivosti ter nesocializiranosti.

»Šola učence vrednoti po dveh kriterijih – primernosti vedenja in učni uspešnosti. Otroku, ki hoče v šoli dobiti potrebno priznanje in sprejetost (oboje sta osnovni psihosocialni potrebi), mora biti dovolj miren, tih, nemoteč in poleg tega tudi učno uspešen. Če iz kateregakoli razloga obeh pričakovanj ne more izpolniti, sledi na tak ali drugačen način izraženo odklanjanje – največkrat v obliki svaril, kaznovanj, pridiganja

in čustvenega odklanjanja. Vedenjsko problematični učenci, ki so skladno z naravo motnje v svojem bistvu negotovi, imajo negativno samopodobo ter dvomijo vase, so v takem primeru še dodatno ogroženi. Zaradi poudarjene pomembnosti vedenja in uspešnosti so že uvodoma brez pravih možnosti vsi tisti otroci, ki ne zmorejo zadostiti pričakovanj. To so nemirni učenci, tisti s šibko koncentracijo, čustveno motnjo ipd.« (Bečaj, 1987: 89 v Svetin – Jakopič, 2005: 396, 397). Mladostnik, ki v šoli doživlja neuspeh za neuspehom, bo poskušal svoje potrebe zadovoljiti v drugih skupinah. Zaradi tega se oddalji od šole in se poskuša dokazovati v vrstniških skupinah, večkrat tudi v negativnem smislu (ibid.).

Socialno okolje

S socialnimi razmerami, kulturo, z ekonomsko prikrajšanostjo pa je vedno pogosteje povezano tudi prestopniško vedenje. Mladostnik, ki ne čuti pripadnosti do socialnega okolja in se v njem ne počuti sprejetega, se od njega oddaljuje oz. izolira. Do takšnega okolja ne čuti pripadnosti, kar pa predstavlja merilo za sprejemanje vrednot (Tomori, 2000: 104, 105 v Šelih, 2000).

Strinjam se s Svetin – Jakopičevo (2005: 403), da moramo najprej prepoznati in opredeliti varovalne dejavnike in dejavnike tveganja. Šele potem je mogoče preprečevati in omiliti dejavnike in procese, ki ogrožajo otrokov razvoj, ter na drugi strani krepiti in v njegovo življenje vnašati varovalne vplive in procese. Pomembno je zajeti čim več dejavnikov, ki motnjo pogojujejo in vzdržujejo. Martina Tomori (2000: 95 v Šelih, 2000) dodaja, da poznavanje dejavnikov tveganja povečuje možnost razumevanja prestopniškega vedenja kot pojava. Dejavniki lahko izhajajo iz istega vzroka, a so povezave med posameznimi dejavniki tveganja lahko različne. Tako so lahko nekatere značilnosti, ki bi jih na prvi pogled označili kot razloge za prestopniško vedenje, v resnici le posledica takšnega vedenja. Pri nekaterih so vzročno, pri drugih pa posledično povezane s takim vedenjem.

Omenjeni dejavniki so zelo pomembni za razumevanje mladostnika. Omenjamo jih zato, ker izhajamo iz njih, saj so mozaik, iz katerega je sestavljen mladostnikov življenjski svet (Poštrak, str. 203, v Javrh: 2011).

1.2.4 Nasilje kot sporočilo

Vseobsegajoča definicija prestopniškega vedenja mladih je torej zelo problematična. Dejavnikov in razlogov je ogromno, še bolj nepregledna je množica njihovih možnih medsebojnih učinkovanj (Poštrak, 2004: 6).

Pojem nasilja je večpomenski, ohlapen. Več vrst tistih dejavnikov ali ravnanj, ki jim rečemo nasilna (Poštrak, 2006: 1).

Kriminološke teorije pogosto razlagajo prestopniško vedenje kot posledico nepopolne družine. To naj bi zlasti veljalo za prestopništvo, ki nastane do 14. leta starosti. Razloge lahko predstavljajo psihične stiske, ki so lahko posledica ločitve od biološkega starša, manj učinkovitega upravljanja starševske vloge, napetih odnosov med otroci in starši in drugih stresnih situacij. Vse te situacije lahko pogosto vplivajo negativno na socializacijski proces ali pa ga celo prekinejo (Poštrak, 2004: 5, 6). Gabi Čačinovič Vogrinčič poudarja, da je v družinskih odnosih veliko pomembnejša kvaliteta odnosov kot pa kvantiteta le-teh. Kadar so odnosi med otroci in starši neogrožujoči in ustrezni, potem otroci v njih najdejo oporo. Kadar pa se v družini pojavlja nasilje, zlorabe in se otrok s tem obremenjuje, pa ta občutek opore pri otrocih sčasoma izginja (ibid.).

V poročilu »Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja« so ugotovili, da se v zadnjih letih vse pogostejše in intenzivnejše srečujemo z nasilnimi otroki in mladostniki. Mladinski domovi, vzgojni zavodi ter vzgojno izobraževalni zavodi velikokrat niso dovolj usposobljeni za njihovo obravnavo, saj njihovim zaposlenim kadrom primanjkuje izkušenj ter znanj za obravnavo takšnih primerov. Tudi v mojem primeru se je zgodilo, da so mladostnika kljub izdani odločbi o namestitvi v vzgojni zavod in v vzgojno izobraževalni zavod zavrnil. Nesprejemljivo je, da takšne mladostnike obravnavajo na varovanih oddelkih psihiatričnih bolnišnic skupaj z odraslimi bolniki. Ti otroci/mladostniki so »padli skozi« različne institucije in tako »tavajo« po sistemu, od sektorja za šolstvo, preko sektorja za socialno varstvo do sektorja za zdravstvo in sektorja za notranje zadeve. Prav tako so ugotovili oz. je analiza dejanskega stanja pokazala, da je obstoječi sistem tog, nefleksibilen ter neprijazen do te populacije otrok in da so nujno potrebne nove rešitve, ki bodo predvsem bolj

individualizirane in bolje prilagojene posameznikom (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 51).

Alenka Šelih (2000: 142) in drugi avtorji trdijo, da so lahko »nasilni« posamezniki nenasilni ali manj nasilni v drugačnem okolju. Poštrak (2006: 3) dodaja, da je eden izmed dejavnikov tveganja za nasilniško vedenje tudi šola kot ustanova z vsemi svojimi interakcijami. Deluje kot tisti dejavnik tveganja, ki lahko vzpodbuja, sproži ali celo izzove »nasilniško« ravnanje posameznih učencev, lahko ga dovoljuje ali ga vsaj omogoča oz. predstavlja (zgolj) prostor nasilnega ravnanja. Prav tako pa so pomembni tudi drugi dejavniki tveganja, recimo družina in okolje, ki so lahko med vzroki, razlogi ali povodi nasilnega ravnanja mladih.

Prestopniško vedenje je v nekaterih primerih sicer povezano tudi s čustvenimi težavami mladostnika. Taki mladostniki ne obvladujejo doživljanja notranje tesnobe in depresivnosti. Tudi zloraba psihoaktivnih snovi (alkohol, mamila ...) rahlja notranji nadzor, manjša sposobnost obvladovanja ter povzroča lažno občutje neranljivosti in poguma (Krajncan, 2006: 35).

Noben človek ni nasilen vedno in kjerkoli. Nasilje se rojeva v interakciji med posameznikom, drugimi ljudmi in okoljem (Dekleva, v Šelih ur. 2000: 142). Proučevanja in ukrepanja v zvezi z nasilnim ravnanjem mladostnikov se moramo lotiti celostno. Upoštevati moramo vse vidike in dejavnike tveganja, od družine, šole, vrtnikov, preko spola do vrednot (Ule et al.: 143–171 v Šelih ur. 2000: 95–105). Upoštevati je potrebno tako mikro, mezo kot tudi makro raven. Nasilje je tudi – kot vsa ostala družbena dejstva ali družbeni pojavi – družbeno konstruirano. Določena ravnanja so v določeni skupnosti opredeljena kot nesprejemljiva, kot nasilna in podobno. V drugi mogoče kot znak samozavesti, junaštva, podjetnosti in podobno (Poštrak, 2006: 2).

1.3 Koncepti socialnega dela z mladimi

Delo z mladimi mi predstavlja enega največjih izzivov, kajti vsak trenutek z njimi je nekaj posebnega, prav tako se od njih naučiš vedno nekaj novega. Vendar jim je potrebno pokazati, da ti lahko zaupajo in te sprejemajo kot enega iz med njih.

Že na začetku sem povedala, da mladostniki potrebujejo občutek pripadnosti, o tem govori Bourdieu in njegov koncept kapitalov: socialnega, kulturnega, ekonomskega (Bourdieu, 1984). Nanje lahko vežemo konceptualizacijo dejavnikov, ki v mladostnikovem življenjskem svetu pomenijo ključne točke, ključne vidike, ki nenazadnje opredeljujejo tudi njegove strategije ravnanja ali strategije preživetja. Te strategije ravnanja so izdelani vzorci odzivov na vsakokratno resničnost, torej na dogajanje v življenjskem svetu mladostnika. So izdelani vzorci odzivov na vse tisto dogajanje, ki je lahko ogrožajoče ali varajoče, podporno ali destruktivno, ki mu lahko daje moč ali pa mu jo jemlje. Dejavnike odraščanja lahko opredelimo kot pozitivne, torej varovalne dejavnike, ali kot negativne, dejavnike tveganja (Ule et al. 2000: 158), ali dejavnike prestopniškega vedenja (Šelih ur. 2000). Socialno mrežo, vrstniško skupino, torej socialni kapital, lahko (ogrožen, ranljiv) mladostnik najde v tako imenovani mladostniški bandi. Če so mladostniki porinjeni v položaj, da je tako združevanje zanje edina možnost, da si ustvarjajo socialni kapital, si lahko mislimo, kašni so ukrepi, da to preprečimo. Zgražanje in moralna panika nedvomno niso med učinkovitimi odzivi na te probleme.

Glede na zgornje povedano bom na kratko predstavila še oblike vodenja. Poznamo tri oblike vodenja: demokratično, avtoritarno in laissez-faire – laissez passe ali vsedopuščajočo.

Pri avtoritarnem vodenju ali nedogovornem ukazovalnem pristopu je komunikacija enosmerna, eden govori, drugi ga posluša (lahko ga posluša aktivno ali pasivno), tisti, ki vodi oz. govori, ne upošteva mnenja drugega, morda misli, da drugi mnenja nima oz. ga mnenje ne zanima. Ni dogovorov, so samo ukazi, kaj je treba narediti, kako je treba narediti. Oseba, ki je v podrejenem položaju, ne sme vprašati, zakaj je nekaj treba narediti, tako je uporabnik potisnjen v pasiven položaj, kjer drugi odločajo o rešitvi njegovega problema. Z avtoritarnim načinom vodenja se vzpostavlja moč enega in na drugi strani strah drugega. Domišljija je omejena, odgovornost je na strani vodje, učitelja oz. socialnega delavca. On določi tudi ukrep; ukrepi so torej predpisani, niso pa dogovorjeni. V primeru nespoštovanja navodila je mladostnik kaznovan. Kazen sicer pozna, vendar je ne sprejema kot upravičeno, čeprav jo na koncu mora sprejeti. Kako se počutijo posamezniki, vodje ne zanima. Tu vlada pokorščina, strahospoštovanje in

pokroviteljstvo. Veljajo dvojna merila, ena za učitelje, starše, vzgojitelje, druga za učence, otroke.

Nasprotje tega je *laissez-faire* – *laissez passe* ali 'nedogovorni neukazovalni' pristop, pomeni vsedopuščajoče. Ta je v nasprotju z avtoritarnim pristopom in je kot odziv nanj. Govorimo mimo drugega, besed nihče ne upošteva, ni mej, ni ciljev. Vsi se seveda pogovarjajo, vendar se nič ne dogovorijo. Starši se z otroki pogovarjajo o marsičem, vendar se nič ne dogovorijo. Vlada zmeda, ne ve se, kdo bo kaj naredil, ni nobenega dogovora, nihče ni odgovoren. Ukrepov ni, vse je dovoljeno, udeleženci so kot kak razglašen orkester. Vloge so nejasne. Starši ne ravnavajo kot odgovorne odrasle osebe, ki so odgovorne za vzgojo svojih otrok. Z otroki vzpostavijo nekakšen vrstniški odnos. V vsakdanjem življenju najdemo poleg čistih oblik demokratičnega, avtoritarnega in *laissez-fair* tudi take oblike, ki vsebujejo sestavine posameznih načinov vodenja. Zaradi nedoslednosti učitelj zdrzne iz demokratičnega vodenja v okvir vsedopuščajočega.

Kot zadnjega bom opisala demokratičen pristop ali dogovorni pristop. Takšen način vodenja rojeva ustvarjalno osebnost, ki se zaveda odgovornosti. Komunikacija je dvosmerna, ni hierarhije, upošteva se mnenje obeh strani, strani skleneta kompromis. Tukaj vlada večja sproščenost, neformalnost, soodgovornost. Ukrepi so vnaprej dogovorjeni in z obeh strani potrjeni. Obstajajo meje, ki se jih zavedata obe strani. Obe strani sta na istem »bregu«. Ta način vodenja rojeva ustvarjalne osebe. Pri demokratični obliki vodenja pomeni razgovor, da se udeleženci pogovarjajo o skupnem početju, se slišijo in se upoštevajo. Pogovarjajo in dogovarjajo se, kaj je potrebno v določenem trenutku ali primeru narediti. Skupaj načrtujejo dejavnosti.

Pri delu z mladimi lahko neposredno uporabimo še en koncept iz okvira socialnega dela. Dennis Saleebey razvija koncept krepitve moči, ki ga med drugim uporablja tudi v polju dela z otroki in mladimi: »Formula je preprosta: mobiliziraj moč (talente, znanja, sposobnosti, vire) klientov s ciljem, da podpreš njihova prizadevanja, da dosežejo svoje cilje in vizije, in stranke bodo imele boljšo kvaliteto življenja, tako, ki bo v skladu z njihovimi koncepti kvalitete« (cit. po Čačinovič Vogrinčič 2003: 200). Gabi Čačinovič Vogrinčič v isti sapi, na istem mestu, dodaja, mi pa za njo s poudarkom ponavljamo: »Čeprav je recept enostaven, mu sledi trdo delo« (ibid). Predpostavka je torej, da smo vsi ljudje, torej tudi vsi mladostniki, potencialno ustvarjalni in sposobni obvladati naše

vsakdanje življenje, da se torej znajdemo v svojem življenjskem svetu. Osebe v stiski, mladostniki v težavah ali s problemom pa večkrat izgubijo stik z lastnimi ustvarjalnimi potenciali. Naša naloga je, da v delovnem odnosu načrtujemo tak proces reševanja problema, da osebe spet vzpostavijo stik z lastno ustvarjalnostjo. Pri tem lahko uporabimo tudi pristope in tehnike iz konteksta umetnosti, recimo slikarstva, glasbe, drame, plesa itd. Temu lahko rečemo tudi socialno kulturno delo ali uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z mladimi (Poštrak 1996, 2007; Plotajs 2002).

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev je zame eden od temeljnih konceptov delovnega odnosa, še posebej pri delu z mladimi, kjer lahko vsak udeleženi v problemu vstopi s svojo definicijo problema, strokovni delavec doda svoje videnje in tako soustvarjamo, sooblikujemo delovne definicije možnega, uresničljivega. V središču sta dialog in sodelovanje. Skupaj se soustvarja in oblikuje rešitev. Delovni odnos v pogovoru, ki začne nov projekt, zagotavlja brezpogojno spoštovanje osebne izkušnje in ustvarjanje pogojev o uresničljivem (Čačinovič Vogrinčič 2009). Z možnostjo vstopa vsakega udeleženca, ki opiše svoje videnje problema, se ustvari delovni projekt, kjer ima vsak možnost spregovoriti tudi o svojem videnju rešitve. S skupnimi močmi poiščemo točke moči, osebnostne resurse udeležениh, notranje vire posameznikov, na podlagi katerih bo možna in sprejemljiva rešitev za vsakega.

Seveda pa je potrebno pri delu z mladimi sprejeti tudi to, da nam o svojih problemih povedo največ oni sami. Torej moramo izhajati in si pomagati s konceptom iz antropologije, to je z emskim in etskim pogledom. Saj samo uporabnik ve, kaj se mu v resnici dogaja, plete po glavi in le on sam nam lahko poda najbolj realističen pogled na njegove stiske in probleme. Njihovo predstavo o svetu moramo vzeti resno in zares kot realnost, v kateri mladostniki bivajo. Le oni so najbolj kompetentni, da povedo nekaj o sebi, o svojih občutkih, ravnanjih, strahovih in upanjih. Kot pravi Gabi Čačinovič Vogrinčič, le oni so »eksperti iz vsakdanjih izkušenj«. To pa ne pomeni, da je njihovo ravnanje vedno ustrezno zanje in za druge. To pomeni zgolj in predvsem, da so v kontekstu socialnega dela aktivni udeleženci v procesu reševanja problemov. Kajti socialni delavci skupaj z mladimi ustvarjajo rešitve. Vsak s svojo odgovornostjo in vsak s svojimi pristojnostmi (Milošević, Poštrak, 2003; Gabi Čačinovič Vogrinčič 2009). Mi kot socialni delavci pa gledamo na uporabnika iz etškega pogleda, torej ga vidimo na začetku zelo površno in mu je potrebno dopustiti, da nam mladostnik pove svojo

zgodbo, saj imajo v okviru tovrstnega delovnega odnosa možnost povedati, kaj je njemu pomembno in kakšne predstave o svojem življenju ima sam. Mladostniki so aktivni udeleženci v procesu reševanja konteksta stisk, težav in problemov, v katerih so se znašli. Zato je pomembno, da socialni delavci skupaj z mladimi načrtujejo ustrezne načine dela in ustrezne postopke, ki bodo vodili do želenih zastavljenih ciljev.

Torej se socialno delo razvidno in izredno naslanja na interdisciplinarni teoretski ali znanstveni pristop. Razlog je enostaven: socialna delavka/delavec se namreč srečuje z raznovrstnimi stiskami, s težavami in problemi svojih uporabnikov. Srečuje se z življenjskim svetom uporabnikov v vsej njegovi totalnosti ali vseobsegajočnosti. Za stiske, težave ali probleme ne moremo reči, da izvirajo zgolj iz psiholoških ali osebnih, družbenih ali socialnih, vzgojnih ali pedagoških, zdravstvenih ali medicinskih okvirov. Večinoma gre za skupek med seboj prepletenih in povezanih razlogov ter posledic letih (Čačinovič Vogrinčič 2003).

1.4 Institucionalna obravnava mladostnikov

Namestitev otrok in mladostnikov v vzgojne zavode, stanovanjske skupine nikoli ni nekaj radostnega za otroka, otroci in mladostniki si tega večinoma niso izbrali prostovoljno. Torej gre za svojevrstno prisilo, katere (nemo ali izrečeno) sporočilo govori, da je otrok ali mladostnik nesposoben in družbeno nezaželen. Zato je postopek nameščanja otroka v vzgojni zavod izjemno stresen trenutek. Tudi zato je nameščanje v vzgojni zavod zadnja rešitev, torej je to dejanje ustrezno res takrat, kadar je ta ukrep zaradi neugodnih posledic za otroka neizbežen. Temu govori v prid tudi Konvencija o otrokovih pravicah, ki v 19. členu pravi: »Treba je narediti vse, da bi preprečili oddajanje otrok in mladostnikov iz njihovih družin.« (Krajncan, 2006: 14).

Otrokom in mladostnikom država posveča posebno skrb, ki je razdeljena med različna ministrstva. Ministrstvo za šolstvo pokriva vzgojne zavode in zavode za otroke s posebnimi potrebami. Za otroke in mladostnike je družbena skrb predpisana in se izvaja na podlagi dveh zakonov – Zakon o socialnem varstvu in Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Stojanović, 2000: 13, 14).

Otroka lahko v varstvo drugih oseb iz različnih razlogov zaupajo starši sami, center za socialno delo ali sodišče. Starši lahko po 121. členu ZZZDR soglašajo z namestitvijo otroka v zavod zaradi otrokove osebnostne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebostni razvoj. Ker pa takšen ukrep predstavlja velik poseg v otrokove pravice, mora končno odločbo kljub soglasju staršev potrditi center za socialno delo (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 29).

1.4.1 Vzgojni zavodi

Populacija v vzgojnih zavodih je zelo raznovrstna. Njihovo moteče vedenje je pogosto posledica neustrezne vzgoje. Družina, šola in prijatelji puščajo v njih neizbrisane sledi. Okolje na takšno vedenje mnogokrat neprimerno reagira in ga le še stopnjuje (Horvat, M. 2000: 70). V skupino vzgojno izobraževalnih ustanov, ki jih ustanavlja država, spadajo vzgojni zavodi, stanovanjske skupine, mladinski domovi in prevzgojni zavodi. V te ustanove so vključeni otroci in mladostniki, ki so začasno ali trajno brez družinskega varstva. Kot posledica pa se kaže zanemarjenost in ogroženost v razvoju. Njihova vloga je vzgojna, kompenzacijska, korektivna in preventivna. Te ustanove dajejo mladim ljudem varstvo in oskrbo ter skrbijo za njihovo zadovoljevanje potreb, socializacijo in vzgojo. S šolskimi programi in programi poklicnega izobraževanja in usposabljanja pripravljajo mlade za samostojno življenje. Njihova vzgojna prizadevanja pa so usmerjena k emancipaciji ter k njihovi osebostni in socialni integraciji (Skalar, 1995: 5).

Po Zakonu o socialnem varstvu (ZSV) je institucionalna oskrba otrok in mladostnikov možna predvsem v naslednjih tipih javnih socialno varstvenih zavodov (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 42):

- CSD, v okviru katerih delujejo krizni centri za mlade in otroke, ki sprejemajo otroke za največ tri tedne in delujejo 24 ur na dan (49. člen ZSV);
- socialno-varstveni zavodi za usposabljanje, ki opravljajo institucionalno varstvo otrok in mladostnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju po tretjem odstavku 16. člena ZSV (54. člen ZSV).

Z vzgojo, varstvom in izobraževanjem otrok s posebnimi potrebami se ukvarjajo različni specializirani zavodi, ki so namenjeni zadovoljevanju specifičnih potreb posameznih skupin otrok in mladostnikov:

- centri za usposabljanje in varstvo otrok (socialno-varstveni zavodi za usposabljanje);
- domovi v sklopu zavodov za otroke s posebnimi potrebami;
- vzgojni zavodi, mladinski domovi in prevzgojni zavodi.

Zavodi, navedeni pod prvo alinejo, delujejo pod okriljem Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, zavodi, navedeni pod drugo in tretjo alinejo, pa pod okriljem Ministrstva za šolstvo in šport (ibid.).

V vzgojni zavod lahko napotijo otroke in mladostnike centri za socialno delo, v tem primeru gre za vzgojno-varstveni in preprečevalni ukrep. V vzgojni zavod lahko pošlje mladostnika tudi mladinsko sodišče, v tem primeru gre za sodni vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod. Zavodi za šoloobvezne sprejemajo otroke do 17. leta. Pošolski zavodi za adolescente sprejemajo mladostnike od 14. do 18. leta starosti, s tem, da lahko ostanejo mladostniki v zavodu do dopolnjenega 21. leta starosti (Skalar, 1995: 5).

V Sloveniji obstajajo naslednji socialnovarstveni zavodi:

Ustanova:	Populacija:	Opis populacije:
Mladinski dom Maribor	Od 8 do 18+ let.	S čustvenimi in z vedenjskimi težavami.
Mladinski dom Malči Beličeve	Osnovna šola. Izjemoma srednja šola.	Socialno in razvojno ogroženi ter posledično lažje vedenjsko ter tudi osebnostno moteni ter izjemoma tudi otroci z lažjo duševno motnjo.
Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega Smlednik	Osnovna šola od 6. do 9. razreda.	Otokom s težavami v vedenju in čustvovanju.
Vzgojni zavod Preddvor	Od 7 do 18 let.	Čustvena, socialna in vzgojna ogroženost v družini.
Vzgojni zavod Planina	Otroci in mladostniki od 1. razreda dalje (večinoma fantje).	Motnje vedenja in čustvovanja, lažje motnje v duševnem razvoju, v kombinaciji z motnjo vedenja in čustvovanja, bolezni/odvisnosti (alkohol, droga, hrana) ter duševne motnje z različnimi simptomi.
Vzgojni zavod Veržej	Od 1. do 9. razreda.	Čustvene težave, neopravičeno izostajanje od pouka, potepanje in beganje od doma, neprilagojeno vedenje, konflikti s starši, z učitelji, vrstniki, učne težave, neobvladovanje agresivnih in

		avtoagresivnih impulzov ter psihosomatskih težav, kraj in drugih kaznivih dejanj, izkušnje s prepovedanimi psihoaktivnimi snovmi, suicidalnih teženj ter spolnih zlorab.
Vzgojno izobraževalni zavod Višnja Gora	Dekleta med 14 in 18 let. V zadnjih letih tudi fantovska skupina.	Težave v odraščanju in razvoju.
Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru	Od 14 do 18 let.	Čustvene in vedenjske motnje in težave pri socialni integraciji (primarno in sekundarno pogojene motnje).
Vzgojno izobraževalni zavod Logatec	Od 14 do 21 let.	Težave v odraščanju in storilci kaznivih dejanj, obravnavani na mladinskem sodišču.
Prevzgojni dom Radeče	Od 14 do 21 let (z možnostjo do dopolnjenega 23. leta).	Z izrečeno sodbo mladinskega sodišča.

V poročilu »Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja« navajajo najpogostejše razloge, zaradi katerih zavodi odklanjajo sprejem mladoletnika. Ti so: zasvojenosti, težave v duševnem zdravju in neprostovoljna namestitvev. Prav tako pa so navedli razloge za zavračanje vlog, to je predvsem:

- prezasedenost oz. pomanjkanje prostora v zavodih;
- neprimernost zavoda za problematiko mladostnika;
- nesodelovanje mladostnika oz. neprostovoljna namestitvev: zavodi zavračajo vloge tudi zaradi mladostnikovega nesodelovanja in nepripravljenosti na prihod v zavod. Zavodi torej niso pripravljeni sprejeti otrok in mladostnikov, ki namestitvev k njim odločno odklanjajo oz. je ne sprejmejo;
- nesodelovanje staršev: problem pri namestitvi je tudi nesodelovanje staršev, saj v veliko primerih zaradi njihove lastne psihosocialne problematike nimajo uvida v potrebo po vključitvi mladostnika v vzgojni zavod/vzgojno izobraževalni zavod/mladinski dom;
- prisotnost nedovoljenih substanc, zasvojenosti: pravilo v večini zavodov je, da odklonijo oz. ne želijo sprejeti otrok, ki uživajo nedovoljene droge oz. imajo težave z odvisnostjo;
- postopek na CSD: ker število zavrženih vlog narašča, CSD sploh ne pošiljajo več vlog brez predhodne preveritve na zavodih;
- odsotnost nameščanja v času vikenda/počitnic: za vzgojni zavod/vzgojno izobraževalni zavod/mladinski dom in stanovanjske skupine je običajno, da

gojenci vikende in počitnice preživljajo v domačem okolju, zato so strokovni delavci na CSD izpostavili kot problem dejstvo, da otroka oz. mladostnika ni možno namestiti med počitnicami oz. med vikendi (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 59, 60).

Razlogi za zavračanje odločb so podobni, in sicer:

- neprimernost zavoda za problematiko mladostnika: v nekaterih primerih so mladostnika sprejeli v zavod, pozneje pa ugotovili, da mu ne morejo nuditi tistih oblik pomoči, ki bi jih potreboval, oz. da so munudili vse obstoječe oblike pomoči, vendar bi mladostnik potreboval še druge, ki jih niso imeli, oz. da obstoječe oblike pomoči zanje niso bile učinkovite. Nekateri navajajo, da je *»mladostnik prerasel okvire zavoda tako psihično kot fizično«*, spet drugi, da *»v zavodu niso našli skupnega jezika z mladostnikom«*;
- nesodelovanje mladostnika: v primerih nepripravljenosti mladostnika na bivanje v zavodu, ko ta zavrača sodelovanje, si zavod jemlje pravico, da mladostnika pošlje domov. Predčasni odpusti pred izpolnitvijo individualnega načrta so tako pogosto posledica nesodelovanja in odporov;
- problemi nasilja, konfliktov, odklonskosti: v številnih primerih je vzrok zavrnitve odločbe agresivno in avtoagresivno vedenje, ki ga v zavodu ne obvladujejo, saj mladostnik s tem ne ogroža le sebe, ampak tudi druge mladostnike in osebje zavoda. Poleg agresivnega vedenja se pojavlja tudi kršenje pravil zavoda, grožnje drugim mladostnikom in osebju, zagrešitev kaznivih dejanj ter begi iz zavoda;
- uživanje nedovoljenih substanc, zasvojenosti: razlog za zavrnitev odločbe je tudi uživanje nedovoljenih drog med bivanjem v zavodu (Prav tam, 61).

Problem pa po mnenju Svetin-Jakopičeve predstavljajo zavodi, ki sledijo konceptu stanovanjskih skupin in za namestitev mladostnika postavljajo kot pogoj njegovo prostovoljno odločitve. Vsi vemo, da je lažje in učinkoviteje delati z mladostnikom (in družino), ki je motiviran/-a, ki pomoč sprejema, ki si prizadeva, da bi se spremenil/-a, vendar vemo tudi to, da je treba včasih pomagati tudi takšnim, ki pomoč odklanjajo. Zelo težko je za takšnega mladostnika najti ustrezno ustanovo, ki bi ga sprejela, če pa se jo najde, nastane problem pri namestitvi (oziroma izvršitvi centrske določbe, za kar so

prisotne upravne enote). Nadalje se Svetin-Jakopičeva prav tako strinja z Bečajem (2003: 27), ki pravi: »Če otroka pošljemo v vzgojni zavod, ko bi mu lahko pomagali še v domačem okolju, smo naredili veliko napako. Toda enako napako naredimo, če otroka ne izločimo iz njegovega socialnega okolja, kadar je mogoče dovolj zanesljivo predvideti, da bo končal v prestopništvu.« (Svetin – Jakopič, 2005: 420).

1.4.2 Zakonodaja

Pravice otrok so v Sloveniji izhodiščno določene z Ustavo Republike Slovenije iz leta 1991. V skladu s 56. členom otroci uživajo posebno varstvo in skrb. S posebnim(i) zakonom(i) je določeno, da je država otrokom dolžna zagotoviti posebno varstvo pred ekonomskim, socialnim, telesnim, duševnim in drugim izkoriščanjem in zlorabami ter nuditi posebno varstvo tistim otrokom in mladim osebam, za katere starši ne skrbijo, oz. ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe (Ferlan Istinič, Javornik Novak, 2011: 19–20).

Otroka in mladostnika je mogoče v vzgojni zavod namestiti na tri načine:

- po 119., 120. in 121. členu ZZZDR;
- po 184. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij;
- in po odločbah Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Po odločbi drugega odstavka 13. člena Zakona o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ali po odločbah 120. oziroma 121. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je možno namestiti otroka/mladostnika v vzgojni zavod. Mladim, ki so prikrajšani za normalno družinsko življenje, je zraven ukrepov Centra za socialno delo na področju družbene oskrbe otrok in mladostnikov namenjeno še institucionalno varstvo. Poleg tega pa centri za socialno delo po odločbi 180. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij skrbijo, da se izvede vzgojni ukrep, ki ga izreče sodišče v kazenskem postopku in vzgojni zavod prevzame mladoletnika (Skalar, 1995: 28).

Ukrepi, ki jih država zagotavlja za izvajanje skrbi za otroke in jih izvajajo centri za socialno delo, pa so naslednji (Stojanović, 2000: 14):

- odvzem otroka staršem, ki ne izpolnjuje roditeljskih dolžnosti in oddaja otroka v vzgojo in varstvo tretji osebi;
- oddaja otroka v zavod ali drugo socialno varstveno institucijo;
- posvojitev – posvojiti se sme samo mladoletno osebo, katere starši so neznani ali je njihovo bivališče že leto dni neznano, ali če so pred pristojnim organom privolili, da dajo otroka v posvojitev; za posvojitev mladoletne osebe, ki je starejša kot 10 let, je potrebno njeno soglasje;
- rejništvo – namen tega ukrepa je, da se otroku omogoči zdravo rast, izobraževanje, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje ter delo (UL SRS št. 14/89, ZZZDR, čl. 154), v rejništvo lahko oddajo otroka tudi starši sami;
- skrbništvo – nad mladoletnikom je namenjeno temu, da se njegova osebnost vsestransko razvije in da se le-ta usposobi za samostojno življenje; za mladoletnika je skrbnik dolžan skrbeti enako kot starši; le-ta ima dolžnost, da skrbi za osebnost, pravice in koristi svojega varovanca.

Poleg ukrepov centra za socialno delo bi na področju družbene oskrbe otrok in mladostnikov omenila še institucionalno varstvo, ki je namenjeno mladim, ki so prikrajšani za normalno družinsko življenje (Prav tam, 15).

S sprejetjem Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2000) so bila podana temeljna vodila za vključevanje učencev s posebnimi potrebami v redne oblike vzgoje in izobraževanja (integracija) oziroma pravice do različnih oblik pomoči in prilagoditev – enostavnih do zahtevnih in kompleksnih, ki jih otroci potrebujejo v obdobju vzgoje in izobraževanja (Dobravc, 2005: 57 v Kosmač, 2007: 384).

Ena od skupin otrok, ki jim Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP) daje pravico do posebnih oblik pomoči in prilagoditev, so tudi otroci s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami, ki se po 14. členu ZUOPP usmerjajo v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo, namenjeno otrokom, ki bodo usmerjeni v program osnovnošolskega izobraževanja. Strokovna pomoč pa se jim nudi

tudi v obliki vzgojnih, socialno-integrativnih, preventivnih, kompenzacijskih in korelacijskih programov, ki so sestavni del vzgojnega programa (Prav tam, 385).

Med eno in drugo skrajnostjo poznamo vedenjske težave kot odziv na stresne situacije ali organsko motnjo ter problematično vedenje, ki je naučeno v subkulturi. K obravnavi vedenjske problematike kot take nas ne zavezuje noben zakon ali predpis, zavezuje pa nas 119. člen ZZZDR, in sicer da »/.../ storimo potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi.« (Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih: 104 v Svetin – Jakopič, 2005: 417). Nadalje isti avtor govori o pojmu ogroženosti, ki pa ni eksplicitno opredeljen (niti ne more biti), prepuščen je strokovni presoji, to pa je lahko problematično v tistih primerih, ki so »mejni«. To vprašanje je tesno povezano s sodelovanjem udeležencev v obravnavi (ibid.).

Prav tako Svetin – Jakopičeva (2005: 419) poudarja, da ni mogoče predpisati posameznih korakov pri obravnavi vedenjskih motenj oz. ogroženih otrok, vendar pa lahko kljub temu postavimo nek okvirni model ukrepanja. V začetni fazi skušamo definirati problem-e, raziskati možne rešitve, z vsemi udeleženci oblikovati dogovor in vzpostaviti delovni odnos tako, da vsak prevzame svoje odgovornosti in naloge.

2 Problem

2.1 Opredelitev splošnega okvirja problema

Osrednji problem v raziskavi se vrti okoli institucionalizacije mladostnika. Moj namen je ugotoviti, kako je potekal sam proces obravnave ter kako so potekale klasifikacije problema. Osredotočila se bom na ključne dogodke v njegovem življenju, za katere menim, da so vzrok za njegovo trenutno stanje. Prav tako pa se bom osredotočila tudi na same institucije, ki so bile vključene v njegovo vzgojo/prevzgojo, in ocenila njihovo koristnost ter korektnost v njegovem primeru.

Obravnavan primer je zelo specifičen, saj se je mladostnik srečal že z ogromnim številom različnih institucij, in to že od zgodnjega otroštva naprej. Prav zaradi njegovega specifičnega vedenja ter zgodnje odločbe o njegovem razvojnem stanju (oseba z vedenjskimi in osebnostnimi motnjami) so mladostnika številne institucije zavrnila.

Zaradi živosti primera in varovanja osebnih podatkov sem mladostnika poimenovala Rok, prav tako sem vse zavode, v katerih je prebival, poimenovala kar vzgojni zavodi. Zavode sem samo oštevilčila, da se med seboj ločijo in so razvidni prehodi med njimi. Enako sem storila z osnovnimi šolami, ki jih je mladostnik zamenjal. Zaradi večje anonimnosti pa sem izpustila tudi kraje, v katerih je prebival, in prav tako tudi leta dogajanja.

2.2 Raziskovalna vprašanja

Raziskava bo sledila naslednjim vprašanjem:

- Kakšen je življenjski svet uporabnika?
- Kaj je tisto, kar zataji v delovnem odnosu, da so otroci tolikokrat nameščeni v zavode?
- Kako je potekala obravnava mladostnika na centru za socialno delo?
- Kakšno je bilo njegovo življenje v institucijah?
- Kako gleda na svoje socialno življenje v družini?

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave

V diplomskem delu je uporabljena kvalitativna študija primera, ki je po številu preučevanih primerov singularne narave. Vendar pa je glede na empirično gradivo kombinirana; za to raziskavo sem se odločila, saj me je zanimal prav primer mojega sogovornika.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Primarne podatke sem dobila z odprtimi intervjuji. Pri le-teh sem imela pripravljene le oporne točke, saj sem želela pridobiti čim bolj spontane in preproste odgovore, s pomočjo katerih sem lahko pridobila celotno življenjsko zgodbo mladostnika. Opravila sem štiri intervjue. Dva intervjuja z mladostnikom, le-ta sta vsebovala naslednje oporne točke: zgodba, odnosi s sorodniki, dejavniki odraščanja, rejnica, njegov pogled na obravnavo, zavodi, droge. En intervju sem opravila z njegovo rejnico, pri tem intervjuju sem se opirala na točke, kot so odločitev za sprejem, odnos z mladostnikom, odnos/sodelovanje z institucijami. En intervju pa sem opravila s socialno delavko. Pri tem intervjuju sem kot oporne točke uporabila: njen pogled na mladostnika, delovni odnos z mladostnikom in sodelovanje z družino in institucijami. Intervjuja z mladostnikom in rejnico sta potekla od 4. oktobra do 19. novembra. Medtem ko sem intervju s socialno delavko opravila 14. januarja.

Sekundarne podatke pa sem pridobila iz spisovne dokumentacije Centra za socialno delo. V pogled sem pridobila dva spisa, in sicer enega iz Enote za skrbništvo in enega iz Enote za varstvo otrok in mladostnikov, ki je vseboval predvsem zapise ukrepov namestitve v zavode, in kakšno je življenje v zavodih. Iz spisov sem is izpisala vse potrebne dokumente v takšnem kronološkem vrstnem redu, kot so bili tudi vloženi v spis.

3.3 Zbiranje podatkov

Sekundarne podatke pa sem pridobila iz spisovne dokumentacije Centra za socialno delo. Najprej sem poslala prošnjo na CSD, za odobritev vpogleda v spisovno dokumentacijo, in ko sem pridobila dovoljenje, sem skupaj s strokovnim delavcem na Enoti za skrbništvo pridobila še pisno dovoljenje mladostnika in njegove rejnice. V vpogled sem tako pridobila dva spisa, ki sta vsebovala vse dokumente o obravnavi mladostnika. Prav tako sem podpisala izjavo o varstvu osebnih podatkov. Prav zaradi varstva podatkov sem hodila na CSD, kjer sem prebirala spisovno dokumentacijo in si zapisovala vse potrebne podatke.

Z mladostnikom sva se vnaprej dogovorila, da bo intervju potekal v dveh delih, saj se ima težavo zbrati dalj časa in biti osredotočen na eno stvar. Intervju je potekal pri njemu doma oz. v domu rejnice. Sedela sva na njihovi terasi. Na začetku intervjuja je bilo ozračje kar napeto, saj je beseda tekla o njegovih pokojnih ožjih članih družine. Kasneje, ko sva prešla na preostalo širšo družino, se je ozračje še bolj naelektrilo. Sprva sem mislila, da ne bom zmogla izpeljati niti prvega dela prvega intervjuja, ko sva pa prešla na druge teme, se je vse bolj sprostito in intervju je stekel. Zelo veliko je pripomoglo to, da sva bila zunaj in je lahko zraven kadil. Drugi intervju je bil na isti lokaciji, vendar sva bila v kuhinji, kjer nama je pri sprostitvi ozračja zelo pripomogla muca, katero je ves čas intervjuja božal. Tako je intervju potekal brezhibno. Iz intervjujev sem pridobila zelo zanimivo, pestro zgodbo.

Intervju z rejnico sem opravila na isti dan kot intervju z mladostnikom in na isti lokaciji, torej v njeni dnevni sobi. Pogovor z rejnico je bil navdušujoč, predvsem pa poln čustev in novih pogledov na življenje rejnice in mladostnika.

Intervju s socialno delavko je potekal pri njej doma. Vzdušje je bilo zelo umirjeno in prijetno. Iz tega intervjuja sem pridobila še podatke, ki jih nisem razbrala iz spisovne dokumentacije, in druge ključne podatke, s pomočjo katerih sem pridobila še širšo sliko primera.

Vse intervjuje sem ob dovoljenju intervjuvancev posnela z diktafonom.

3.4 Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem analizirala in obdelala kvalitativno.

Na podlagi zbranih podatkov iz spisovne dokumentacije sem izdelala povzetek primera, v katerem pa sem izključila leto dogajanja. Mladostnika sem poimenovala Rok. Prav tako sem si kronološko uredila zapiske iz spisovne dokumentacije.

Po končani transkripciji in analizi intervjujev sem določila glavne teme, ki so primarnega pomena v moji raziskavi.

4 Študija primera

Za lažje razumevanje primera bom na kratko zapisala pomembne osebe in kratice, ki se skozi primer večkrat pojavijo:

- **Rok** – mladostnik;
- **Babica** – materina mama, kasneje skrbnica;
- **Stric Marjan** – materin brat;
- **Stric Simon** – materin brat;
- **Natalija Kelc** – skrbnica, trenutna rejnica mladostniku;
- **CSD** – matični center za socialno delo;
- **OŠ1** – osnovna šola 1 v matičnem kraju;
- **OŠ VZ1** – osnovna šola v vzgojnem zavodu 1;
- **MD** – mladinski dom;
- **KCM** – krizni center za mlade;
- **VZ1** – vzgojni zavod 1;
- **VZ2** – vzgojni zavod 2;
- **VZ3** – vzgojni zavod 3.

4.1 Opis mladostnika in njegove družine

Mladostnik Rok se je rodil v zunaj zakonski skupnosti dvaindvajsetega februarja. Do svojega tretjega leta je živel skupaj z očetom in mamo. Po besedah mladostnika sta se oče in mati razšla zaradi prekomernega pitja alkohola očeta, kar je posledično privedlo do nasilnega vedenja očeta do matere in mladostnika. Živel je v dopolnjeni družini z materjo in njenim partnerjem, katerega je klical očim. Materialne in stanovanjske razmere so bile urejene s pomočjo materinih staršev, ki so hčeri kupili enosobno stanovanje. Odnosi v dopolnjeni družini so bili urejeni. V primerjavi s predhodnim partnerstvom so bili za otroka v veliki meri bolj vzpodbudni. Partner je bil mami v veliko oporo pri vzgoji.

Mama se je zdravila na nevrološkem oddelku, redno je bila obravnavana tudi v nevrološki ambulanti zaradi progresivnega mišičnega obolenja, zaradi česar je njena pokretnost bistveno okrnjena. Ima 2 leti in 3 mesece delovne dobe in je invalid III.

Oče je bil invalidski upokojenec in je živel v samskem domu. Mladostnik z očetom ni imel stikov.

Pri tem je bila v družinsko dogajanje vključena posredno tudi babica, saj je pri njej preživel vikende. Z njim je veliko dodatno delala na učnem področju, saj ima za dečka postavljene visoke cilje tako glede uspeha kot življenjske perspektive. Mama truda babice ni vedno sprejemala kot pozitivnega, saj se ji je zdelo, da je po obiskih pri njej postajal doma bolj zahteven, pričakoval in kasneje zahteval nagrade v obliki denarja, da se je bil pripravljen učiti ali sodelovati pri družinskih opravilih. Za Roka sta prav tako pomagala vzgojno skrbeti materina brata.

Mladostnikov zgodnji razvoj je potekal brez posebnosti. V predšolskem času je obiskoval vrtec. Bil je živahen in nemiren otrok. Po začetku vstopa v šolo so se že kmalu pokazale težave v vzgojnem vedenju fanta. Učno je ves čas dosegal solidne rezultate. Šola pa je že kmalu opazala fantovo nemirnost pri pouku, moteno koncentracijo, spremenljivost razpoloženja in vedenja. V drugem razredu so predlagali uvedbo pomoči fantu in mami pri vzgojnem vodenju. Tako je nadalje prejemal pomoč s strani laične svetovalke pri učnem delu in izrabi prostega časa. Tudi mama je izražala vzgojno nemoč nad fantom, v oporo ji je bila že v predšolskem obdobju babica, ki je za fanta prevzemala skrb ob vikendih. Po vključitvi svetovalke se je fantova situacija v šoli in doma ustalila do znosne mere. Ves čas pa je bilo potrebno intenzivno individualno delati, da so se pozitivni rezultati ohranjali.

Z rastjo in razvojem dečka so se težave postopoma stopnjevale, nadalje je bil vključen v obravnavo pri Dispanzerju za pedopsihiatrijo. Predpisana mu je bila medikamentozna terapija, na katero se je ugodno odzval in težave so se umirile.

V domačem okolju je mama ob podpori partnerja v vzgojnih prizadevanjih le s težavo obvladovala živahnega dečka. Vedno bolj je prihajala do izraza tudi dvotirna vzgoja matične in babičine družine.

Nadaljnji potek Rokovega življenja bom opisala skozi povzetek primera.

4.2 Povzetek primera

Povzetek primera je zapisan na podlagi predelane spisovne dokumentacije. Datumi in leta so spremenjeni zaradi varovanja osebnih podatkov.

Dvaindvajsetega oktobra 1997 sta na CSD za ureditev skrbništva podala vlogo babica in stric Marjan, in sicer zaradi zdravstvenega stanja Rokove mame. Kot sem že zgoraj zapisala, ima mama bolezen odmiranja mišic. Na prvo srečanje jo je stric Marjan prinesel v naročju, saj je bilo materino stanje že tako oslABLJENO, da sama več ni mogla hoditi. Pobuda za skrbništvo je prišla s strani strica Marjana, prav zaradi omenjenega zdravstvenega stanja matere. Njena želja je bila, da skrbništvo nad Rokom prevzame njena mati, Rokova babica. Rok že od junija istega leta živi pri babici in trenutno obiskuje šesti razred osnovne šole.

Nadalje so seznanili očeta s predlogi stalnega skrbništva zaradi zdravstvenega stanja otrokove mame, da zaemkrat ni več sposobna zagotavljati primerne nege in oskrbe mladostniku. Prav tako je bil seznanjen, da se njegov sin že od junija nahaja pri babici in da je za njega dobro poskrbljeno. Oče se je strinjal z ureditvijo stalnega skrbništva. Njegova želja pa je bila, da bi lahko imel stike s sinom.

CSD je v sodelovanju z osnovno šolo, katero je Rok obiskoval, zaprosil za podatke o šolskem uspehu mladostnika, o morebitnih dodatnih sodelovanjih v šolskih dejavnostih, o njegovem odnosu do sošolcev in učiteljev oz. o funkcioniranju in počutju pri pouku, in kako spremljajo šolske obveznosti mladostnika njegova mati, oče in babica.

Iz poročila OŠ1 lahko razberem, da so pri Roku v šestem razredu zaznali težave s koncentracijo in pozornostjo. Mamo so napotili na Dispanzer za pedopsihiatrijo, kjer je opravil potrebne preglede. Ugotovljena je bila hiperaktivnost. Mama je podala zahtevo za postopek usmerjanja. Uvedena je bila tudi medikamentozna terapija. Tako je pridobil dodatno strokovno pomoč v šoli, že dalj časa pa se izvaja pomoč na domu preko enote za mladostnike. Sicer je učno zelo uspešen učenec s prav dobrim uspehom. V izvenšolskih dejavnostih je bil nekaj časa aktiven v plesu, sedaj se ukvarja s košarko. V razred je dobro vključen. Mama je s šolo v rednih stikih (do letošnjega šolskega leta, ko še niso bile prisotne zdravstvene težave), za sina je zelo skrbna in prizadevna. Z očetom

še niso imeli stikov, medtem ko je babica prisotna pri vzgoji ves čas. V šoli se je do sedaj oglašala po potrebi. Menijo, da je babica najbolj primerna oseba za skrbnico, saj je vključena v njegovo vzgojo in skrb zanj že od rojstva naprej, prav tako je mladostnik na njo zelo navezan.

Sedemindvajsetega novembra istega leta je CSD v zadevi skrbništva na podlagi 2. odst. 10. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v povezavi z 201. členom istega zakona za mladostnika izdal odločbo o skrbništvu babice. Nekaj dni kasneje, devetnajstega decembra, pa je odločba postala še pravnomočna in izvršljiva.

Na isti dan, ko je CSD izdal odločbo, pa se je Roku pripetila prva velika izguba v njegovem življenju, namreč umrla mu je mama.

Konec februarja naslednje leto je ponovno vloženo obvestilo o učnem uspehu, iz katerega se lahko razbere, da ima mladostnik prav dobre in odlične ocene.

Sedmega aprila je vloženo poročilo o delu skrbnika. V poročilu je prikazano kje živi mladostnik, kako se preživlja in kakšni so odnosi z varovancem. Pričeli so se stiki z očetom. Skrbnica opaza, da se Rok vzgojno doma in v šoli obnaša slabše. Noče se učiti, meče stvari, nagaja oz. celo izziva. Prav tako enkrat na mesec obiskuje psihiatra. V šoli prav tako na podlagi komisije za usmerjanje obiskuje psihiatra.

Istega dne je bila vložena odločba Zavoda Republike Slovenije, iz katere je razvidno, da Rok še naprej ostaja v izobraževalnem programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo in ostaja vključen na OŠ1. Na podlagi 23. člena ZUOPP pa je CSD pridobili še mnenje strokovne Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami pri Zavodu RS za šolstvo (v nadaljevanju Komisija). Komisija je dne petnajstega januarja izdelala strokovno mnenje, iz katerega je razvidno, da je otrok glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oz. motnje po Pravilniku o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami opredeljen kot dolgotrajno bolan otrok in kot otrok s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami.

Petega julija je vložen izvid zdravstvenega pregleda v psihiatrični kliniki. Takrat – 12-letni Rok je v obravnavi od dvanajstega oktobra prejšnjega leta zaradi motenj vedenja in čustvovanja, ki so prisotne že več let in se tekom teh mesecev stopnjujejo. Pred tem je bil v obravnavi pri Dispanzerju za pedopsihiatrijo. Podajajo mnenje, da materina smrt v mladostnikovem življenju predstavlja še nadaljnji rizični faktor v fantovem neustreznem vedenju in čustvovanju.

Konec šolskega leta OŠ1 ponovno poda poročilo o mladostniku, iz katerega je razvidno, da so tudi oni opazili spremembe pri Rokovem vedenju. Poudarijo, da so se v mesecu aprilu pričele pojavljati večje vedenjske težave v šoli in doma. Ugotavljajo, da kljub sinovi pomoči pri vzgoji vnuka postaja babica nemočna, mladostnik pa je vedno bolj nevodljiv, agresiven in samovoljen tako doma kot v šoli.

Dvajsetega oktobra je na CSD potekal razgovor s skrbnico, kot so zapisali, je Rok agresiven, nevodljiv in odklanja dodatno pomoč, ki jo ima zagotovljeno s strani šole. Prav tako je nemiren pri pouku, nekateri njegovi sošolci ga med poukom izzivajo, tako da postane agresiven in s tem moti pouk. V OŠ1 so podali predlog, da bi bilo smiselno pričeti z urejanjem namestitve v mladinski dom. Skrbnica dodaja, da se agresivno vede tudi doma, vendar fizično še proti njej ni postopal, je pa se znašal nad njenim pohištvom. Seznajanja jih prav tako s tem, da ima Rok družbo vrstnikov, s katerimi je pogosto odsoten v popoldanskem času, tudi po več ur. Tako so Roka vključili v Enoto za varstvo mladostnikov, saj ugotavljajo, da gre pri mladostniku dejansko za težave v odraščanju in pojav vedenjske problematike.

CSD zaprosi za mnenje strokovne komisije. Odločalo se je glede namestitve Roka v ustrezno institucionalno varstvo. Iz mnenja strokovnega tima pri CSD izhaja, da je v danih okoliščinah in glede na celovito situacijo, ko mladostnik babici ne sledi. Babica se glede na svojo starost in zdravstveno stanje čuti kot vzgojno nemočna. Podajo mnenje, da je za mladostnika najboljša rešitev namestitev v mladinski dom. Glede na navedeno strokovna komisija meni, da je zaradi zaščite otrokovih koristi potrebna izločitev otroka iz domačega okolja in je njegova namestitev v mladinski dom utemeljena in strokovno podprta.

V začetku decembra CSD izda začasno odločbo o namestitvi mladostnika v mladinski dom. Par dni kasneje se mladostnika namesti v mladinski dom. A vendar mladostnik ni bil dolgo nastanjen v mladinskem domu, saj se je zanj urejala namestitvev v VZ1.

D drugega januarja pa se Roku pripeti še ena izguba v njegovem življenju, namreč umrl je mladostnikov biološki oče.

Šestega januarja so Roka namestili v Dom pri OŠ VZ1. S tem pa je prenehala veljati začasna odločba o namestitvi v mladinskem domu. Razlog za namestitev mladostnika v VZ1 je podal strokovni tim CSD, ki ugotavlja, da mladoletni ne sprejema postavljenih okvirov bivanja v mladinskem domu in s svojim vedenjem ogroža lastne razvojne in izobraževalne interese; glede na dopolnilne podatke je za Roka najustreznejša namestitvev v Dom pri OŠ VZ1.

Konec januarja pa si je Rok že pridobil vzgojni ukrep, in sicer ustni opomin razrednika zaradi neprimernega vedenja do učitelja. Iz priloženega poročila o dogodku je razvidno, da so bili učenci na hodniku glasni in so jih učiteljice morale pospremiti v razrede. Prav tako je iz poročila razvidno, da se Rok ni odzval na učiteljičina navodila ter je začel kričati in je ni poslušal, obnašal se je neprimerno (uporabljal je kletvice, bil je moteč). Nadalje je razvidno, da se je Rok pokesal pri razredničarki in pri učiteljici, da mu je bilo žal za svoja dejanja. V upanju, da bo bolje naslednji dan, se je vse ponovilo s še hujšimi izrazi (*krava, hudič z rdečimi lasmi, vtaknite si ta list v r..., idite v koš za smeti, pazite kaj delate ...*). Učiteljici je še grozil. Ob obisku babice v VZ1 je bil Rok z babico poslan domov. S čimer pa se ni strinjala, saj je za slabo vedenje dobil nagrado. O tem je seznanila CSD in jih obvestila, da vnuka doživlja kot izredno uporniškega in izsiljevalnega.

Rok svoje šolanje nadaljuje v zavodu, kjer obiskuje 7. razred. Njegov šolski uspeh se je poslabšal, saj bo verjetno zadosten. Prav tako je še vedno v obravnavi pri psihiatrinji. Dogovarjajo se prav tako za premestitev v drugo skupino in zanj se bo pričela urejati tudi hospitalizacija.

Petega marca so Roka sprejeli na pediatrijo, pripeljan je bil v spremstvu vzgojiteljice VZ1 zaradi fizičnega agresivnega vedenja nad sošolci in zavodskim inventarjem, kjer je preživel nekaj dni. Nato pa se je vrnil v zavod.

Proti koncu marca se je sestel tim, na katerem so bili prisotni psihologinja iz OŠ VZ1, psiholog iz CSD, socialna delavka iz CSD, specialna klinična psihologinja in psihologinja iz zasebne pedopsihiatrične ambulante. Sestanku sta se na koncu pridružila še Rok in njegova babica. Namen tima je bil predvsem to, da v VZ1 z Rokom niso zmogli vzpostaviti pozitivnega kontakta. Vedno znova je kršil vse dogovore, bil verbalno in fizično agresiven, vmes tudi na begu. Tako da je sedaj doma pri babici. Specialna klinična psihologinja izpostavlja problem postavljanja mej, babičine nemoči in fantovega učenja po principu izsiljevanja. Babica je izrazila, da obstaja možnost kaznivih dejanj, saj se Rok druži s starejšimi in problematičnimi fanti. Sklepi tima so bili, da se na CSD poiščejo nove možnosti namestitve, v primeru poslabšanja stanja je možna hospitalizacija, možnost namestitve v KCM, ter da je potrebno razmišljati dolgoročno, kar se tiče skrbništva, vikend rejništva.

Prvega aprila je babica sporočila na CSD, da želi razrešitev skrbništva za Roka, in sicer zaradi neurejenih razmer doma, kajti opaža, da je ne upošteva in da je v celotni zadevi nemočna. Ob tem izraža mnenje, da ne razume pristojnih institucij, da ničesar ne ukrenejo in pustijo, da zadeva poteka po svoje. Rok se nedostojno obnaša do babice/skrbnice in je veliko odsoten od doma. Skrbnica pojasnjuje, da se skrbništvu odpoveduje zaradi tega, ker ji je zelo hudo, kaj se dogaja, in glede na neučinkovitost institucij opaža, da se lahko zgodi, da Rok stopi na neprave poti. Ob tem pa dodaja, da ne ve, kdo bi bil primerna oseba, da takšne osebe ne pozna in da v njihovi družini nima nihče možnosti, da bi sprejel dolžnost stalnega skrbnika.

Na CSD so tako obvestili vse institucije, s katerimi sodelujejo, ter opravili razgovor s KCM o možnosti namestitve. Še isti dan sporočijo s KCM, da bodo sprejeli mladostnika, a le če bo pripravljen upoštevati pravila, torej, da sprejme namestitev prostovoljno, upošteva hišni red, nima samostojnih izhodov in ne bo nasilen. V primeru kršitve pa bo odpuščen domov in bo ponovno oskrbo prevzela babica. Podajajo predlog, da bi bila premestitev v kakšen drug zavod ustrežnejša rešitev.

Sočasno pa so na CSD iskali še druge rešitve za namestitev Roka, a vendar neuspešno. Vloženo je poročilo o obravnavi mladostnika na Ministrstvu za šolstvo in šport s predlogom zagotovitve potrebnih pogojev OŠ VZ1. Prav tako je CSD izpostavil, da so glede na situacijo vzpostavili kontakt še z drugimi zavodi, a so bili odgovori za namestitev negativni. Zato prosijo za vzpostavitev pogojev, ki bodo omogočali strokovno obravnavo mladostnika v OŠ VZ1.

Triindvajsetega aprila se je ponovno na CSD zglasila babica in povedala, da Rok biva doma že dobrih sedem tednov, saj so ga poslali iz VZ1 domov, kljub temu da je šoloobvezen otrok in da ima odločbo o namestitvi v VZ1. Prav tako je iz VZ1 prejela vsa oblačila in ostale stvari. Dali so ji jasno vedeti, da v tem trenutku nimajo primerne kadra, ki bi Roku lahko sledil.

Še isti dan VZ2 obvesti CSD, da potrjujejo možnost sprejema za Roka ter da bo namestitev potekala sedmega maja. V VZ2 predvidevajo, da bo, v kolikor se bo vedenjska in zdravstvena problematika umirila, Rok glede na njegov visok primarni intelektualni potencial uspešno zaključil 7. razred z opravljanjem izpitov na osnovni šoli. Prav tako menijo, da je v najprej potrebno, da se Rok umiri, sajbo šele nato lahko nadoknadil izostanke v šoli.

Konec aprila se je ponovno sestala strokovna komisija v zadevi odločitve glede odpusta Roka iz VZ1 in njegove namestitve v ustrezno institucionalno varstvo. Na osnovi širše diagnostične obravnave mladostnika pa je bilo izoblikovano mnenje strokovnega tima, da je glede na specifično problematiko ustrezna rešitev in Roku v korist premestitev v VZ2.

V začetku maja je bila skrbnica ponovno na CSD, in sicer se je udeležila ustne obravnave v zvezi z odpustom Roka iz OŠ VZ1 in v zvezi z namestitvijo v VZ2. Razvidno je, da je od trinajstega marca Rok v domačem okolju, kjer pa so se v zadnjem času začele pojavljati vedno večje težave (začel je izsiljevati za denar, za mobilni telefon, domov je prihajal v poznih večernih urah, družil se je s starejšimi fanti in ni upošteval skrbničine avtoritete). Babica se strinja z odpustom Roka iz OŠ VZ1, saj vidi, da je nesmiselno vztrajati pri namestitvi v ustanovi, ki njenemu vnuku ni kos. Ob enem se tako babica kot Rok strinjata z namestitvijo v VZ2.

Vložena je odločba o premestitvi Roka v drug zavod, saj se sodelovanje s prejšnjim zavodom ni izkazalo za uspešno. Oblikovano je bilo mnenje strokovnega tima, da je zanj ustrezna namestitev v ustrezni vzgojni zavod VZ2. V skladu z zahtevami postopka je bilo izdelano strokovno mnenje komisije centra, ki je podala oceno, da se mladoletnik sooča s težavami, ki bistveno ogrožajo njegov osebni razvoj in jih skrbnica tudi ob strokovni pomoči in lastni skrbi ne obvladuje. Z namestitvijo v zavod mu bo dana možnost spremeniti ogrožajoč način življenja in si pridobiti ustrezno izobrazbo.

Rok je kljub vsem težavam in tegobam, ki so se mu pripetile do sedaj, uspešno zaključil sedmi razred osnovne šole. Počitnice je preživel na morju z Zvezo prijateljev mladine in z Rdečim križem.

D drugega avgusta je tragično umrl še stric Marjan, na katerega je bil Rok zelo navezan. Tako sta mu od bližnjega sorodstva ostala le še babica in stric Simon, s katerim nima pogostih stikov.

Iz pedagoškega poročila je možno razbrati, da je Rok ob svojem prihodu upošteval avtoriteto vzgojiteljev, bil vodljiv, prijeten in poslušen, kasneje se je izkazalo, da je hitro vzkipljiv, razdražljiv in precej nemiren. V skupini se vedno prilagaja pravilom, katera pa občasno kroji po svoje. Brez razloga postane konflikten do gojencev. Tudi v odnosu do »avtoritete« včasih odreagira impulzivno. V jezi postane kričav, prepirljiv in s težavo popusti. Iz poročila je še razvidno, da je kljub svoji slabši koncentraciji uspešen in opravlja izpite. Razvidna je pohvala s strani vzgojitelja, katero dobro sprejema in je izredno vesel uspeha. Pri učnih urah bolj vztraja in je pripravljen na snov. Prav tako se je uveljavil na športnem področju. Rok priznava svojo lenobo in agresijo in se vedno manj poskuša izogniti delu. Za žaljivo vedenje se opraviči. V času življenja pri babici je zelo težko sledil njenim vzgojnim ukrepom. Izsiljeval jo je in ni upošteval dogovorov. V odnosu do nje je še vedno precej zahteven, a se vse to izboljšuje. Rok si je postopoma pridobil njeno zaupanje, postal je manj manipulativen in bolj samokritičen. Iz poročila je še razvidno, da okolje v zavodu na Roka vpliva pozitivno, predvsem zaradi pohval, ki jih prejema, ob tem pa se veča njegova motivacija. Potrebuje jasno mejo ter doslednost. V zavodu dobro funkcionira in je med sovrstniki kar precej priljubljen.

Šestega novembra se je na CSD zglasila babica in jih obvestila o tem, da je prejela plačilni nalog iz ZV2, saj je Rok poškodoval vrata. Dogovorili so se, da bo Rok poravnal škodo tako, da bo oddelal svoj dolg.

Konec novembra je v VZ2 potekl timski sestanek, kjer so pri mladostniku obravnavali aktualno problematiko na vedenjskem in učnem področju.

Osmega januarja je ponovno vloženo poročilo o delu skrbnika, iz katerega je razvidno, da je babica še vedno Rokova skrbnica, da se Rok še naprej preživlja s pokojnino, da je njegovo zdravstveno stanje dobro. Zjutraj jemlje antidepresive, zvečer pa tablete za hiperaktivnost. Med tednom je Rok v zavodu, vikende in počitnice pa preživlja doma. O odnosih skrbnica pove, da jo pri vzgoji in učenju slabo upošteva. Ko je doma, se druží s prijatelji in je pogosto od doma ter prihaja pozno domov (ob 23. uri ali še kasneje). Ima prijatelje, ki so že srednješolci. Rok zaenkrat nima stikov s stricem Simonom.

Uspešno je zaključil osmi razred osnovne šole. Počitnice pa bo preživel tako, da se bo udeležil dveh taborov, ki jih organizira VZ2, in sicer na poletnem taboru z Društvom Perot in s Športnim društvom Sokol v Kočevju, kjer bodo potekale počitnice v divjini.

Iz poročila skrbnika, ki je bilo vloženo v začetku julija, lahko razberem, da se Rok še naprej preživlja s pokojnino, da je njegovo zdravstveno stanje dobro. S pediatrijo je dogovorjeno, da čez poletje ne bo jemal medikamentozne terapije. Skrbnica še pove, da se Rok vzgojno veliko bolje obnaša in ne izseljuje več toliko, drži se dogovorov glede prihoda domov. Vzgojno se je nekoliko popravil.

Iz zapisa CSD lahko razberem, da je Rok imel posebno obliko šolanja, saj le-ta ni obiskoval pouka, ampak so ga na izpite pripravljali vzgojitelji.

Babica naznani CSD, da se stanje Roka izboljšuje, da je z njim zadovoljna, saj bolj upošteva dogovore, čeprav še kdaj zamuja, vendar pa se lahko mirno pogovarjata, šolo je opravil, še vedno pa kadi marihuano.

Petega avgusta CSD prejme pedagoško poročilo iz VZ2, ki pa je popolno nasprotje babičinih besed o Roku. Iz poročila lahko razberem, da je Rok sicer uspešno zaključil šolanje in bo bivanje nadaljeval v zavodu. Od vstopa do danes se je situacija spremenila, saj ima izredno odklonilen odnos do dela, učenja, ne preneha z izsiljevanjem, s provokacijami, sproža pa tudi konflikte. Redko sprejme/upošteva svetovanje s strani vzgojitelja. Ni se sposoben kontrolirati v dani situaciji. Močno niha v razpoloženju. Je agresiven, razgraja po razredu, kasneje pa je popolnoma vodljiv v skupini. Funkcionira na način »hočem takoj«, ne prenese besede »počakaj«. Zahteva veliko mero pozornosti »takoj«, da sploh lahko kaj stori, saj ima močno utrjene vzorce vedenja, katerih pa ne more kontrolirati. Zaveda se, kaj je prav in kaj narobe, ne prenese pa omejitev. Je precej nervozen, vedno bolj kričav, razdražljiv pri učenju. Nima koncentracije pri problemih (zbranost, poslušnost, razmišljanje), išče neprimerne vzroke kot opravičilo za lastno nedejavnost. Prelaga obveznosti na pozneje in se ne zaveda svojih obveznosti. Med učno uro izsili izhode, saj ne zdrži dolgo. Uničuje vse, kar mu pride pod roke. Lahko je sicer aktiven, po drugi strani pa žaljiv, odklonilen. Na šolskem področju lahko dosega rezultate, ko pa se odloči, da ne bo naredil ničesar, se tega drži in ne sodeluje. Je bister, sposoben, a se zadnje mesece močno upira šolskemu delu (kričanje, kletvice, žaljivost, grožnje, fizično nasilje – pljuvanje, odrivanje, razbijanje predmetov). Razvidno je, da do »avtoritete« reagira impulzivno, je nesramen in fizično agresiven. Če se nekaj ne izide po njegovih željah, »znori«, zapade v žaljiv monolog. Proti koncu šolskega leta je postajal vedno bolj podivjan, nastrojen proti osebju, začel pa je tudi razgrajati.

Nadalje je iz socialnega poročila razvidno, da je imel Rok izrazite težave praktično na vseh področjih socialnega funkcioniranja. Izražal je odpor do šole oz. šolskega dela. Rok navaja, da ne prenese zavodskega načina življenja, želi si svobode, bivanja v domačem kraju. Izraža odpor proti strukturiranemu načinu dela in deluje po principu takojšnje zadovoljitve svojih potreb. Razvidno je, da je bil kar nekajkrat kazensko odgovoren in da so prijavili njegova kazniva dejanja zaradi poškodovanja tuje stvari, vandalizma, nasilja. Svetovalna delavka pravi, da je do kaznivih dejanj nekritičen in se iz svojih napak ne nauči ničesar.

Osmega oktobra je CSD podal socialno varstveno poročilo, v katerem je podano mnenje in predlog nadaljnje obravnave. Ves čas šolanja se izkazujejo vedenjske težave, ki pa so v zadnjih letih izjemno narasle, do te mere, da niso več našli institucije, ki bi mu lahko pomagala. Trenutno je z odločbo CSD nameščen v VZ2, kjer tudi obiskuje osnovno šolo. Izčrpali so vse druge možnosti pomoči zanj, vse so bile neuspešne, enako kot je neuspešno bivanje v domačem prostoru.

Enajstega novembra je Okrožno sodišče – Senat za mladostnike podalo predlog za izrek vzgojnega ukrepa, saj je Rok razgrajal in poškodoval več predmetov v VZ2 ter prav tako ogrozil varnost vzgojitelja z grdim ravnanjem in resno grožnjo. S tem je storil dve kaznivi dejanji poškodovanja tuje stvari po 1. odstavku 220. člena Kazenskega zakonika (KZ-1) in štiri kazniva dejanja ogrožanja varnosti po 1. odstavku 135. člena KZ-1. V obrazložitvi pa je razvidno, da se mladostnik kesa in da je ta dejanja storil, ker npr. ni dobil cigaret. Dejanja je počel takrat, ko ga je »zagrabila« jeza in je to jezo moral sprostiti. Glede groženj ni mislil resno, v izbruhu jeze pač nekaj »blekne«. Prav tako je razvidno, da se določenih dogodkov ne spominja oz. se spominja le delcev dejanj.

Babica dvaindvajsetega decembra obvesti CSD, da je Rok že od prvega decembra pri njej, ker so ga, kot so zapisali, zaradi neprimernega vedenja iz VZ2 odpustili.

Konec decembra se na CSD ponovno zgleda babica in pove, da je dobila sklep o izvedencu za pregled v psihiatrični bolnišnici. Izrazi skrb za Roka, saj cele dneve prespi, nato pa po kosilu zapusti stanovanje. Cele dneve in noči je zunaj s prijatelji. Porabi veliko denarja, in sicer za kavo in cigarete. Poroča o izsiljevanju denarja, jo nadleguje, da mu izroči denar, slednjega si je začela sposojati, saj sama finančno več ne zmore zadovoljevati Rokovih visokih pričakovanj oz. potreb. Babica ima še enega sina S., s katerim pa je prekinila stike ob smrti sina M., saj sta se sporekla zaradi premoženja. Sin S. ji ne želi pomagati pri skrbi za Roka, tako da je znotraj svoje družine praktično brez pomoči. Naslednji dan poteka pogovor še z Rokom. Le-ta je tekel o njegovih nalogah in zadolžitvah ter o porabi denarja in načinu preživljanja praznikov. Sam pove, da se babica nanj jezi, včasih upravičeno, včasih ne. Babici nima kaj očitati.

Šestega januarja je vloženo poročilo o obisku babice na domu. Saj se babica izredno slabo počuti. Pove, da z Rokom ne najdeta skupnega jezika in da ne zmore več dosedanjega skupnega načina življenja. Opozori na iskanje drugih rešitev v tej smeri. Prav tako potoži o lastni nemoči in prosi za pomoč pri obvladovanju vnuka. Roka prosi, da se umakne v KCM za teden dni, da si lahko fizično in psihično opomore. Rok se strinja z namestitvijo v KCM in obiskovanjem PUM-a v okviru dopoldanskih aktivnostih.

Nekaj dni kasneje so Roka namestili v KCM. Razvidno je uspešno obiskovanje programa, vendar so se pojavile vedenjske težave, saj naj bi se stepel s sostanovalcem. S strani KCM-ja so podali informacijo, da je nestrpen oz. sovražno nastrojen do ljudi z judovskim poreklom, do Židov, temnopoltih posameznikov, Romov, kar pa je mogoče zaslediti tudi v njegovih izjavah.

Čez deset dni je CSD ponovno pridobil informacije iz KCM-ja, da je bivanje pri njih neznosno. Babica je bila hospitalizirana na travmatološkem oddelku zaradi dalj časa trajajočega slabega počutja. Prav tako so dobili zavrnitve iz bližanjih KCM-jev, saj ne sprejemajo agresivnih otrok. Javili so na Ministrstvo za šolstvo in šport – področje zavodov. Iz Ministrstva so sporočili, da stvari niso sistemsko urejene, socialna delavka pa jih opozori, da na to problematiko opozarjajo že več let. Iz tega ni mogoče razbrati, kaj se z mladostnikom pravzaprav dogaja oz. s kakšnimi osebnimi problemi se sooča, saj ni navedeno, kaj je po njihovem mnenju "neznosno bivanje", to je namreč nestrokovno in nenatančno opisovanje dogajanja.

V KCM je potekal timski sestanek, ker so kljub vsem težavam pripravljeni pomagati Roku in mu dati še eno priložnost. Tako bo Rok lahko do nadaljnjega ostal v KCM-ju, vendar bodo ob primeru težav poklicali policijo.

V začetku februarja je CSD poslal predloge za sprejem v druge zavode. A so dobili iz vseh zavodov negativne odgovore.

Konec februarja je bilo na Ministrstvo za šolstvo in šport s strani CSD poslan dopis, kjer prosijo za urgentno namestitev Roka v vzgojni zavod. Seznanijo jih z vsebino in aktivnostmi v smeri izvršitve vzgojnega ukrepa oddaje v zavod ter z odgovori zavodov.

Sedemnajstega marca so v skladu s sklepom sestanka, ki so ga imeli na CSD, organizirali pogovor z Rokovo staro teto (babičino polsestro). Cilj pogovora je bil iskanje osebe iz ožjega sorodstva, ki bi namesto Rokove babice v prihodnje prevzela vlogo skrbnika in h kateri bi Rok lahko odhajal na izhode. Ugotovljeno je, da stara teta dobro pozna Roka in ga sprejema takšnega kot je ter je pripravljena prevzeti vlogo skrbnice. Pobudo argumentirajo z dejstvom, da je »primer« Roka potrebno postaviti na nove temelje, saj je zahteven mladostnik, ki potrebuje odraslo osebo, ki mu bo vsaj približno kos in h kateri bo lahko Rok odhajal na izhode in počitnice. Poleg tega pa gospa živi izven prvotnega kraja bivanja, kar je vsekakor v prid temu, da Rok zamenja okolje in družbo ter prične z bolj zdravim in zanj koristnim odraščanjem.

CSD obvesti VZ3, da bodo osemindvajsetega marca v zavod pripeljali Roka. Obvestijo jih tudi o ostajanju skrbništva babice, ki se trenutno nahaja v oskrbi doma upokojencev, ter da bo Rok po dogovoru s staro teto preživel vikende in počitnice pri njej in njeni družini v Trstu (Italiji).

Enajstega maja je na CSD potekal pogovor s staro teto – pogovor glede t. i. vikend rejništva. Le-ta je pripravljena sprejeti rejništvo in kasneje tudi skrbništvo. Čez dva dni je na CSD potekal skupinski pogovor, ki je potekel v smislu urejanja rejništva za Roka, glede na to, da je zdravstveno stanje babice, ki je tudi njegova skrbnica, slabo. Podatke o njenem zdravstvenem stanju sta jim zaupala njen sin in njena sestra.

V VZ3 so se odločil za sprejemanje individualnega programa vzgoje in izobraževanja za Roka. Pri sprejetju tega programa so bili prisotni Rokova stara teta ter predstavnica CSD, prav tako pa se je s programom strinjal tudi Rok.

Šestnajstega maja je bil vložen sklep kazensko mladoletniškega postopka zoper Roka. Iz sklepa je razvidno, zakaj je bil sklep sploh podan – torej zaradi dveh kaznivih dejanj poškodovanja tuje stvari in štirih kaznivih dejanj ogrožanja varnosti. Kazniva dejanja je storil v VZ2. Sodišče je zaključilo, da je mladostnika zaradi njegove nadaljnje vzgoje, prevzgoje in njegovega pozitivnega razvoja potrebno izločiti iz domačega okolja, kjer zanj skrbi babica, ki je popolnoma vzgojno nemočna. Trenutno se babica nahaja v bolnišnici na zdravljenju. Rok ima samo njo. Dosedanji vzgojni zavodi niso prinesli pozitivnih učinkov pri mladostniku, kvečjemu je zaradi obravnavanih dogodkov VZ2

poslal mladolenika domov, k babici, ker menijo, da je Rok presekel vse okvirje tega zavoda. Odločili so se, da gre v VZ3, s tem pa je soglašal tudi Rok sam. Po namestitvi je potrebno mladolenika vključiti v psihoterapevtsko vodenje, kot je predlagal sodni izvedenec. Prav tako je mladolenika nujno potrebno vključiti v šolo. Vzgojni ukrep se bo izvajal najmanj 6 mesecev in največ 3 leta. Rok je bil prav tako seznanjen, da če se sedaj vzgojni ukrep ne bo uspešno izvajal, bo moralo sodišče ta vzgojni ukrep spremeniti v strožjega, to je vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni zavod.

Iz poročila timskega sestanka, ki je potekal v VZ3, lahko razberem, da se je njegovo vodenje izboljšalo, prav tako se Rok obvladuje. Ko pa ni kaj »po njegovem« ali ga kdo provocira, izbruhne. Izboljšanje je prav tako razvidno v odnosu do vzgojiteljev in ostalih fantov v zavodu. Stric (Trst) sporoča, da Rok upošteva dogovore.

Dvanajstega julija je VZ3 podalo poročilo ob zaključku šolskega leta, iz katerega je možno razbrati, da je bil Rok na začetku vključen v lesarsko delavnico, ampak ker ni izpolnjeval formalnih pogojev za obiskovanje programa, je to bila le začasna odločitev. V zavodu bo naslednje šolsko leto obiskoval program nižjega poklicnega izobraževanja, smer pomočnik v tehnoloških procesih, modul ličar, ki ga izvajajo v sklopu Srednje poklicne in strokovne šole. V zavodu se je njegovo funkcioniranje rahlo izboljšalo in je dosegel določen napredek. V kratkem času njegove namestitve do danes so imeli večkrat situacije, ko je zaradi Rokove nevodljivosti in agresivnosti morala posredovati policija. Kot posledico enega izbruha je imel enaindvajsetega aprila obravnavo na sodišču, kjer mu je bil zaradi kršenja javnega redu in mira izrečen vzgojni ukrep ukor. Kar se tiče uživanja marihuane, je Rok naredil napredek in je bil na vseh testiranjih, ki so jih izvedli v zavodu, uradno negativen. To seveda ne pomeni, da marihuane ne kadi več, ampak da je uživanje te prepovedane substance zelo zmanjšal. Prav tako je razvidno iz poročila, da je pri Roku prisotna manipulacija, saj se skuša izogniti obveznostim. V svojem besednjaku zelo pogosto uporablja kletvice in psovke. Svoje vodenje zna kontrolirati še posebej, ko želi narediti vtis na odrasle, ki jih v svojem življenju ocenjuje za pomembne. Delovnih navad nima dobro razvitih, je pa učljiv in se enako dobro odziva na kritiko in omejevanje kot na pohvalo in nagrajevanje. Je hudo čustveno oškodovan mladolenik, zelo zahteven in nepredvidljiv, z zelo utrjenimi negativnimi vedenjskimi vzorci, zato bo šele čas pokazal, v katero smer bo šel njegov razvoj.

V začetku avgusta je potekal razgovor s staro teto, ki je sporočila, da z Rokom med počitnicami ni bilo težav. Prav tako je razvidno, da s teto urejajo rejništvo med vikendi in počitnicami ter da je Rokova skrbnica o vsem obveščena in soglaša, da za vnuka skrbi njena sestra.

Timski sestanek v VZ3 je potekal dvanajstega oktobra. Namen tima je bila predstavitev mladostnika, izmenjava informacij in seznaniitev z možnostjo sklenitve rejništva. Na timu so bili prisotni socialna delavka iz CSD, ravnatelj in psiholog VZ3, socialna delavka – rejništvo CSD, gospa K (morebitna kandidatka za rejnico), kasneje se pridruži tudi Rok.

Iz zapisa obravnave lahko razberem naslednje, in sicer da Je na timu prisotna gospa K., ki je pripravljena razmišljati o sodelovanju z Rokom. Socialna delavka iz CSD je gospe K. na kratko opisala situacijo, da gre za zahtevnega mladostnika. Bila je v stiku z babico, ki ji je povedala, da jo je Rok obiskal in da se ji stanje izboljšuje. Trenutno živi v domu upokoencev. Sorodniki – sestra zobozdravnica in sestra, ki je profesorica (je zelo bolna, nima družine), Roka ji ne more dati, sin S. ni pripravljen prevzeti odgovornosti zanj za daljši čas ali ponoči.

Psiholog VZ3 naznani, da je Rok zahteven mladostnik s pretresljivo zgodba. Poudari, da so pri stari teti delali predvsem na zunanjem videzu in da je bilo zanj vedno premalo denarja. Dodaja, da od kar ni več konstantnih oseb pri Roku, poskušajo vikend izhode pogojevati s prostimi izhodi. Rok ima potrebo, da ima redne izhode in se ima dobro. Kadar v ozadju ni staršev, ostane samo zabava.

Strokovna delavka – rejništvo CSD izpostavi, da nimajo rejnika, ki bi bil pripravljen sprejeti Roka. V ožji družini ni nikogar, ki bi ga občasno, ob vikendih in počitnicah lahko sprejel. Če v sodelovanju z gospo ne bodo našli primerne poti, drugih možnosti zanj ne bo.

Ravnatelj VZ3 pove, da je otrok izgubil oba starša. Če želijo to kompenzirati, je potrebno najti trdno osebo. Rok je rezultat mladostnika, kjer veliko oseb skrbi zanj, ni pa osebe, ki bi rekla »stop«. Je zelo formiran, stremi k svobodi. Zelo podpirajo srečanja z babico. Poudari, da če bo še nekaj eksperimentov z Rokom, ga bodo lahko na Fakulteti za socialno delo predstavili kot študijski primer. Bojijo se, da bo obupal.

Na VZ3 je potekal 2. evalvacijskega timski sestanek. Namen prvega dela sestanka je bil dogovor glede upravljanja skrbniškega sklada, primernosti skrbnika in iskanja možnosti za rejništvo oz. možnost izhodov iz zavoda. Namen drugega dela sestanka je bila

evalvacija učno-vzgojnega napredka Roka, načrtovanje nadaljnjega dela ter dopolnitev individualiziranega programa vzgoje in izobraževanja.

Konec januarja strokovni delavec na skrbništvu za mladoletne osebe opravi telefonski pogovor z babico. CSD je seznanil babico/skrbnico glede dogovora z notarko. Gospa pove, da se nahaja v UKC-ju in da trenutno ne more sodelovati, da se bodo ponovno slišali, ko se bo vrnila v dom upokojencev. Prav tako je seznanila CSD, da ima pripravljeno/napisano oporoko v korist Roku. Seznanili so jo s tem, da bo na CSD za Roka potekal timski sestanek glede možnosti preživljanja vikendov izven zavoda, katerega pa se sama žal ne more udeležiti. CSD seznanjeni s tem, da ne more pomagati pri tem problemu, saj sorodnikov, ki bi bili Roka pripravljeni sprejeti, nima.

Na timskem sestanku, ki je potekal sedmega februarja na CSD, je bilo govora glede preživljanja vikendov izven ZV3, a se zaenkrat za Roka ni našla nobena možnost. Center je prisotne iz ZV3 seznanil, da Rok nima nobene možnosti preživljanja vikendov pri sorodnikih. Nihče od sorodnikov ga ni pripravljen sprejeti in mu zagotoviti za vikend prenočišča, razen strica Simona, ki ga je pripravljen sprejeti podnevi. Prenoišča mu ne mora zagotoviti. Vodja KCM-ja je prisotne seznanila, da na podlagi sklepa tima KCM-ja ne morejo Roku zagotoviti prenočišča pri njih. ZV3 je imel pripombo glede skrbnice, predlagajo, da bi bilo potrebno skrbnico zaradi slabega zdravstvenega stanja razrešiti skrbniških dolžnosti. Center jim je predlagal, da bi skrbništvo sprejel kdo izmed njih, s čimer pa se niso strinjali. Nadalje so bili seznanjeni, da nihče od sorodnikov ne želi prevzeti skrbništva.

Konec februarja se je pričelo temeljito iskanje vikend prenočišča za Roka. Socialna delavka CSD je zaprosila za prenočišče v dijaškem domu, iz katerega je prav tako pridobila pozitiven odgovor.

V začetku marca je strokovni delavec na skrbništvu prejel elektronsko pošto s strani babičine sestre, ki je sporočila, da je babica hudo bolna in da se boji, da ne bo več dolgo živela in da z njo težko komunicirajo. Prav tako pove, da so jo ponovno odpeljali v bolnišnico. Kar pa se tiče skrbi za Roka pa sporoča, da nobena od sester skrbništva iz objektivnih razlogov ne more sprejeti. Sestra še pove, da dobro vedo kakšen je Rok, da zna biti izredno prijeten, a tudi zelo neprijeten in da potrebuje trdo, po možnosti močno moško roko. Nadalje pove, da bo za Roka moral CSD najti rešitev kje drugje in da z

njim in z njegovo družino niso bili niti v preteklosti nikoli resnično povezani in se ga pravzaprav bojijo.

Dvanajstega marca je Roku umrla še babica. Edina oseba, ki jo je še imel, katera je zanj skrbela še do zadnjega trenutka.

Pa vendar, kljub vsem slabim trenutkom v Rokovem življenju, se je končno situacija pozitivno spremenila. Namreč po naključju je na CSD pristopila ga. Natalija Kelc in ponudila Roku skrb in prenočišče med vikendi in počitnicami.

Šestindvajsetega marca se je ga. Kelc udeležila strokovnega sestanka s socialno delavko CSD in VZ3. Center seznanja, da je Roka poznala že pred tem, ko sta ga njena sinova pripeljala k njim domov. Po razgovoru s strokovnim timom in mladostnikom Rokom v VZ3 nadalje seznanja, da je pripravljena za Roka sprejeti dolžnosti stalne skrbnice in mu omogočiti, da bo lahko zaenkrat vikende preživel pri njej doma. V koliko pa se bo preživljanje vikendov za Roka in za njih pokazalo kot pozitivna rešitev, pa je Roku pripravljena omogočiti, da bo lahko preživel v njeni družini tudi šolske počitnice.

VZ3 je podal obvestilo o napredovanju mladostnika. Obvestilo je bilo pripravljeno za obdobje od osemindvajsetega novembra do petega marca. Iz njega je razvidno, da ima Rok na vzgojnem področju boljša in slabša obdobja. Težava pri njem je, da ves čas biva v zavodu, kar pri njem sproža tesnobo in frustracijo, ki pa je pri njem nepredvidljiva in lahko izbruhne v vsakem trenutku. S svojo situacijo se sooča tako, da gre enkrat na mesec na beg, kjer izživi, kar se mu je »nabralo«. V skupini sicer dokaj dobro deluje, vendar pa za izpolnjevanje svojih obveznosti potrebuje mnogo spodbude. Rok je kadilec marihuane. Na šolskem področju pri teoretičnem pouku dobro sodeluje in ima vse ocene pozitivne (med dobrimi in odličnimi). Opazen je upad zanimanja za šolo in posledično znanja glede na prvo trimesečje. Pohvalno je, da v zadnjem obdobju ni imel konfliktov, do učiteljev je bil spoštljiv.

CSD je obvestil Okrožno sodišče glede smrti Rokove babice in da zanj urejajo skrbnika, saj je Rok star šele 16 let. Verjetno bo skrbništvo zanj prevzela ga. Natalija Kelc. Glede tega so že potekali pogovori v VZ3 in na CSD. Pri pogovorih sta sodelovala tako Rok kot ga. Natalija Kelc. Rok sprejema njeno pomoč. V širši družini ni nikogar, ki bi

prevzel vlogo skrbnika za Roka, takšnega kot je. Ga. Kelc in njena družina je pripravljena Roku nuditi vsaj delček varnosti, ki jo potrebuje vsak mladostnik. Prvi obisk preživljanja vikenda načrtujejo skupaj z zavodom šestega aprila. Družina Kelc Roka pozna že od prej, ko se je družil z njihovimi otroki, še preden je bil oddan v MD, VZ1 in VZ2. Rok je v zadnjih mesecih izboljšal svoj odnos do vseh v zavodu, največ težav pa ima še vedno zaradi uživanja nedovoljenih substanc. Njegovo obnašanje je pogosto zaskrbljujoče, čeprav v zavodu za njegove »izpade« kažejo veliko razumevanja. Upajo, da bo Rok sprejel pomoč tuje družine in da je ozavestil, da je s smrtjo babice izgubil prav vse sorodnike, ki so mu bili pripravljene pomagati. Drugih oseb žal v širši družini ni. Bojijo se, da ne bo z izsiljevanjem in neprimernim obnašanjem zapravil tudi te možnosti. Poudarjajo, da med rejniškimi družinami v Sloveniji niso uspeli najti družine, ki bi ga bila pripravljena sprejeti.

Petega aprila je podana odločba o skrbništvu nad Rokom, katerega je prevzela ga. Kelc. Rok je preživel prvi vikend pri družini Kelc. Ga. Kelc je prevzela skrbništvo zanj in povedala, da so se imeli zelo prijetno. Povedala je še, da so vsi družinski člani bili zadovoljni z njim, ker je Rok bil z njimi. Pomagal je pri vseh delih (nakupovanje, pospravljanje iz mize ipd. in za seboj). Prav tako je socialna delavka poklicala še Roka in pri njem to preverila. Rok je prav tako povedal, da se je imel pri Kelčevih zelo lepo in da bo šel ponovno k njim naslednji petek popoldan in to z vlakom.

Pristopila je ga. Kelc ter povedala, da je Rok ponovno preživel vikend z njimi. Bivanje je bilo brez posebnosti, počutil se je dobro, prav tako ni bilo nobenih težav. K njim bo ponovno prišel v četrtek popoldan, šestindvajsetega aprila, in bo ostal pri njih do ponedeljka sedmega maja, ko ima obravnavo na sodišču.

Šestindvajsetega aprila VZ3 poda vzgojno poročilo na zahtevo sodišča. Iz poročila je razvidno, da izvajanje izrečenega vzgojnega ukrepa za Roka poteka skladno z načrtovanim in s sprejetim individualiziranim programom vzgoje in izobraževanja. Z napredovanjem Roka niso najbolj zadovoljni. Zadovoljni pa so, da ni večjih odstopanj od načrtovanega programa. Rok redno obiskuje šolo in delavnico. Sledi navodilom učiteljev, kar dokazujejo dejstva, da je bil v zadnjih treh mesecih lanskega leta pohvaljen na šolskem področju in omenjen kot učenec z najmanj izostanki od pouka. V letošnjem letu (od januarja do danes) je nekoliko popustil, na to so ga tudi opozorili.

Rok še vedno kadi marihuano, vendar je le-to početje zmanjšal. Vse pa je odvisno od njegovega počutja in zavodske klime med gojenci. Od septembra do danes je bil Rok osemkrat na enodnevnem nedovoljenem izhodu ali begu. Begi so bili predvsem posledica neopravičenih prihodov nazaj v zavod z enodnevnih izhodov, ki so jih omogočali mladostniku (obisk bolne babice ...). V času novoletnih in zimskih počitnic je Rok pobegnil iz zavoda v družbi z drugim gojencem. Tovrstni begi so ponavadi trajali čez noč in so bili namenjeni zabavi in popivanju. Po njihovih informacijah mladostnik nima novih kaznivih dejanj, ima pa postopke zaradi kršitve zoper javni red in mir.

Dvajsetega junija je potekal skupinski sestanek, na katerem so bili prisotni skrbnica ga. Kelc, Rok, psiholog CSD, sodnica, vzgojitelj, ravnatelj zavoda in socialna delavka CSD. Sodnica poudari, da je vzgojnem poročilu sledila obravnava ter da je Rok našel nov dom. Socialna delavka poudari, da je Rok vreča brez dna, ga. Natalijo Kelc pa vidi kot pozitivno, realno, prizemljeno žensko. Mladostnik je bil na preizkušnji pri skrbnici za vikende, sedaj bo bivanje trajalo dva meseca. Poudari, da je predvsem dobro to, da se pri Nataliji Kelc toliko pogovarjajo. Ravnatelj pove, da je lanske počitnice – vsaj del, preživel pravljeno, drugi del pa v zavodu, ker je bilo zelo hudo in se zaradi tega nočejo več videti. Za skrbnico pa pove, da je pametna ženska, tolerantna, da ga obvlada. Skrbnica verjame, da je tako, kot so povedali, želi pa si, da ji verjamejo tudi oni, da je doma vse dobro, kajti včasih ima drugačen občutek. Izven prisotnosti Roka še pove, da ji je čudno, da potrebuje tablete. Želi, da se odpravi vzrok, saj je razmišljala, zakaj dela takšne težave. Rok ima rad zaposlene, mu je pa težko sprejeti gojence, zelo težko.

Rok je v tem šolskem letu uspešno zaključil tudi šolanje na nižjem poklicnem izobraževanju, program pomočnik v tehnoloških procesih, in sicer z dobrim uspehom.

Konec septembra je v VZ3 potekal timski sestanek. Namen sestanka je bila evalvacija zadnjega šolskega leta ter priprava individualnega načrta za naslednje leto. Iz zapisa lahko razberem, da je Rok počitnice v celoti preživel pri družini Kelc. Šolsko leto v domu je pričel brez vsakih posebnosti, v zadnjem tednu so bile beležene kršitve (konflikt s sogojencem v petek ter nato še eden). Rokov cilj je, da to šolsko leto zaključi šolanje (drugi in tudi zaključni letnik v nižjem poklicnem programu) ter se vrne domov. Skrbnica zastopa stališče, da so težave obvladljive. Vzgojiteljica VZ3 poroča, da so vsi

letošnji cilji delovanja usmerjeni v učenje nadzorovanja vedenja ter posledično v dvig samopodobe. Rok hitro pade pod vpliv drugih mladostnikov. Opaziti je trud, skuša se umakniti, a dostikrat prepozno. Iz vikenda pride utrujen, kajenje marihuane nanj negativno vpliva (je vzkipljiv, vse ga moti ...). Sicer prijeten in pogovorljiv. Rok trdi, da je ravno obratno ter zagovarja kajenje. Razrednik predvideva, da lahko Rok to leto šolanje dejansko zaključi le, če bo tako nadaljeval. Skrbi ga, ker je tudi lani dobro začel, motivacija je nato pričela upadati ter je s težavo zaključil. Prepoznavna se, da Rok v domu težko vzdrži; predlaga, da se ga vključi v športne aktivnosti izven doma. Mnenje centra je, da je v domačem okolju za Roka ustrezno poskrbljeno, center dela na tem, da še uredi tudi postopek rejništva, ki še teče. Vsi postopki na sodišču so zaključeni, teče ukrep oddaje v vzgojni dom. Skozi vključitev v družino Kelc ob omogočanju družinskega okolja je Roku nudena protiutež zavodskemu okolju, ki ga Rok dojema kot zahtevanega. V družini Kelc se dobro počuti, kar ustvarja dobre pogoje za pričetek razreševanja nekaterih lastnih stisk.

Z začetkom naslednjega leta Rok pridobi novo družino, saj je ga. Kelc uradno postala njegova rejnica.

Proti koncu meseca je potekl timski sestanek, na katerem so bili prisotni socialna delavka CSD, rejnica ga. Kelc, Rok, razrednik, vzgojitelj, medicinska sestra in psiholog. Rok sam oceni svoj napredek v zadnje pol leta, ki se po njegovem kaže v tem, da ne uničuje zavodskega inventarja. Pove pa, da je na meji vzdržljivosti, da že komaj čaka, da gre domov, kajti boji se, da se ne bo mogel več zadrževati. Doma se dobro počuti. Rejnica seznani, da je pri Roku vse obvladljivo, razen marihuane. Razrednik prav tako poroča o izboljšanju vedenjske situacije glede na lansko leto. Povezal se je z enim od mladostnikov, fantje so pozitivni in ugodno vplivajo na Roka. Določene ocene so nizke, a pozitivne. Izpostavijo problem astme, kar pa ne gre skupaj z uživanjem marihuane. Socialna delavka poudari, da je z uživanjem marihuane, ki je seveda ključen problem, povezano tudi še veliko ostalega (beg iz realnega sveta, soočanje s problemi, ki ga čakajo).

Še isti mesec pa VZ3 poda izredno vzgojno poročilo, v katerem izražajo zaskrbljenost zaradi ponovnih izbruhov Roka. V šoli je popustil, nima več tako lepih ocen kot prej. Šolo izdeluje po liniji najmanjšega odpora. Motivacija je padla in dosežki so daleč od njegovih potencialov. Ideje o Rokovem nebivanju v zavodu so se pojavile pri njemu

samem in pri rejnici, saj slednja poroča, da doma ni izbruhov. Rejnico in Roka so soočili s tem, da še vedno traja vzgojni ukrep, ki ga je izreklo sodišče in da ga lahko samo sodišče ukine ali pa spremeni odlog.

Osemnajstega februarja je potekla individualna skupina na CSD v zadevi rejništva in o pregledu dogovorov in sprejema individualnega načrta za Roka. Rok bo šolanje nadaljeval v VZ3, kjer bo obskoval zadnji letnik. Prav tako razmišlja o vpisu v srednjo tehniško šolo, smer avtokaroserist. Sprejet je bil dogovor o tem, da Rok bivanje v VZ3 zaključi konec maja, aj ima prakso v kraju, kjer prebiva, in se prav tako namerava tam vpisati dalje v šolo.

Rok se v novi družini dobro počuti, ga. Kelc mu je prav tako kupila stvari za njegovo sobo. Za ta korak se je odločila, ker niso prejeli nobenih stvari od Rokove pokojne babice, tako kot je bilo dogovorjeno, in je v Roku videla veliko razočaranje nad tem dogodkom.

Šestnajstega maja je na CSD potekal timski sestanek, katerega so se udeležili vzgojitelj VZ3, ravnatelj VZ 3, psiholog, rejnica, socialna delavka 3 in Rok. Tim se je sestel na pobudo VZ3 na evalvacijskem sestanku zaradi ovrednotenja aktualne situacije Roka pred iztekom njegovega bivanja. Cilj sestanka je bil ovrednotiti Rokovo bivanje v VZ3 pred iztekom bivanja pri njih. Rok trenutno opravlja prakso v domačem okolju – v ličarskih delavnicah.

Psiholog poda oceno, da je Rok naredil bistven napredek, zlasti kar se tiče zadrževanja izpadov (prej je lomil stvari ali se fizično ali verbalno spravil na ljudi).

Vzgojitelj poda poročilo o Rokovem napredku ter doda, da ima še zaključni mojstrski izpit, za katerega pa ima velike možnosti, da ga opravi, saj je dobro pripravljen. Prav tako je Rok veliko naredil tudi v vzgojni skupini, in sicer kar se tiče napredka. Doda, da je bil pred dvema letoma nepredvidljiv in brez samokontrole. Po zaključnem izpitu pa bo zavod podal sodišču predlog za spremembo vzgojenega ukrepa.

Ostaja pa odprto vprašanje o tem, kar še ima Rok za popraviti na tem področju. Razberem lahko, da je dal sodnici v zadnjem razgovoru obljubo, da bo dokončal šolanje in da lahko kajenje marihuane opusti, ampak ne takoj, saj je podal razlog za to okolje v VZ3, kar dela pritisk nanj. Vendar bo opustil kajenje do novega leta. Prav to pa bo sodnica intenzivno spremljala in nadzorovala. Podala pa bo predlog za vključitev enega

izmed programov. Iz zavoda sporočajo, da je to še edino področje, kjer je še potrebno spremljanje, saj je na ostalih področjih dosegel zavidljive rezultate (zaključuje izobraževanje, na socialnem in osebnem področju je dozorel, ima manj izpadov in so manj intenzivni, prav tako pa so svoj del zrelosti prinesla tudi leta). Rejnica izpostavi, da vidi napredek povsod, le pri opuščanju kasjenja marihuane ne, kar pa predstavlja trenutno največji problem. Verjame pa, da bosta zdržala do konca. CSD je organiziral s strani Centra za preprečevanje odvisnosti za Roka in rejnico predstavitev programa za uživalce psihoaktivnih snovi.

Štirinajstega junija ravnatelj VZ3 poda še zadnje zaključno poročilo o Roku. Rok je svoje vedenje spremenil. Opozorilo CSD je vzel zelo resno in že februarja so bile vidne spremembe, kar se tiče samokontrole in spreminjanja njegovega vedenja. Vmes je imel manjše konflikte v mesecu marcu. V aprilu se je stepel z mladostnikom, ki je bil pod vplivom alkohola. Posredovati je morala policija in Rok je bil pridržan. Proti koncu meseca pa je poprijel za šolsko delo in opravil vse obveznosti, s katerimi je tako dolgo odlašal. Prvomajske počitnice je preživel doma. Rejnica poroča o dobrem domačem sodelovanju. V maju pa je zaključil vse teoretične šolske obveznosti in pričel s prakso. Desetega junija se je po končani praksi vrnil v zavod, kjer je opravil še zaključni izpit. Menijo, da je pri njih naredil napredek na določenih področjih. Ocenjujejo, da je z njihovimi izkušnjami pridobil največ kar je lahko. Izobraževanje je uspešno zaključil in s tem pridobil poklic. Predlagajo zaustavitev vzgojnega ukrepa oz. nadomestitev z nadzorstvom CSD.

CSD poda sodišču predlog za spremembo vzgojnega ukrepa, ki ga je podal VZ3. Iz mnenja je razvidno, da je Rok zaključil vse šolske obveznosti in s tem izobraževanje. Spremenil je svoje delovanje in opazna je večja mera samokontrole, čeprav pa ima še vedno svoj način delovanja, kadar je v situaciji, ki mu povzroča frustracije. Njegovo prejšnje neobvladljivo vedenje je prešlo v okvire obvladljivega. Vpisal se je v nadaljnje šolanje. Pogoje bivanja ima zagotovljene pri rejnici. Kar se tiče droge, je Rok sam povedal, da bo začel na tem delati v začetku naslednjega leta.

V sredini avgusta je na CSD potekal pogovor z rejnico in Rokom. Rejnica sporoča, da so bili problemi, kar se tiče droge, saj je prenehal kaditi marihuano, testi pa so kljub temu še vedno pozitivni. Rok se trudi, prav tako je začel trenirati »parkur«. Poudarja, da

se je vse drugo popravilo in se bo tudi to, vendar ne čez noč. Sam navaja, da se bolje počuti in ima več energije.

CSD še isti dan preveri dogajanje na CPO, kjer sporočajo, da Rok ni opustil kajenja marihuane in prijateljev ter da je bil na ta dan prvič izvid pogojno negativen. Prav tako je sodelovanje z njim zelo težko, saj je precej odklonilen. Rok navaja, da ne bo več prihajal na center za preprečevanje odvisnosti, ker ima vsega dovolj.

CSD ponovno preveri potek Rokove obravnave na CPO, saj so Roku prilagodili obravnavo zaradi specifičnih življenjskih razmer.

Rok se zgledi na CSD, kjer navaja, da je šola njegova prva skrb, redno obiskuje pouk in se ustrezno vede ter ima pozitivne ocene. Kar pa se tiče CPO pove, da se je zavezal, da bo uspešen v šoli in ne vidi razloga, da bi opustil kajenj marihuane, če je trenutno uspešen. Družbe ne bo zapustil, bo pa sam zmanjšal kajenje, saj ve do kod sega njegova mera.

Petindvajsetega oktobra CSD poda dopolnitev mnenja sodišču. Šolanje zaenkrat poteka relativno uspešno. Rokove prve ocene so solidne, izostanki pa niso izstopajoči, saj je manjkal le prve dni pouka. Pri rejnici je Rok v vseh ostalih segmentih vzgojno vodljiv (v okviru njegovih posebnosti, katere mora upoštevati). Rejnica meni, da Roka zaenkrat vzgojno obvladuje. Problem pa vidi v njegovem občasnem eksperimentiranju z drogo, glede česar mu je jasno povedala, da tega doma ne dovoli, pri čemer pa si želi podporo in pomoč na tem področju tudi nadalje. Menijo, da je za Roka glede na dalj časa trajajoče težave na tem področju in njegovo celotno situacijo potrebno zavezujoče navodilo glede dolžnosti obiskovanja katerega od programov pomoči na področju preprečevanja odvisnosti. Potrebuje pomoč in podporo pri spoprijemanju z adolescentnimi težavami in krizami odrasčanja.

4.3 Predstavitev rezultatov

V tem poglavju so predstavljeni rezultati, ki sem jih pridobila z raziskavo. Dobljeni sklepi so moja interpretacija pridobljenih rezultatov raziskave. Odgovori so dejstva mladostnika, rejnice in socialne delavke, s katerimi sem opravila intervjuje. Analiza dobljenih rezultatov pa je moja interpretacija teh odgovorov.

Tukaj so predstavljene relevantne izjave in ne celotni intervjuji, transkripcija le-teh je dodana v prilogi.

Mladostnik je podal naslednje odgovore:

Družina

Odnos z materjo

- Z mambo sva se dobro razumela. Težko govorim o njej.

Odnos z babico

- Odnos je bil pozitiven, imel sem omejitve. Nisem je upošteval, ker sem imel druge prioritete.

Odnos s strici

- S stricem Marjanom sem preživel veliko časa, najin odnos je bil dober, boljši kot s stricem Simonom.

Odnos s preostalim sorodstvom

- Nimamo stikov, tega si niti ne želim.

Odnos z biološkim očetom in očimom

- Z biološkim očetom je živel prva tri leta svojega življenja, tudi takrat odnos ni bil pozitiven. Njegovo vlogo je prevzel očim.

Pozitivni spomini

- Dopusti na morju, še zdaj se spomnim, da so mi v vodo nosili sadje. Babičina vožnja po avtocesti in naš smeh.

Negativni spomini

- Fizično nasilje zaradi moje opitosti z alkoholom.

Šola

Nespoštovanje učiteljev

- Za zabavo se včasih ponorčujemo iz učiteljev.

Nezanimanje

- Nimam volje za učenje, kljub temu da si zelo hitro zapomnim snov. Hitro mi pade motivacija v šoli.

Dokončanje šolanja

- Glede na ocene bom uspešno dokončal šolo.

Vrstniki in prosti čas

Ukvarjanje s športom

- Trenutno me zanima košarka in nogomet, pred tem pa me je ples, namizni tenis, hokej in kegljanje.

Prijatelji

- Nimam veliko prijateljev, enega ali dva dobra prijatelja.

Rejnica

Odnos z rejnico in ostalimi člani

- Z rejnico se dobro razumem, prav tako z njeno družino.

Prestopniško vedenje

Droge

- Že prej sem kadil marihuano, po prihodu v zavod pa se je ta količina še povečala. Po prihodu iz zavoda morda še samo enkrat na teden. Poskusil sem tudi druge oblike nedovoljenih drog.

Obisk Centra za preprečevanje odvisnosti

- Obiskoval sem CPO, vendar nisem bil z »glavo pri stvari«, tam mi ni bilo všeč.

Nasilje

- Velikokrat sem zelo živčen, ne pustim, da mi kdo dela krivico. Tako se sprostim.

Zavodi in druge institucije

Počutje v zavodu

- V VZ3 so delali na samostojnosti. Hodili smo na izlete in pri sebi sem lahko imel osebne stvari, a v drugih zavodih ni bilo tako. Nisem smel kaditi cigaret. Ves čas sem bil v zavodih, tam mi ni bilo všeč.

Pozitivni odnosi z vzgojitelji

- Z matičnimi vzgojitelji v VZ3 sem se dobro razumel.

Negativni odnosi z vzgojitelji

- Verbalno in psihično nasilje.

Vrstniki

- Nisem imel pravih prijateljev, saj sem mnenja, da če se spoprijateljiš z njimi, končaš tako kot oni.

Odraščanje

- V času bivanja v zavodih sem dozorel in gledam na stvari drugače kot moji vrstniki.

Motnje vedenja in osebnosti

Obisk zdravstvenih ustanov

- Obiskoval sem pedopishiatre, pedagoge. V bolnišnici sem bil en teden, tja so me peljali iz zavoda zaradi mojega izbruha.

Odziv na zdravila

- Predpisali so mi tablete, katerih pa nisem jemal, saj sem bil po njih zaspan. Babica je bila prav tako proti jemanju le-teh.

Rejnica je podala naslednje odgovore:

Rejnica

Prvi stik z mladostnikom

- Prijatelj z mlajšim sinom. Po krivični obtožbi za tatvino sem se mu opravičila.

Skrbništvo/rejništvo

Problemi z nastanitvijo

- Čez teden je bil v zavodu, problem se je pojavil čez vikend. Na mesto da bi šel v dijaški dom, sem se ponudila kot vikend rejnica.

Odločitev za skrbništvo/rejništvo

- »Rok je tam, pa nima kam za it.«

Posvetovanje z družino

- To je bila zgolj moja odločitev, dejansko sem jih postavila pred dejstvo.

Odnos

Odnos z mladostnikom

- Veliko se pogovarjava, je lepo vzgojen. Veljajo stroga pravila, ki pa jih mladostnik točno pozna.

Sprejemanje mladostnika

- Celotna družina ga sprejema kot enakovrednega družinskega člana, on je naš.

Sodelovanje z institucijami

Sodelovanje s CSD

- Moti me menjavanje socialnih delavk v našem primeru, vendar so bile vse vedno pripravljene pomagati.

Sodelovanje z zavodi

- Strokovni delavci v zavodih so zelo razumevajoči in pripravljeni pomagati. Razumejo, da so prisotne prepovedane substance, vendar zaradi tega mladostnikom ne grenijo življenja. Po mojem mnenju so morda preveč popuščali.

Socialna delavka je podala naslednje odgovore:

Odnos

Prvi stik z mladostnikom

- Spoznala sem ga v KCM, ko mu je bil izrečen vzgojni ukrep, in sicer oddaja v VZ.

Videnje mladostnika

- Kljub ponujeni pomoči vseh vzgojnih institucij je mladostnik ostal brez ustrezne opore, saj je zelo specifičen primer. Mladostnik je zelo odkrit, zgovoren. Imam zaupanje v mladostnika, da bo na določeni točki sam prenehal s kajenjem marihuane.

Videnje babice

- Babica je bila zelo močna ženska, vendar je zaradi svoje bolezni in izgube svojih dveh otrok bila nezmožna za ustrezno skrb in vzgojo za mladostnika.

Družinski odnosi

- Ozadje o bioloških starših poznam samo iz pripovedovanja, saj jih osebno nisem poznala. Prav tako nisem nikoli spoznala ostalega sorodstva.

- Potekali so pogovori s stricem Simon, ki je najprej ponudil skrb za mladostnika, nato pa je le-to odklonil, saj ga je skrbelo obnašanje mladostnika in strah pred njim.
- Začasno je bil nastanjen pri daljni sorodnici, vendar je po incidentu, kraja denarja in nasilno vedenje, tudi ta odpovedala skrbništvo.

Videnje rejnice

- Nepričakovano se je pojavila v ključnem trenutku. Pozitivna oseba z močnim karakterjem (karate, motor), kar je pritegnilo tudi mladostnika.

Dejavniki tveganja

Življenjske prelomnice

- Izguba obeh staršev, babice in strica, odpoved širše družine.

Zavodi in druge institucije

Bivanje v zavodih

- Neprestano bivanje v instituciji, tudi šolanje v okviru institucije, tako da mladostnik ne spreminja institucije (medsebojno spodbujanje k neprimernemu vedenju).

Strokovni delavci

- Za mladostnika je bilo neprijetno, da je vsakemu strokovnemu delavcu ponovno razlagal svojo zgodbo.

Prestopniško vedenje

Nasilje

- Zaradi nasilja mu je bil izrečen pravni ukrep.

5 Razprava

Sodeč po pogovoru z mladostnikom in prebrani dokumentaciji sem lahko predvidevala, da se je mladostnik dobro razumel s svojo materjo, vendar o njej zelo težko govori. Predvidevam, da ga je njena smrt prizadela. Po njeni smrti se je mladostnikovo vedenje postopoma slabšalo. Prav tako je imel zelo pozitiven odnos z babico, ki je bila po materini smrti njegova skrbnica. Mladostnik je nad babico izvajal tako psihično (izsiljevanje za denar) kot fizično nasilje. Babica ga zaradi njegovega obnašanja ni bila zmožna obvladovati in tako je podala predlog za namestitev mladostnika v institucijo. Glavni razlog je bila njena nemoč za vzgojo mladostnika.

Različne družbe imajo različne predstave o tem, kakšno vedenje je primerno za dečke in kakšno za deklice. Najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na obnašanje in vedenje otrok, so starši, a bomo lahko skozi razpravo videli, da le-ti pri Roku niso imeli velikega vpliva. Rada bi izpostavila zgoraj napisano vedenje Roka, to je izsiljevanje za denar. Rok je tako s fizičnim – lomljenje pohištva, kot tudi s psihičnim – kričanje na babico, uporaba kletvic izsiljeval babico za denar. Če pa pogledamo s stališča spolov, kako bi se naj obnašal deček in kako deklica, pa lahko ugotovimo, da bi deklica to izpeljala na drugačen, bolj prefinjen način, vsekakor brez fizičnega nasilja.

Mladostniku se je prav tako zgodila še ena velika izguba v ožji družini, saj mu je tragično preminil tudi stric Marjan. Kasneje ga je prav tako zapustila še babica. In tako je mladostnik ostal, po njegovih besedah, brez prave družine. Najbolj me je zmotilo predvsem to, da je nad mladostnikom ostala družina »dvignila roke«, širši družinski člani so mu obrnili hrbet, nad njim so preprosto obupali. To pa predvidevam predvsem po besedah ostale družine zaradi njegovega težkega značaja in nasilnega vedenja. Mladostnik za njih pove, da bi se jim mogoče želel maščevati, ampak po drugi strani pove, da z njimi ne želi imeti nikakršnih stikov več. O svojem biološkem očetu pove zelo malo, saj sta se njegova starša ločila pri njegovih treh letih, in sicer zaradi očetovega nasilja nad materjo in njim. Matična družina pri mladostnikih deluje kot najpomembnejši varovalni dejavnik, pri tem mladostniku pa je zaradi vseh travmatičnih dogodkov, ki so se mu zgodili, ta dejavnik enostavno odpovedal.

Mladostnik je zamenjal dve osnovni šoli. Šolanje je uspešno zaključil v zavodih. Sam zase priznava, da je zelo pameten, vendar nima volje do učenja. Prav šola je bila eden izmed glavnih razlogov, da je mladostnik odšel v zavod. Sam pravi, da glavni vzrok za odhod v institucije ni šolski uspeh, ampak samo obnašanje v šolski ustanovi. Sama sem se lahko prepričala, da je mladostnik zelo pameten in sposoben mladenič, a le če ima voljo in spodbudo. Menim, da mu je tega v njegovem šolanju primanjkovalo, saj se je ob že tako zahtevnih spremembah v njegovem življenju srečeval še s težavami, ki so se pojavljale v šoli. Tako je šola je za Roka predstavljala pomemben dejavnik odraščanja.

Veliko vlogo v adolescentnem obdobju imajo prav vrstniki, saj so le-ti zraven družine tisti, ki oblikujejo mladostnika, mu dajejo občutek pripadnosti in možnost preizkušanja različnih socialnih vlog. Ponovno pa so vrstniki kot pomembnem člen dejavnikov odraščanja pri Roku enostavno odpovedali. Namreč Rok je uvidel, da nima pristnih prijateljev oz. ljudi, na katere bi se lahko zanesel. Prav tako ni navezal pristnih stikov z vrstniki v zavodih.

V času svojega obiskovanja centra za socialno delo je zamenjal tri socialne delavke. Izpostavlja prvo socialno delavko, s katero je imel najbolj pristen odnos. Vem, da je na CSD tako zastavljen koncept pomoči mladostnikov, in da ima vsaka socialna delavka svoje področje obravnave, ampak menim, da bi bilo pri »mojem« mladostniku veliko bolje in predvsem lažje za njega, če bi imel stike samo z eno konstantno osebo. Strinjam se z besedami socialne delavke, s katero sem opravila intervju, da se je moral Rok vsakemu strokovnjaku vsakič znova »razgaliti«. S tem mislim predvsem na to, da je moral vsakemu posebej vedno znova in znova povedati svojo zgodbo, kar pa je po moje v takšnem primeru še posebej mladostniku lahko zelo težko.

V njegovem življenju ima velik vpliv njegova trenutna rejnica. Imata zelo poseben, a pristen odnos, saj nič ne ostane skritega. Ob vstopu rejnice v njegovo življenje je mladostnik dobil osebo, na katero se lahko zanesel in ji zaupa. Rejnica ga je sprejela takšnega kot je, z vsemi lepimi in manj lepimi stvarmi. Mladostnik je prav tako dobro sprejel družino rejnice, tudi rejničina družina je sprejela njega. Prvič v življenju je mladostnik soočen z redom in disciplino, torej neko strukturirano vzgojo, od katere rejnica ne odstopa. Mladostnik točno ve, kaj je dovoljeno in kaj ne, kakšne bodo sankcije, in prav to mu daje občutek neke varnosti in doma. Tudi zaradi tega se je

splošno vedenje mladostnika drastično spremenilo v pozitivno smer. V družini Kelc se dobro počuti, kar ustvarja dobre pogoje za pričetek razreševanja nekaterih lastnih stisk. Nikakor pa ne morem spregledati dveh dejstev o rejnici. Prvič me je zelo pozitivno presenetilo, da je mladostniku sama ponudila pomoč, kljub temu da je mladostnika poznala zgolj iz preteklosti, ko ga je srečevala v svojem domu ob igri s svojimi otroki. Ni ji bilo težko ponuditi pomoč mladostniku, ki je po besedah strokovnjakov vzgojno nevodljiv. Ter drugo, kar pa mi je povedala rejnica o tem, kakšne težave je sploh imela ob pridobitvi rejništva. Ne morem si predstavljati, kako težko ji je bilo, ko so ji prvič zavrnili rejništvo samo iz tega razloga, ker se ni mogla udeležiti zadnjega sestanka o rejništvu zaradi svoje bolezni. Po njenih besedah je bila šokirana in razočarana, ko je dobila negativni odgovor. Tako sama (kakor tudi rejnica) menim, da v Ljubljani niso bili popolnoma seznanjeni s težavnim primerom mladostnika, saj so ji v matičnem CSD ob tem dogodku takoj priskočili na pomoč in ji priskrbeli rejništvo. Na matičnem CSD so vedeli, da je rejnica »kot luč na koncu tunela« in s tem so uvideli, da lahko nekdo končno pomaga mladostniku, mu ponudi dom in skrb zanj.

Mladostnik je bil vključen v mladinski dom, dvakrat v krizni center, prav tako je bil v treh vzgojnih zavodih. Ob prvem vstopu v zavod je občutil strah, saj je poznal le govorice o le-teh. Kasneje je sam uvidel, da te govorice niso resnične. Najbolje se je počutil v VZ3, saj so veliko delali na samostojnosti. Tam je imel pozitivne odnose z vzgojitelji, kar pa se v drugih zavodih ni dogajalo. Ob vprašanju, zakaj je zamenjal toliko zavodov, je povedal, da se jim z njim ni dalo več ukvarjati. Prav tako je bilo posredi nasilje.

V VZ3 je bil nameščen potem odločbe mladinskega sodišča. V ostale VZ pa z odredbo centra za socialno delo. Svoje bivanje v zavodih je zaključil in je trenutno vključen v običajen srednješolski program. Z matičnim centrom za socialno delo je imel mladostnik pozitivne odnose. To lahko potrdi tudi njegova rejnica. Sam pravi, da so mu zavodi vzeli šest let življenja. Potrebno je poudariti, da se je ravnatelj VZ3, ko je podal naslednjo izjavo, zavedal, kaj se dogaja z mladostnikom.

Če bo še nekaj eksperimentov z Rokom, ga bomo lahko predstavili kot študijski primer na Fakulteti za socialno delo.

Izjava nakazuje, da se je s tem mladostnikom poskušalo nekaj novega, vendar pa ni bil popolnoma prepričan, ali je to učinkovito. Izkazalo se je, da so v določenih stvareh naredili pravilno, saj je mladostnik dosegel zavidljive rezultate, uspešno zaključil šolanje pri njih, prav tako se je njegovo vedenje izboljšalo, na socialnem in osebnem področju je dozorel, prav tako se je zaključil tudi vzgojni ukrep sodišča, torej se je Rokovo bivanje v zavodih zaključilo.

Nikakor pa tukaj ne smemo izključiti, da je prav pri Rokovem vedenju imela veliko vlogo rejnica, saj je, kot sem že zgoraj zapisala, mladostnik končno dobil osebo, ki mu je zagotovila dom in varnost, kajti iz prebrane spisovne dokumentacije lahko predvidevam, da konstantno bivanje v zavodu pri Roku sproža tesnobo in frustracijo. S svojo situacijo se sooča tako, da pobegne, ker se ne more nikamor umakniti, da bi lahko imel svojo zasebnost.

Na tem mestu bi rada izpostavila eno vprašanje, kajti Rok je sam uvidel, da mu je bivanje, kljub vsem negativnim trenutkom prineslo tudi nekaj dobrega. Na vprašanje, ali vidi kakšno dobro stvar, ki bi jo lahko pridobil v času bivanja v zavodih, je Rok odgovoril tako:

»Mogoče, sem malo bolj dozorel kot pa moji vrstniki.«

Tudi sama sem to opazila, saj se je ob najinem prvem srečanju, Rok vedel zelo neprimerno. Naj na kratko opišem enega od primerov, ki so se pripetili in raložim, kaj mislim s tem. Prvič sem se z njim srečala, ko je bil drugič v KCM. Iz pogovora z njim sem lahko razbrala, da je zelo negativno nastrojen proti Romom in temnopoltim posameznikom, kar me je seveda zmotilo, zato sem ga na to tudi opozorila. Njegova reakcija je bila skrajno neprimerna. Rok je najprej začel kričati name, kasneje je prevrnil še stol, nato pa se je zavil v molk. Takrat je bil star nekje dvanajst let. V KCM je prišel iz VZ2, kjer se mu je zgodilo ogromno negativnih stvari, za katere je po mojem mnenju bil kriv tudi sam, veliko pa je k temu prineslo tudi konstantno bivanje v zavodu, brez možnosti izhodov med vikendi.

Kar pa se tiče VZ1 in VZ2 me je zmotilo še to, da se jih Rok ne spominja oziroma se jih po mojem mnenju ne želi spomniti. Izpostavi le to, da so v VZ2 pri pouku spali, ker se jim ni ljubilo nič delati. Tega ne razumem, kako so lahko učitelji to dopuščali, če so vedeli, da ti mladostniki potrebujejo več spodbude. Po Rokovih besedah se jim ni dalo

ubadati z njimi, kar pa se mi ne zdi prav, saj menim, da mora vsak otrok, mladostnik dobiti še eno priložnost, pa tudi če še je tako po besedah strokovnjakov, ki so sodelovali v primeru, vzgojno nevodljiv in ima vedenjske težave.

Po mojem mnenju je pojmovanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in z vedenjskimi težavami še vedno ujeto v protislovje in nikakor ni primeren izraz, ki bi se lahko uporabljal v socialnem delu. Whelan in Kauffman (1999 v Kosmač, 2007: 396) sta famo, ki je pogosto prisotna v ozadju o otrocih s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami, opisala takole:

»Naša družba ne sprejema otrok z vedenjskimi motnjami, in zares do tega vedenja ne želimo biti tolerantni. Želimo bolje razumevati vedenje in boljše vrednotenje otrok, toda nikakor ne želimo, da bi ljudje verjeli, da so vedenjske motnje sprejemljive. Želimo, da ljudje spoznajo, da so vedenjske motnje »slaba stvar«, ne želimo, da se ti otroci spremenijo. Tolerantnosti do tega slabega vedenja si ne želimo nič bolj, kot sprejetja tega, da je kakršnakoli druga bolezen ali nezmožnost dobrodošlo stanje.«

Psihologi, pedagogi in ostali strokovnjaki, ki so delali z mladostnikom, govorijo o vedenjskih motnjah. Prav delo z mladostniki, ki imajo vedenjske motnje, pa je najtežji del pri zagotavljanju ustrezne obravnave in pomoči.

Vedenjske motnje lahko pomenijo povsem »normalno« vedenje (preizkušanje meja v času adolescence), lahko pa so odraz hujših čustvenih motenj in v tem primeru govorimo o motnjah vedenja in osebnosti. Pri obravnavi najtežjih oblik vedenjske problematike smo pogosto neuspešni. Razlogov za to je več: mladostnik je vpet v množico začaranih krogov, ki vedenjske motnje utrjujejo in jih delajo trdovratne; vedenjska problematika se sčasoma začne vzdrževati sama od sebe ne glede na prvotne vzroke formiranja ... Vedenjske motnje spadajo med najtežje motnje v psihosocialnem razvoju otrok in mladostnikov. Problematično je predvsem to, da je mladostnik vpet v cel kup začaranih krogov, ki vedenjske motnje utrjujejo in jih delajo »trdovratne«. Pri takem mladostniku je prizadeto njegovo celo funkcioniranje, konflikti se pojavljajo na vseh življenjskih področjih (Svetin – Jakopič, 2005: 391–393).

Po Bergantu bi mladostnika uvrstila v peto kategorijo etiološke klasifikacije disocialnega vedenja, ki jo avtor opredeljuje kot: posledico motenega čustvenega razvoja (vzrok je v specifični osebnostni strukturi, povezani s čustvenimi motnjami); to kategorijo imenujemo motnje vedenja in osebnosti (MVO); otrokove psihosocialne potrebe niso bile ustrezno zadovoljene, kar je povzročilo čustvene motnje in posledično še disocialno simptomatiko; disocialno vedenje je načrtovano in prinaša notranje zadovoljstvo (ne velja za razvajene), ni želje po spremembah. Do tega sklepa sem prišla na podlagi nekaterih odgovorov mladostnika in stroke. V najinem pogovoru je večkrat omenil fizično nasilje do drugih, prav tako kaže ponos ob psihičnem nasilju, katerega dojema kot šalo. Psiholog Centra za socialno delo je podal psihološko oceno za mladostnika, v kateri navaja vzgojno nevodljivost in psihološko ter čustveno dekompenzacijo. Iz drugega poročila je možno razbrati stanje, kot ga je doživljal eden izmed pedagogov, ki je sodeloval z mladostnikom. Le-ta je podal izjavo, da ima mladostnik izredno odklonilen odnos do dela, ne preneha z izsiljevanjem, s provokacijami, sproža konflikte. Na šolskem področju lahko dosega rezultate, ko pa se odloči, da ne bo naredil ničesar, pa pač ne naredi.

Mladostnik skozi svoje odgovore večkrat izpostavi občutek nemoči in ponižanosti. Te občutke skuša odgnati s fizičnim in psihičnim nasiljem do drugih. Predvidevam, da je s takšnim vedenjem želel prikriti svojo realno stanje. Potrebno je prepoznati tiste ključne dogodke, ki so predstavljali vzrok za izbruh takšnega vedenja pri mladostniku.

Biti nemočen, ranljiv, pomeni biti ponižan in osramočen. Z nasiljem poskuša otrok pregnati in premagati ta občutja. Odrasli, posebej pa strokovnjaki, naj bi v otrokovem nasilnem vedenju znali prepoznati impulze, ki so ga do takšnega vedenja pripeljali, in nanje tudi primerno reagirati, predvsem pa nas takšno vedenje otrok ne bi smelo ogrožati, zato menimo, da je spremenljiv kriterij za oddajo otroka v zavod najprej ali pa predvsem njegova ogroženost (Kosmač, 2007: 390).

Mladostnik je bil večkrat zaradi fizičnega in psihičnega nasilja v zavodih in izven njih obravnavan na policiji in sodišču. Prav tako je zelo zgodaj začel kaditi, kasneje je poskusil tudi druge prepovedane substance. Uživanje drog se je pričelo po smrti njegove mame, ko je podlegel negativnemu vrstniškemu pritisku in se jim pri vedenju pridružil. Bivanje v različnih institucijah mu ni preprečilo uživanja teh substanc, saj se je vnos, po njegovih besedah, tam še stopnjeval. Zadnje leto bivanja v VZ3 je pričel obiskovati tudi

center za preprečevanje odvisnosti, a center ni dosegel želenega učinka. Mladostnik pove, da sam ni bil z glavo pri stvari in da se mu zdi, da je bil njihov program prestrogo zastavljen. Sedaj je sam uvidel, da mu uživanje teh substanc ne prinaša nič dobrega, zato poskuša sam zmanjšati njihovo uživanje.

Iz dokumentacije je razvidno, da so poročila zelo negativno naravnana do mladostnika in da se strokovnjaki preveč ukvarjajo s posameznimi incidenti, namesto z razlogi, ki so te dogodke prvotno sprožili. Kosmačeva (2007: 394) govori o tem, da socialnopedagoška stroka že nekaj časa poudarja, da je potrebno področje obravnave otrok s težavami v socialni integraciji razširiti tudi na evalvaciji posameznikovih spretnosti, moči ter sposobnosti, in se ne osredotočiti le na njihove težave in motnje. Le na tak način lahko za mladostnika ustvarimo pravilen načrt, s katerim lahko zanj gradimo njegovo okolje.

Direktorica zavoda Planina je za otroke, s katerimi se nihče noče ukvarjati, dejala:

»To so otroci, ki jih ni! Otroci, ki jih nihče ne zmore in noče! Odbijali so jih pedopsihijatri, vzgojni zavodi. Pedopsihiatrija pravi, da za to ni usposobljena, da se s tem ne ukvarja, upajo si vehementno reči ne. Tudi če ti otroci ob nasilnih izbruhih pridejo k njim na pedopsihiatrični oddelek, jih takoj pošljejo na zaprti oddelek v Polju. A tam spet ne smejo biti, ker nimajo med odraslimi kaj delati. In to pomeni, da so potem dejansko na cesti.«

Tudi iz moje raziskave je razvidno, da takšni otroci oz. mladostniki nimajo svojega mesta pod soncem. Stroka je pri njih zatajila oz. jih je enostavno premalo, da bi se z njimi splačalo delati in ustanavljati zanje posebej prilagojene ustanove.

5.1 Problem pri raziskovanju

Med samim raziskovanjem sem imela nekaj manjših težav. Najprej sem se spopadala s tem, ali mi bodo na centru za socialno delo sploh odobrili ta primer mladostnika, saj je tema zelo pereča in še precej »živa«. Mladostnika sem poimenovala kar M, kot mladostnik, in zavode, v katerih je prebival, sem vse poimenovala kar vzgojni zavodi. Prav tako sem izpustila imenovanje šol in drugih ustanov, to pa predvsem zaradi varovanja osebnih podatkov.

Nadalje sem, ravno zaradi prej navedene ovire, morala vso spisovno dokumentacijo predelati na centru za socialno delo, kar pa mi je vzelo kar precej časa, saj nisem mogla biti vsak dan tam.

Naslednja ovira se je pojavila pri intervjuju z mladostnikom, kjer je nastal problem pri zgovornosti mladostnika, saj je na veliko vprašanj odgovarjal samo s kimanjem in podajal zelo jedrnate in kratke odgovore.

Pri intervjuju s socialno delavko pa je pojavila ovira glede časovne uskladitve termina, saj sem se želela čim bolj prilagoditi njej. Naslednja ovira se je pojavila pri analizi in kodiranju intervjujev, saj so bili intervjuji z rejnico in s socialno delavko zelo obsežni.

5.2 Ovrednotenje uporabljene metodologije

Kar se tiče metodologije sem imela sprva kar nekaj težav, vendar pa sem se prebila tudi skozi to, saj so mi postopki in navodila, ki sem jih pridobila tekom študija, zelo pomagali pri tem, da sem na koncu to uspešno opravila.

Najuporabnejši pripomoček pri intervjujih je bi vsekakor diktafon, saj sem si z njim precej olajšala delo, predvsem kasneje pri transkripciji intervjujev. Prav tako pa je zaradi uporabe diktafona pogovor s sogovornikom tekel veliko bolj sproščeno in spontano.

6 Sklep

Dana raziskava temelji na podlagi preučene spisovne dokumentacije in pogovora z mladostnikom, rejnico in s socialno delavko. Iz nje lahko razberemo slednje:

- Na mladostnikov potek življenja je vplival preplet različnih dejavnikov tveganja.
- Zaradi izgube družinskih članov je mladostnik razvil neustrezne strategije ravnanja, saj v svojem življenju ni imel osebe, na katero bi se lahko oprl, ji zaupal in bi z njim ravnala kot »spoštljiv in odgovoren zaveznik«.
- S slabo družbo je zašel tudi v droge in druge vedenjske težave (psihično in fizično nasilje).
- Bil je vključen v MD, dvakrat v KCM in trikrat v VZ.
- V vseh institucijah do VZ3 je bil podan isti razlog za prenehanje bivanja pri njih, in sicer z obrazložitvijo, da je Rok »vzgojno nevodljiv«.
- Vsi strokovnjaki, ki so sodelovali v Rokovem primeru, so se preveč ukvarjali s posameznimi incidenti, namesto z razlogi, ki so te dogodke prvotno sprožili.
- Rešitve in ukrepi so bili usmerjeni v reševanje vzgojnih ukrepov in iskanje primerne rejniške družine
- Med bivanjem v VZ3 je pridobil novo rejniško družino.
- Rokov življenjski svet je bil prvič raziskan v študiji primera.

Iz tega lahko sklepam, da so se v mladostnikovem življenju dejavniki odraščanja, torej spol, družina/rejniška družina, šola/zavod, vrstniki, vrednote pokazali kot izraziti dejavniki tveganja. Vsi vidiki, vse sestavine njegovega življenjskega sveta so prispevali k njegovi ogroženosti, ranljivosti. Nesrečne okoliščine v družini, neustrezna ravnanja nekaterih članov družine, neustrezna ravnanja v šoli, zavodu, vrstniki kot podporna skupina v prestopniškem ravnanju in ne kot vrstniki, ki bi ga pred tem obvarovali.

Podatkov, ki sem jih pridobila z mojo raziskavo, ne bom mogla posplošiti na večji del populacije, ker študija primera raziskuje en sam primer. Kljub temu pa menim, da je študija pomemben vir informacij, ki so lahko zanimive za institucije, ki obravnavajo mlade.

7 Predlogi

- Tako CSD kot VZ/VIZ bi morali posodobiti svoje znanje in izobraziti ustrezen kader, ki bo specializiran za obravnavo posebnih primerov otrok in mladostnikov.
- Potrebno je dosledno strokovno delati, torej uporabljati koncepte socialnega dela.
- Povečati število ustreznega kadra, da bi se lahko zavodi bolje posvetili gojencem in bi jim na tak način lahko kvalitetneje individualno pomagali.
- Različne institucije ne bi smele zavračati otrok in mladostnikov samo na podlagi njegove spisovne dokumentacije o predhodnem vedenju v drugih institucijah. Morale bi jim ponuditi vsaj možnost namestitve.
- Zagotovitev hitrejšega postopka nameščanja otrok.
- Povečanje števila kapacitet za namestitev otrok in mladostnikov.
- Večja fleksibilnost glede izobraževanja rejnikov.
- Boljše sodelovanje med pristojnimi organi (policija, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za notranje zadeve ...).
- Povečati sredstva za izvajanje programov.

8 Uporabljena literatura

- Bečaj, J. (2003), Disocialnost pri otrocih in mladostnikih. Slovenska pediatrija, letnik 10, 1, str. 12–27.
- Čačinovič Vogrinčič, G. et al. (2009), Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2003), Jezik socialnega dela, Socialno delo 42, št. 4–5, 199–203, Ljubljana.
- Dremelj, P. (2003), Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družbene razprave* XIX, 43: 149–170.
- Ferlan Istinič, Javornik Novak (2011), Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, Ljubljana.
- Javrh, P. (2011), Obrazi pismenosti: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih. Ljubljana: Andragoški zavod.
- Kosmač, S. (2007), (Ne)ustreznost kriterijev za opredeljevanje otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. *Socialna pedagogika* 11 (3), 383–400.
- Krajncan, M. (2006), Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Milošević Arnold Vida, Poštrak Milko (2003), Uvod v socialno delo, Scripta, Študentska založba, Ljubljana.
- Plotajs Matjaž (2002), Socialno kulturno delo v Malem domu, Socialno delo, letnik 41, št. 5, str. 273–280, Ljubljana.
- Poštrak Milko (1996), Socialno kulturno delo. Socialno delo, letnik 35, št. 5, str. 407–416.
- Poštrak M., (2004), Uvod v socialno delo z mladimi. Kakovostno preživljanje prostega časa in preprečevanje prestopniških ravnanj mladih (gradivo za predavanja 2004/2005), Ljubljana: FSD.
- Poštrak, M. (2006), Nasilje kot sporočilo. *Šolsko svetovalno delo* 11, 3–4: 3–8.
- Poštrak Milko (2007), Uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki in mladostniki. *Šolsko svetovalno delo*, letnik XII, št 1/2, str. 11–17.
- Skalar, V. (1995), Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Stojanović, N. (2000), *Vloga kriznega centra za mlade v institucionalni mreži socialne oskrbe*. Ljubljana: Višja šola za socialno delo (diplomsko delo).
- Svetin – Jakopič, S. (2005), Obravnava otrok in mladostnikov z vedenjskimi motnjami na centru za socialno delo: pomoč ali prisila. *Socialna pedagogika* 9 (4), 391–422.
- Šelih Alenka ur. (2000), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*, založba Bonex, Ljubljana.
- Ule Mirjana, Renner Tanja, Mencin Čepel Metka, Blanka Tivadar (2000), *Socialna ranljivost mladih*, Založba Aristej, Šentilj.
- Ule, M., Mihelj, V. (1995), *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: DZS, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
- Žmuc – Tomori M. (1983), *Pot k odraslosti: Kaj je in kaj ni motnja v otrokovem duševnem razvoju*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

8.1 Zakoni

- Konvencija o otrokovih pravicah (ZN) (1989). *Resolucija generalne skupščine Združenih narodov*, 44/25.
- Ustava RS (1991). Ustava Republike Slovenije. *Ur. l. RS*, 33/1991.
- ZSV-UPB2 (2007). Zakon o socialnem varstvu (uradno prečiščeno besedilo) *Ur. l. RS*, 81/2006.
- ZUOPP-UPBI (2007). Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (uradno prečiščeno besedilo) *Ur. l. RS*, 3/2007.
- ZZZDR-UPBI (2004). Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (uradno prečiščeno besedilo). *Ur. l. RS*, 69/2004.

8.2 Spletni viri

- MD Malči Beličeve. *Mladinski dom Malči Beličeve*. <http://www2.arnes.si/~mdljmb1s/> (13. 3. 2014).
- MD Maribor. *Mladinski dom Maribor*. <http://www.mladinski-dom-mb.si/index.php> (13. 3. 2014).
- VZ Kranj. *Vzgojni zavod Kranj*. Dostopno prek: <http://www.vz-kranj.si/> (13. 3. 2014).

- VZ Planina. *Vzgojni zavod Planina*. Dostopno prek: <http://www.vz-planina.si/> (13. 3. 2014).
- VZ Slivnica. *Vzgojni zavod Slivnica*. Dostopno prek: <http://www.vzgojni-zavod-slivnica.si/> (13. 3. 2014).
- VZ Veržej. *Vzgojni zavod Veržej*. Dostopno prek: <http://www.vzgojni-zavod-verzej.si/> (13. 3. 2014).
- VIZ Višnja Gora. *Vzgojno izobraževalni zavod Višnja Gora*. Dostopno prek: <http://www.vizvisnjagora.si/> (13. 3. 2014).
- VIZ Logatec. *Vzgojno izobraževalni zavod Logatec*. Dostopno prek: <http://www.zvi-logatec.si/> (13. 3. 2014).
- VIZ Smlednik. *Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku*. Dostopno prek: <http://www.viz-smlednik.si/> (13. 3. 2014).

9 Priloge

Priloga 1: Razvrščanje izjav po pojmi in kategorijah

Mladostnik

Izjava	Pojem	Kategorija
Z mambo sva se dobro razumela. Težko govorim o njej.	Odnos z materjo	Družina
Odnos je bil pozitiven, imel sem omejitve. Nisem je upošteval, ker sem imel druge prioritete.	Odnos z babico	
S stricem Marjanom sem preživel veliko časa, najin odnos je bil dober, boljše kot s stricem Simonom.	Odnos s strici	
Nimamo stikov, tega si niti ne želim.	Odnos s preostalim sorodstvom	
Z biološkim očetom sem živel prva tri leta svojega življenja, tudi takrat odnos ni bil pozitiven. Njegovo vlogo je prevzel oči.	Odnos z biološkim očetom in oči	
Dopusti na morju, še zdaj se spomnim, da so mi v vodo nosili sadje. Babičina vožnja po avtocesti in naš smeh.	Pozitivni spomini	
Fizično nasilje zaradi moje opitosti z alkoholom.	Negativni spomini	
Za zabavo se včasih ponorčujemo iz učiteljev.	Nespoštovanje učiteljev	Šola
Nimam volje za učenje, kljub temu da si zelo hitro zapomnim snov. Hitro mi pade motivacija v šoli.	Nezanimanje	
Glede na ocene bom uspešno dokončal šolo.	Dokončanje šolanja	
Trenutno me zanimata košarka in nogomet, pred tem pa ples, namizni tenis, hokej in kegljanje.	Ukvarjanje s športom	Vrstniki in prosti čas
Nimam veliko prijateljev, enega ali dva dobra prijatelja.	Prijatelji	
Z rejnico se dobro razumem, prav tako z njeno družino.	Odnos z rejnico in ostalimi člani	Rejnica
Že prej sem kadil marihuano, po prihodu v zavod pa se je ta količina še povečala. Po prihodu iz zavoda morda še samo enkrat na teden. Poskusil sem tudi druge oblike nedovoljenih drog.	Droge	Prestopniško vedenje
Obiskoval sem CPO, vendar nisem bil z »glavo pri stvari«, tam mi ni bilo všeč.	Obisk Centra za preprečevanje odvisnosti	
Velikokrat sem zelo živčen, ne pustim, da mi kdo dela krivico. Tako se sprostim.	Nasilje	
Najprej me je bilo strah, kasneje sem uvidel, da ni tako, kot sem si predstavljal.	Prvi stik	Zavodi in druge institucije
V zavod sem odšel zaradi	Razlog za odhod v zavod	

problemov v šoli – izključitev. Pri tem nisem imel nobene izbire pri odločanju.		
V času svojega bivanja v institucijah sem bil dvakrat v KC, enkrat v MD in kar v treh VZ. Ni se jim dalo ukvarjati z menoj. Bil sem fizično nasilen.	Menjavanje institucij	
V VZ3 so delali na samostojnosti. Hodili smo na izlete in pri sebi sem lahko imel osebne stvari. Kar pa v drugih zavodih ni bilo možno. Nisem smel kaditi cigaret. Ves čas sem bil v zavodih, tam mi ni bilo všeč.	Počutje v zavodu	
Z matičnimi vzgojitelji v VZ3 sem se dobro razumel.	Pozitivni odnosi z vzgojitelji	
Verbalno in psihično nasilje.	Negativni odnosi z vzgojitelji	
Nisem imel pravih prijateljev, saj sem mnenja, da če se spoprijateljiš z njimi, končaš tako kot oni.	Vrstniki	
V času bivanja v zavodih sem dozorel in gledam na stvari drugače kot moji vrstniki.	Odraščanje	
Obiskoval sem pedopishiatre, pedagoge. V bolnišnici sem bil en teden, tja so me peljali iz zavoda zaradi mojega izbruha.	Obisk zdravstvenih ustanov	Motnje vedenja in osebnosti
Predpisali so mi tablete, katerih pa nisem jemal, saj sem bil po njih zaspan. Babica je bila prav tako proti jemanju le-teh.	Odziv na zdravila	

Rejnica

Izjava	Pojem	Kategorija
Prijatelj z mlajšim sinom. Po krivični obtožbi za tatvino sem se mu opravičila.	Prvi stik z mladostnikom	Rejnica
Čez teden je bil v zavodu, problem se je pojavil čez vikend. Na mesto da bi šel v dijaški dom, sem se ponudila kot vikend rejnica.	Problemi z nastanitvijo	Skrbnišтво/rejništvo
»Rok je tam, pa nima kam za it.«	Odločitev za skrbništvo/rejništvo	
To je bila zgolj moja odločitev, dejansko sem jih postavila pred dejstvo.	Posvetovanje z družino	
Veliko se pogovarjava, je lepo vzgojen. Veljajo stroga pravila, ki pa jih mladostnik točno pozna.	Odnos z mladostnikom	Odnos
Celotna družina ga sprejema kot enakovrednega družinskega člana, on je naš.	Sprejemanje mladostnika	
Moti me menjavanje socialnih delavk v našem primeru, vendar so bile vse vedno pripravljene pomagati.	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z institucijami

Strokovni delavci v zavodih so zelo razumevajoči in pripravljeni pomagati. Razumejo, da so prisotne prepovedane substance, vendar zaradi tega mladostnikom ne grenijo življenja. Po mojem mnenju so morda preveč popuščali.	Sodelovanje z zavodi	
---	----------------------	--

Socialna delavka

Izjava	Pojem	Kategorija
Spoznala sem ga v KCM, ko mu je bil izrečen vzgojni ukrep oddaja v VZ.	Prvi stik z mladostnikom	Odnos
Kljub ponujeni pomoči vseh vzgojnih institucij je mladostnik, ostal brez ustrezne opore, saj je zelo specifičen primer. Mladostnik je zelo odkrit, zgovoren. Imam zaupanje v mladostnika, da bo na določeni točki sam prenehal s kajenjem marihuane.	Videnje mladostnika	
Babica je bila zelo močna ženska, vendar je zaradi svoje bolezni in izgube svojih dveh otrok bila nezmožna za ustrezno skrb in vzgoja za mladostnika.	Videnje babice	
Ozadje o bioloških starših poznam samo iz pripovedovanja, saj jih osebno nisem poznala. Prav tako nisem nikoli spoznala ostalega sorodstva.	Družinski odnosi	
Potekali so pogovori s stricem Simonom, ki je najprej ponudil skrb za mladostnika, nato pa je le-to odklonil, saj ga je skrbelo obnašanje mladostnika in strah pred njim.	Družinski odnosi	
Začasno je bil nastanjen pri daljni sorodnici, vendar je po incidentu, kraja denarja in nasiln vedenje, tudi ta odpovedala skrbništvo.	Družinski odnosi	
Nepričakovano se je pojavila v ključnem trenutku. Pozitivna oseba z močnim karakterjem (karate, motor), kar je pritegnilo tudi mladostnika.	Videnje rejnice	
Izguba obeh staršev, babice in strica, odpoved širše družine.	Življenjske prelomnice	Dejavniki tveganja
Neprestano bivanje v instituciji, tudi šolanje v okviru institucije, tako da mladostnik ne spreminja institucije (medsebojno spodbujanje k neprimernemu vedenju).	Bivanje v zavodih	Zavodi in druge institucije
Za mladostnika je bilo neprijetno, da je vsakemu strokovnemu delavcu ponovno	Strokovni delavci	

razlagal svojo zgodbo.		
Zaradi nasilja mu je bil izrečen pravni ukrep.	Nasilje	Prestopniško vedenje

Priloga 2: Kronologija

Kratice: OŠ1-prva osnovna šola, OŠ VZ1- osnovna šola pri vzgojnem zavodu 1, VOM - enota za varstvo otrok in mladostnikov, MD - mladinski dom, VZ1 - vzgojni zavod 1, VZ2 - vzgojni zavod 2, VZ3 - vzgojni zavod 3, KCM - Krizni center za mlade, CPO - center za preprečevanje odvisnosti

Datumi so spremenjena zaradi varovanja osebnih podatkov

Datum	Dogodki v mladostnikovem življenju	Dogodki na CSD-ju	Drugi dogodki (druge institucije, osebe)
22.2.1986	Rojstvo		
1999	Odhod očeta		
Junij 1997	Selitev k babici		
1.9.	6. razred OŠ1		
12.10.			Prvič obravnavan na psihiatrični kliniki
22.10.		Obisk mame in babice (urejanje skrbništva)	
26.10.		Seznaiter očeta glede stalnega skrbništva	
20.11.			Poročilo OŠ1
27.11.	Smrt mame	Odločba o skrbništvu	
19.12.		Pravnomočnost in izvršljivost odločbe o skrbništvu	
31.1.1998		Vabilo babici in očetu – sklenitev sporazuma o stikih mladostnika.	
25.2.			Obvestilo o učnem uspehu – OŠ1
25.3.			Zapuščinska obravnava
7.4.		Poročilo o delu skrbnika – babice	Odločba – Zavoda RS za šolstvo - izobraževalnem programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo
5.6.			Zdravstveni izvid iz Psihiatrične klinike
12.6.			poročilo – OŠ1
9.7.			Šolsko spričevalo o dokončanju 6. razreda
1.9.	7. razred OŠ1		
20.10.		Tel. razgovor s šol. svetovalno delavko OŠ1, razgovor s skrbnico/babico	
21.10.		Seznaiter enote VOM	
17.11.		Socialna anamneza	
27.11.		Mnenje strokovne komisije CSD – namestitve mladostnika v ustrezno institucionalno varstvo	

28.11.		Psihološka ocena in poročilo psihologa na CSD	
4.12.		Ustna obravnava – v upravni zadevi oddaje mladostnika v mladinski dom; Začasna odločba o namestitvi v MD	
8.12.	Namestitev v MD		
2.1.1999	Smrt očeta		
5.1.		Razgovor s/z skrbnico/babico; Odločba o namestitvi mld. v VZ1	
6.1.	Namestitev v VZ1		
14.1.		Razgovor s/z skrbnico/babico	
22.1.			OŠ VZ1 – obvestilo o vzgojnem ukrepu
3.2.		Razgovor s/z skrbnico/babico	
19.2.			Zapuščinska obravnava
2.3.		Poročilo o delu skrbnika	
5.3.	Sprejem v kliniko za pediatrijo zaradi agresivnega vedenja		
9.3.	Odpust iz klinike za pediatrijo		
24.3.		Zapisnik tima	
1.4.		Prošnja skrbnice za razrešitev skrbništva	
7.4.		Iskanje novih možnosti za namestitev mld. v drugo institucijo	Možnost sprejema mld. KCM
10.4.		Negativni odgovor za sprejem v zavod; Poročilo Ministrstvu za šolstvo in šport	
22.4.		Vloga za sprejem v VZ2	
23.4.		Zapisnik – obvestilo babice o bivanju vnuka doma; Obvestilo VZ2 o sprejemu mld	
30.4.		Mnenje strokovne komisije	
5.5.		Zapisnik - ustne obravnave v zvezi z odpustom mld. iz VZ1 in namestitev v VZ2	
6.5.		Odločba o namestitvi v VZ2	
7.5.	Namestitev v VZ2		
10.6.			Timski sestanek v VZ2
24.6.			Šolsko spričevalo o dokončanju 7. razreda
27.7.-6.8.	Morje z ZPM		
29.7.		Poročilo o delu skrbnika	
2.8.	Smrt strica Marjana		
13.8.-27.8.	Morje z Rdečim križem		
18.8.			Pedagoško poročilo VZ2
31.8.	Vrnitev v VZ2		
1.9.	8. razred OŠ		
14.9.	Pridobitev stanovanja po		

	materi		
9.11.		Uradni zaznamek -- nastala materialna škoda v VZ2 (uničenje vrat)	
27.11.			Timski sestanke na VZ2
8.1.2000		Poročilo o delu skrbnika	
24.6.			Šolsko spričevalo o dokončanju 8. razreda
2.7.		Pogovor s psihiatrinjo VZ2	
10.7.-24.7.	Poletni tabor z Društvom Perot		
1.8. – 7.8.	Počitnice v Kočevju s Športnim društvom Sokol		
5.8.			Pedagoško poročilo VZ2
17.8.		Spremljanje ukrepa oddaje v zavod	
8.10.		Socialno varstveno poročilo	
10.11.			Okrožno sodišče- senat za mld. - predlog za izrek vzgojnega ukrepa
1.12.	Živi pri babici		
3.12.			Vabilo na glavno obravnavo zaradi kaznivih dejanj
22.12.		Obvestilo babice, da mld. živi pri njej	
30.12.		Uradni zaznamek - pogovor z babico	
31.12.		Uradni zaznamek – pogovor z mld.	
6.1.2001		Poročilo o obisku babice na domu	
8.1.	Namestitev v KCM		
20.1		Uradni zaznamek – inf. iz KCM	
21.1.			Timski sestanke v KCM
28.1.		Tel. pogovor z babico	
9.2.		Predlog za sprejem v druge zavode	
10.2.		Zavrnitev predloga za sprejem	
22.2.		Dopis na Ministrstvo za šolstvo in šport	
17.3.		Pogovor s staro teto	
28.3.	Nastanitev v VZ3		
21.4.			Obravnava na sodišču - izrečen ukor
11.5.		Uradni zaznamek - vikend rejništvo pri stari teti	
13.5.		Skupinski pogovor	
16.5.			VZ 3 – individualiziran program vzgoje in izobraževanje ; Sklep Okrožnega sodišča
16.6.			Poročilo timskega sestanka
12.7.			Poročilo VZ3 ob zaključku šolskega leta za Okrožno sodišče
25.7.		Uradni zaznamek - tel. pogovor z babico	

4.8.		Uradni zaznamek - pogovor s staro teto	
1.9.	1. letnik v VZ3 - program nižjega poklicnega izobraževanja, smer pomočnik v tehnoloških procesih, modul ličar		
12.10.			Timski sestanek v VZ3
14.12.			VZ3 - 2. evalvacijskega timski sestanka- zapisnik
26.1.2002		Uradni zaznamek - telefonski pogovor z babico glede stalnega skrbništva	
2.2.			Polletno poročilo o šolskem uspehu
7.2.		Timski sestanek	
29.2.		Uradni zaznamek – iskanje prenočišča med vikendi	
5.3.		Uradni zaznamek . E-pošta s strani babičine sestre	
7.3.		Uradni zaznamek . E-pošta s strani babičine sestre	
8.3.		Uradni zaznamek – začasno prenočevanje v Dijaškem domu	
9.3.		Oporoka babice	
10.3.		Uradni zaznamek . E-pošta s strani babičine sestre	
12.3.	Smrt babice		
26.3.			Strokovni sestanek v VZ3 z go. Natalijo Kelc
28.3.		Uradni zaznamek - Okrožnemu sodišču - pripravljalni postopek; soglasje za skrbništvo	ZV3– obvestilo staršem o napredovanju v zavodu
5.4.		Odločba o skrbništvu – Natalija Kelc	
6.4. – 9.4.	Vikend pri družini Kelc		
13.4. - 14.4.	Vikend pri družini Kelc		
17.4.		Zapisnik - obisk na domu – družina Kelc	
23.4.		Zapisnik – o obisku ga. Kelc	
26.4.			VZ 3- vzgojno poročilo na zahtevo sodišča
20.6.		Zapisnik skupinskega sestanka s skrbnico ga. Kelc	
24.6.	Uspešno zaključeno šolanje – 1. letnik		
1.9.	Drugi letni k- smer pomočnik avtoličar		
25.9.			Timski sestanek v VZ3 – evalvacija zadnjega šolskega leta
5.12.		Interno sporočilo s skrbnico	
18.1.2003		Odločba o rejništvu	
21.1.			Timski sestanek v VZ3
25.1.		Vabilo na individualno projektno skupino	

30.1.			Izredno vzgojno poročilo VZ3
18.2.		Individualna projektna skupina	
12.3.		Obisk na domu	
2.4.		Uradi zaznamek – pogovor z rejnico	
2.4.	Pridobitev svoje sobe pri družini Kelc		
16.5.		Timski sestanek	
27.5.			Vključitev v CPO
14.6.			Zaključno poročilo VZ3
9.7.		Mnenje sodišču – predlog za spremembo vzgojnega ukrepa	
		Uradni zaznamek – pogovor z rejnico in Rokom; pogovor s CPO	
1.9.	Vključitev v Tehniški šolski center – program karoserist		
16.9.		Uradni zaznamek-preverjanje situacije na CPO	
20.9.		Uradni zaznamek – razgovor z Rokom	
25.10.		Dopolnitev mnenja sodišču	
30.10.		Sklep sodišča	

Priloga 3: Transkript intervjujev

Intervju Rok prvi del

J: Kot prvo bi se jaz dotaknila malo tvoje mame, sedaj ne vem koliko si pripravljen govorit o njej. Koliko se je spomniš. Mene bolj zanima, kakšen odnos sta z mamo imela, kako sta se razumela?

M: Mhm. Ful dobro sma se razumela.

J: Kaj pa takrat, ko je mama zbolela, kak se je spominjaš tega?

M: Ja nena vem (tišina).

J: Kaj pa babica. Kar veliko časa si preživel pri babici, skoraj celo otroštvo. Kakšen odnos si imel z njo. Kolikor jaz vem, je bila babica tudi tvoja skrbnica. Kaj so bile tiste pozitivne/negativne stvari pri odnosu z njo?

M: Vse je blo pozitivno. Razen to da me vun ni pustla. Ob devetih sem mogo bit doma.

J: Pa dobro te si bil še mlajši, otrok.

M: Mhm.

J: Kaj pa to, takrat ko sem te spoznala v KCM, si babico izsiljeval za denar in si jo včasih tak »vrtel okrog prsta«. Kaj praviš na to tvoje vedenje takrat? Kako sedaj gledaš na to?

M: Ja, da sem bil govno, dobesedno se mi zdi. Ker meni se je takrat šlo samo za to, da sem šel ven s prijatelji, da bi bil celi čas vuni, nisem je nekaj poslušal.

J: pa bi sedaj to spremenil?

M: Mhm ... (tišina)

J: Kaj pa stric Marjan? On je tudi veliko skrbel za tebe in je imel veliko vlogo pri tvojem odraščanju, ko si bil pri babici.

M: Mhm.

J: Veliko je pomagal babici. Kako si se z njim razumel?

M: (Tišina, prikimavanje) dobro ful dobro. Na morje smo dosti skup hodli pa to. Bolj sem se razumel s totim stricem Marjanom kot pa s stricem Simonom.

J: Stric Simon je bil nekajkrat v KCM, kolikor se jaz spomnim.

M: Mhm ...

J: Kaj pa sedaj, te še pokliče kaj?

M: Pa ne pa to. Po pravici povedano nočem sploh več nobenega, kar še je ostalo od moje familije. Sploh nočem met več opravka z njimi.

J: Prav to me je še zanimalo, kako je kaj s preostalo družino, pa si mi že odgovoril. Ker koliko jaz vem, niso imeli neke velike vloge v tvojem življenju.

M: (Prikimava).

J: Bolj so se te odrekli, kot pa da bi ti pomagali.

M: Mhm ...

J: Kako se počutiš glede na to, kako se je tvoja družina obnašala do tebe, kak si ti čutil to?

M: Po pravici povedano boli me ...

J: kaj pa v tistem trenutku, ko bi potreboval njihovo pomoč, pa ti niso znali takrat pomagat ali pa bi se rad obrnil na njih pa so ti obrnili hrbet. Kaj bi si v tistem trenutku želel, da bi se zgodilo?

M: (Skomigne z ramami) nič ... Pa nena vem mogoče bi sem jim hoto maščevat, pa še to ne dol mi visi, res. Saj se jim bo enkrat ziher vrnilo.

J: Zelo malo sem iz dokumentacije zaznala o tvojem očetu. Zasledila sem zapis o njem samo čisto na začetku, ko je mama umrla. Kaj se je dogajalo s tvojim očetom?

M: Pri treh letih smo se ločili ker je pil, pa mene pa mamo je tepel. Pol sem mel pa očima.

J: Kako pa si se razumel z očimom?

M: Z očimom pa sem se ... on mi je bil ko foter.

J: Si ga imel rad?

M: Mhm ... (prikima).

J: Kak gledaš oz. ocenjuješ kaj se je dogajalo s tvojim življenjem do prvega vstopa v institucijo?

M: Takrat, ko se je to z mamo zgodilo, me je začelo počasi ... Ne vem, obupal sem nad vsem. Bolo me je k... če sem delal pizdarije tam pa če so me dobli, dol mi je viselo.

J: Kateri so tisti trenutki v tvojem življenju, ki si jih res želiš zapomniti, ter tisti, katere bi radi pozabil oz. bi jih rad spremenil. Kateri so tisti ključni trenutki, katere želiš obdržati?

M: Ko sem bil mali, ko smo hodli na morje.

J: Z mamo še?

M: Tri leta sem bil star, pa se še zdaj spomnim ko so mi mandarine nosli v vodo. Ker jih drugače nisem hotel jesti.

J: No vidiš, to je dober trenutek. Zagotovo je še kakšen trenutek. Še kakšen, mogoče z babico ali s stricem?

M: 150 je vozla po avtocesti, pa je z BMW-jem, bil na desnem pasu, pa ga je prehitevala, pa so umirali od smeha v avtu.

J: Kdo, mama ali babica?

M: Babica. Ko sma se na morje vozla. Pol ure ga je peglalo.

J: Kaj pa tisti slabi. Se spominjaš kakšnega, preden si šel v institucije?

M: Slabi ... Kaj je blo slabega ... S kuhlo sem včasih jih dobo. Enkrat pač, ko sem se ga prvič napil, ne da se zdaj hvalim, sem prišo domov pa sem jih konkretno dobil s tako kuhlo (z rokami pokaže velikost).

J: Koliko pa si bil star takrat?

M: 12.

J: No ... Vidiš, to je hitro pri 12. Kaj pa je najbolj vplivalo na tvoje življenje, da se je tako odvijalo kot se je do sedaj? Kaj je tisto, kaj bi se lahko odvijalo drugače, v boljše stvar?

M: To kaj se je z družino zgodilo, pa toti zavodi. Ti zavodi sploh. Nočejo, da se popraviš ... Popraviš se ti »mhm«.

J: Kaj pa ostala družina? Vem da si bil vmes tudi pri stari teti, ko si šel iz zavoda.

M: Počitnice ene sem bil tam, pa med vikendi.

J: Pa zdaj se več nič ne slišita?

M: Ne. Pa v Portorož me je na morje peljala. Pa sem že bil star kolko? Če sem bil v VZ 3 te sem bil najmanj 15. V Portorož me pelje pa sem jaz zmenim z njo da grem zvečer ven na neki parti. Pa mi reče naj bom zvečer ob devetih doma. Pa mi, adijo si al kaj si. Te me sploh nena vozi, rajši v Mariboru ostanem. Ob devetih...Pol pa nisem ubogal. Pa moj gnar je bil, samo je ona z njim upravljala, pa sem ji ga malo vkrado, da sem lahko ven šel, pol pa je blo to to.

J: In misliš da je bilo v redu da si ji ukradel denar?

M: V vsakem primeru mi je bilo super, v enem pa ne ...

J: Kaj pa šola. Jaz vem, da si ti zelo pameten, in koliko sem prebrala iz spisov, vem da imaš zelo lepe ocene. Zakaj torej potem delaš »bedarije« v šoli?

M: Morem.

J: Zakaj moreš, kaj te žene v to?

M: Ne vem. Fajn mi je, ko se tak malo delamo norca iz učiteljev. Tak malo, ne preveč. Tak malo.

J: Če pa veš da se ti potem to maščuje.

M: Ja vem ja ...

J: Imaš kako željo, bi rad končal šolo?

M: Glede ocen pa učenja sem 100 % da bom naredil. Samo če me bo kaj druga ...

J: Če bo kaj druga? Malo se boš moral v jezik ugriznit pa bo, mam prav?

M: Ja.

J: Kam si se zdaj sploh vpisal?

M: Na strojno, avto karoserist.

J: Srednja šola?

M: 1. letnik, 14-letne sošolce imam.

J: Važno je samo če te zanima pa če te to delo veseli.

M: Prej sem že delal ličarska dela, pa mi je blo cool. Pa znal sem kr dobro.

J: Kaj pa šport?

M: Danes smo laufali na 1000 metrov, pa sem dobo 1 ker sem mel 5:40. Če me je tu not začelo štihtat (pokaže na prepono) po 6 krogih, 8 pa bi jih mogo, pa več nisem mogo. Tak da sem 2 hodo.

J: Pa si mu povedal?

M: Pa reko sem mu, da me štiha pa, da več ne morem laufati, pa je reko da bomo popravljali. To me tak zaradi cigaret po mojem vse štiha.

J: Kaj pa drugi športi?

M: Ampak, basket pa špilam v nulo sem danes vido. S tremi različnimi sem igral, pa noben ni prišel do 5 po moje.

J: Košarko si tak že treniral prej ne, pa ples?

M: V osnovni šoli, Pa fuzbal tudi. Pa treniral sem še ping pong pa keglanje. Tega se še zdaj spomnim. Ko je ona mala proga ne. Pa sem hoto, prvič ko sem sploh, ker to ni kot bowling, ko maš one kugle. Pa sem jo hoto vrečt ne, pa namesto da bi jo ravno, sem jo levo na ono sosednjo polje vrgo. Pa treniral sem še hokej, samo sem pol mogo v VZ 1 it.

J: Pa ples ne, hiphop?

M: Ko sem bil mali, v prvem razredu.

J: Kaj pa prijatelji? Meniš da imaš prave prijatelje?

M: Prave kolege ... Mogoče enga ali dva.

J: Enega ali dva, to sta tista prava? Kaj za tebe pomeni, da sta prava prijatelja?

M: Imam enega tam Novaka. Enega. Z onim se od malega poznam. Enkrat sem ga še not prišmuglal se mi zdi.

J: Ja te ste delali bedarije.

M: Eh. Pa nisem. Tak evo, tako ko to v kriznem smo delali. Nismo pa tak ko z Erikom pa totimi.

J: No kdo pa je še drugi?

M: En Tomi.

J: In onadva sta tista na katera se lahko obrneš ko ti je hudo?

M: Ja.

J: Si kdaj razmišljal, da bi ločil tvoje prijatelje na tiste ki so dobri do tebe, in na tiste ki to niso?

M: Ja.

J: Kaj pa si razmišljal.

M: Da sploh nimam prijateljev. Sej to vem. Mislim, kolegi smo. Vsi smo kolegi, tak med sabo se poznamo, se družimo ampak vsak je drug do drugega pička, po domače povedano. Vsak te bo zajebal. Jaz bom njih oni bodo mene. Jaz vem to, pa družim se z njimi, sej sem jaz isti do njih. Redko keri, ko pač ima malo vesti izmed onih, se včasih glih obratno pokaže kot si mislim. Samo to je redko keri.

J: Kaj pa droge?

M: Samo trava je bla.

J: Takrat, kaj pa zdaj?

M: Samo trava je. Pa še to štiri krat manj kot je bilo prej. Skadim enga na teden.

J: Kaj pa v zavodih? Tam je bilo malo več trave?

M: Po pravici povedano, ker je to anonimno, na dan smo jih skadili deset.

J: To je dosti ne?

M: Se pa ... Al bom jaz podn al bom pač na drugačen način poden. Isto je.

J: Kaj v zavodih to misliš?

M: Ja. Al boš poden, da bojo vsi po tebi gazli, al boš pač podn na drugačen način. Se po mojem veš kaj misliš.

J: Samo jaz vem da je bilo še nekaj druga vmes, ne samo trava. Gobice, pa še kaj drugega ...

M: Enkrat samo.

J: Zakaj pa si poskusil? Je bilo to nujno?

M: Ne, samo kaj te. Mladi smo, crkno ne bom če bom enkrat pojedjo. Sej enkrat morem pojest, da vidim da to ni za mene. Ker to, iz lastnih izkušenj, jaz se tega nea dotaknem. Da mi daš gobe, dobiš taki hakl po mojem od mene.

J: Vsaj neko pozitivno izkušnjo si dobil iz tega.

M: Pozitivno?! Pa mene je tak stripiralo, da za sebe nisem vedo.

J: Vsaj ugotovil si, da tega ne smeš. Da ni dobro za tebe. Travo pa če si zmanjšal, je tudi dobro.

M: Po pravici povedano, ko sem v stresu skadim enega, da se pomirim. Pomaga mi. Po mojem zdaj, več ne bom kadil toliko ko sem, ampak še bom vsaj nekaj časa tak po malem.

Intervju Rok drugi del

J: Kako si se počutil, ko si izvedel da greš prvič v zavod?

M: Pa tak po pravici ti po vem. Blo me je strah ne. Ker sem mislo tak ko mi za Radeče govorijo tak bo ne.

J: In kaj so ti govorili o tem, kako so ti razložili?

M: Ja pač poznal sem ene ko so že šli v VZ 1, pa veš kak je tam VZ 1 kao, tam so nori, tam so fukiči kao. Kot da bi šel jaz zaj v zapor. Tak sem si jaz to prej predstavljal. Pol pa sem prišo, pa sem vido da sem si pač napačno predstavljal.

J: Mi lahko našteješ institucije od začetka pa do konca v katerih si bil?

M: krizni center, mladinski dom, VZ 1, krizni center, VZ 2, VZ 3.

J: Če bi primerjala zavode, med seboj, kje si se najbolje počutil? Zakaj? In kje ti je bilo najbolj všeč?

M: V VZ 3 sem se najboljše počuto.

J: Zakaj?

M: Telefon, vse si pač lahko mel pri sebi. Bil je odprti tip zavoda, na samostojnosti so delali. V VZ 1 pa smo mogli ob pol osmih spat, nič nismo smeli met pri sebi. Čikov nisem smel kadit. Veš kaj mislim. Tu pa smo pač meli dokaj odprti tip. Hodli smo v Gardaland, hodli smo smučat za tri dni.

J: In kako je bilo na teh izletih?

M: Takrat, bomaba.

J: Si kje navezal stike z vrstniki?

M: Pa mel sem enga. Z njim tam v zavodu, če si prijatelj, boš tak ko oni zaključo. Ni dobro si tam delat nekih prijatlov prijatlov. Nismo vsi prijatelji not ne.

J: Kaj pa je bilo tak slabega v VZ 1? Verjetno je bilo kaj pozitivnega?

M: VZ 1? Nič. Za moje pojme mi je blo not ... prav nisem rad hodo nazaj. Celi cajt sem bil not. En vikend sem šo domu v celem cajtu kaj sem bil tam.

J: Če še malo primerjama kakšni so bili v zavodih odnosi z vzgojitelji in vrstniki?

M: V VZ 3 so mi bli vzgojitli eni legenda. Vrstniki pa večinoma. Z mojimi matičnimi vzgojitelji sem mel vreji odnose, meni sta bla vredeu.

J: Kaj pa s socialnimi delavci tam?

M: Tak kaki dan je bil.

J: Ali si imel kakšno besedo pri tem ali si želiš v zavod ali ne?

M: Ja...saj logično gledano doben si noče it v zavod.

J: To ja. Samo ali so se s tabo pogovarjali o tem?

M: Nekaj so se pogovarjali ... pa če rečem ne ... bo v vsakem primeru ja. Če veš kaj mislim.

J: Že v kriznem centru smo se veliko o tem pogovarjali koliko se spomnim.

M: Ja.

J:Kaj pa na centru za socialno delo?

M: Na centru nekaj so bluzli, da kao v šoli neke probleme delam, pa da ne delam vredeu. Mene so dali oni prvo zaradi šole v zavod. Pa jaz nisem mel besede tam, ker so me pač hotli iz šole vrečt kao. Pa sn šo zaradi tega v zavod. Kuj neke. V ponedeljek se spomni. V ponedeljek sem šel v šolo, pa sn že vedo da grem v zavod. V torek pa sn šo v zavod. Če bi oni mene iz šole vrgli, bi jim blo vseeno če prijem oni ponedeljek v šolo al ne. Veš kaj mislim.

J: Kaj pa prosti čas v zavodih po pouku. Kako je bil razporejen. Lahko malo primerjaš zavode med seboj. Kakšna anekdota?

M: VZ 1 se sploh več ne spomnim, VZ 2 se sploh več nena spomin. Nič se nena spomnim razen VZ 3. V VZ 3 pa je blo odvisno kdaj je bil pouk ne, ker smo meli enkrat dopoldan, enkrat popoldan.

J: In kako je bilo tam?

M: Meni je blo vrede. Ja pač dopoldan delavnice do enih. Pol kosilo. Ob dveh učne ure do pol štirih. Pol pa do večera fraj. No mislim meli so do večera še kakšne aktivnosti, pa še to je blo kar vedi, ker smo se vrede razumeli.

J: Kaj pa VZ 2. Saj pa tam si tudi bil kar nekaj časa. Nekaj pa se te moraš spomnit od tam?

M: Ja saj v VZ 2 sem bil več kot leto in pol. Spomnim se VZ 2 pouka, da smo bolj spali ko kaj delali.

J: Kako to?

M: Ker se nobenemu ni dalo. Pa spomnim se, da smo meli samico. V zavodu za moje pojme ne bi smeli met samice.

J: Zakaj pa je bila samica?

M: Nea vem. Vem da sem bil enkrat, dvakrat not. Zmešalo se mi je pač.

J: In so te dali v samico?

M: Samo tam ko si učitla vdaro, ajde da bi te dali v samico, tam te je še na hoblo polek.

J: Kak dolgo pa si bil zaprt v samici?

M: Ne spomnim se. Prisežem.

J: Ali vidiš kakšno dobro stvar, ki bi jo lahko oz. si jo pridobil v času bivanja v zavodih?

M: Nevem. Mogoče malo bol sem dozorel, ko pa eni ko jih gledam pa so isto stari ko jaz pa so še tak pač ko so. Večinoma ljudi ko je tolko starih ko jaz za moje pojme.

J: Če te prav razumem drugače gledaš sedaj na stvari.

M: Ja.

J: Iz spisa sem zasledila, da si v šoli v določenih obdobjih zelo priden, deloven in dovzeten če le imaš ti kaj od tega. Je to res? Zakaj?

M: (Smeh) Ja pa saj, ocene to v šoli ne to ni panike. Samo meni se nea da učit. Jaz enkrat preberem pa znam, samo nea se mi da več kak.

J: Pa se boš mogel potruditi. Ker ocene maš zelo lepe. Ti si zelo pameten.

M: Enko sem dobo fiziko, samo za to ker se nisem nič učil. Ja pa saj sem ponavadi dober, prav dober. Kaj ni to dobro?

J: Seveda je. Saj sem lahko videla v šolskih poročilih. Samo sem pa tudi zaznala, da se ti to dogaja še na drugih področjih, da ko imaš korist si ok, ko je pa ni kaj pa se ti zgodi?

M: Ja te pa pade motivacija in nastopi jeza. Ja včasih pa mam korist pa tudi jeza pade.

J: V poročilih sem večkrat prebrala, da si nasilen, fizično – lomiš stvari, in prāt tako do ljudi. Zakaj? Kaj so tisti glavni vzroki, da pride do tega? Kaj se ti takrat plete po glavi? Mi lahko malo opišeš?

M: Če glej, tak ko si ti včasih pune živčna, tak sem jaz. Pa, da grem neke v boksarsko vrečo tuč, meni ni neke. Moram nekaj čutit da neke trššššččč, da neke pokne.

J: Pa saj to pokne isto pri boksarski vreči?

M: Pa ko sn živčn preden jaz pridem do boksarske vreče je že prepozno.

J: Kaj pa so tisti glavni vzroki, da se razjeziš?

M: Nea vem. Ko mi kdo krivico naredi, da se nea pustim komu, ko me kdo hoče pač jebat, pa jaz pol njega pa tak. Malo se pač sprostim.

J: Kakšna krivica pa se ti je zgodila na primer?

M: Horvata onega, evo v šoli na primer

J: To je sošolec?

M: Ja. Prvi dan ko sem prišo, sem en mesec, tak sma se družla, taka sma bla (pokaže kretnjo z rokami), vse je blo ok.

J: V kateri šoli, tukaj ali v zavodu?

M: Tu, tu zaj. Pa on meni se neke hvali kak ma on Hondo, kak ma on tretjo, četrto, peto. Jaz ga gledam, sem še tiho bil na začetku. Pol pa čez en mesec nisem mogo več bit tiho. Pa sem ga vprašo zakaj on meni tak laže, če pa ga dobim na laži, glej. Človek ko živi pri mačehi, ko dobi štipendijo, ko nima nič, se on meni hvali, da ma doma BMW X5-ko, pa mu govorim, glej nea meni tega govori. Pa on meni, desetkrat sma se zmenla, da on pride po mene, ne. Samo jaz sem tak vedo da on neo prišo po mene ne. Pa mi on laže pa ne vem kakega gremo skadit ne. Pa se on hoče kao pred onimi mojimi sošolci frajera naredit. Jaz mam 100g trave doma ovamo tamo, vse povprek. Daj nea neke bluzi tu, ker ni res. Pa tak laže, da ga vedno dobim na laži. On pa noče priznat. Pa sem mu povedo, da če še bo malo tak lapo, da bo dobil, da ga bom pač zlamo. Pa je on začel, kaj te boš ti kaj te misliš da si ti jebem ti ono jebem ti tretjo. Pa sem šo bek, pa sem mu reko bodi tiho Horvar nea nekaj gobec suči ker sma v šoli. Pa še on kr bblblblblbl.... In pol sn ga bačno. Pol je kao pado dol, je mogo it v bolnico in je policija ovamo tamo, pa nič mu nisl nareo enkrat sem ga plozno.

J: Ali meniš, da je menjavanje zavodov vplivalo na tvoje življenje? Kako?

M: Pa tak. Ko sem bil v VZ 2 sem mislo da je to zadnji zavod. Pol sem mislo, jaz sem bil 100 posto. Jaz sem se že meno tam z onimi za Radeče, kak je not ono tretjo. Jaz sem bil že ziher, da sem not. Pol pa je sodnica rekla vzgojni zavod, pa sem jaz tak srečn bil. Če pa je kaj boljše pa je v vzgojnem zavodu, kot pa v Radečah.

J: Kdaj meniš, da so se pri tebi začele pojavljati težave?

M: Prvič. Po pravici povedano. Ko mi je mama umrla sem si mislo boli mene ono, tretje. Samo pol sem ene take spoznal ko res... pol sem se še začel s takimi družiti ne.

J: To misliš prijatelje? (on pokaže narekovaje ko rečem prijatelji)

M: Pa smo se topli, pa smo kradli.

J: Kaj ti meniš, da je bil glavni vzrok, da si odšel v zavod in zakaj si jih po tvojem toliko zamenjal?

M: V zavod, da sem šel je bla bolj šola. Meni so govorili šola, samo jaz sn v šoli, pač kao glavni, veš kaj mislim ... v vsakem razredu je pač en taki, pa sem pač bil glavni, pa nobenmu se nisem pusto. Pa mel sem par ukorov že. Pol smo še čike začeli kadit.

J: Kaj pa ti misliš kaj je bil vzrok?

M: Po moje je šola, samo ne kot šola šola, ampak kot pizdarije kaj sem jih delo v šoli. Ker oni so mislili, da sem jaz še eno dva sošolca navado kadit, a ona dva sta mene. Takrat, smo bli šesti, sedmi razred, pa smo hodli za ČU-ČU-ja. Frajerji, šesti, sedmi razred.

J: Zakaj, pa misliš da si zamenjal toliko zavodov?

M: Ker se jim ni več dalo z mano ukvarjat. Tam v VZ 2, smo ... ne v VZ2, v VZ1 so me že po dveh mescih...nekaj sem se stepo z enim, pa je nekaj ravnatelj prišo, pa me je neke potisno, pa se mi je kuj zmešalo. Kaj boš te ti mene potisko, pa sn ga pač pložno. Pol pa se spomnim, da je prišo en učitelj, to še lahko potrdijo. Pa me je zgrabo en učitelj, ravnatelj pa me je pune zlamo ne. Res me je takrat zlamo ne. Pune deset haklov na gobec, pa v trebuh. Samo jaz sem pač njega prvi vdaro veš kaj mislim, on je dobil povod, da me lahko pol.

J: Kakšen je bil tvoj prvi stik s socialno delavko na CSD. Česa se spominjaš?

M: Čist prvi? Mel sem neko ko mi je hodla domu. Mel sem neko učno pomoč. Pol pa socialna delavka 2 – zavod.

J: In kakšen odnos si imel z njo?

M: Pa tak nea vem. Vse mi je blo frišno pa nisem vedo.

J: Kaj nisi vedel kaj naj pričakuješ?

M: Ja. Takrat sn si mislo, bog ve kaj je to. Nisn še vedo sploh kaj je to, socialno. A zaj vidim kiri je na socialni je za mene gustek za moje pojme.

J: Jaz sem tudi v tej smeri.

M: Oprosti, samo slabo smer si si zbrala.

J: Kakšna so bila tvoja pričakovanja od socialne delavke na CSD na začetku vstopa v institucije?

M: Nea vem, jaz sem mislo da bo pune tak zaprto. Pune. Samo pol sn tak vido da ni. Toti zavodi so ništa.

J: In kako gledaš sedaj na vse ko si zaključil bivanje v zavodih?

M: Pa tak, po pravici, da ti povem. Šest let življenja so mi vzeli. Zaj bi lahko...prvo leto da sn lahko na zunanji srednji šoli.

J: In kakšna je razlika?

M: Ja faca je. Meni je vredi. Mislim ni mi vredi toti pouk ne. V zavodu edino mi je blo boljše pouk, kr tak veš pouk zavod ne...

J: Drugače se ti obiskovanje šole bolj dopade kot v zavodih?

M: Ja valda.

J: Kaj pa sodelovanje z socialnimi delavci v zavodih?

M: K socialnim nisem neke hodo. Nekim psihologom smo mogli hodit. K socialnemu pa sem enkrat šel. Jaz sem mu povedo, da jaz ne bom hodo k njemu. To pa je blo tudi to. Enkrat sem bil pri njemu.

J: Socialna delavka se mora uporabniku predstaviti mu predstaviti svojo vlogo in vzpostaviti stik. Ali se mogoče spomniš če je kdo to naredil?

M: Socialna delavka 1.

J: Se spomniš kako je to potekalo?

M: Nea vem. Vem v Kriznem centru sem bil, pa je neke prišla pa se hotla z mano neke z mano pogovorit. Pa jaz nisn bil neke, pol sma se skregala...pa sn se še malo neke drl na njo ne vem kaj...samo je bla faca. Pol sem se lepo zmeno. Ona je prišla prav dol, ko sn bil v Kriznem centru pa se je hotla neke z mano zmenit. Socialna delavka 1 je edina socialna delavka ko je bla vredit. Meni je bla ona legenda, z njo sem lahko sodeloval.

J: Naslednje kar mora socialna delavka storiti je dogovor o sodelovanju. Ali si s kom skupaj določil tvoj problem, v čem je težava in zakaj potrebuješ pomoč?

M: Ona je to vse delala.

J: Česa se spominjaš še iz vrtca in OŠ se pred vstopom v institucije?

M: Vrtca se spomnim... iz vrtca se spomnim samo kak smo meli neke skiroje, ko si sedel. Prišežem nisi še vidla takega skiroja. Ful je blo faj. Osnovna šola...prvega razreda se spomnim samo, da je mel en čisto isto torbo ko jaz, pa sma se zaradi tega nekaj tepla.

J: Meniš, da bi se v šoli bolje odrezal, če bi imel od začetka več pomoči družine?

M: V začetku sem mel ful pomoči družine. Pa to je pač po moje bla moja volja. Ni se meni dalo, pa še zaj se mi ne da.

J: Kaj pa tvoji sošolci, kako se razumeš z njimi?

M: Totimi al prejšnjimi?

J: Oboje. Lahko primerjaš malo?

M: Po pravici, da ti povem. Prejšnji sošolci ne so izjeme ko so mi pač glavni. Ko so mi ful vredu. Za večino sošolcev pa si mislim da so gusteki. In tak je tudi na toti šoli.

J: Meniš, da si vsaj na nek način uresničil želje kaj si želiš postati glede šole? Ali so ti kar določili ta program?

M: Mel sem pač svojo željo kaj bi šel ne.

J: Kaj si si pa želel?

M: Okoljevarstveni tehnik. Pa tak al tak zaj tega več ni. Pa pač nikoli nisem razmišljal da bom tak delo z avti. Ličarska dela. Pa mi je pač všeč ratalo tisti dve leti ko sem tam delo. Pa mi je faca. Zato sem se tudi odločil, da bom šo to dalje.

J: Kaj si se že sedaj vpisal?

M: Karoserist, avtoličar pa avto klepar.

J: Kako je sedaj v šoli, ko nisi več v zavodu? Kako se počutiš?

M: Na začetku, prvi mesec mi je blo tak veš, čudno mi je blo ne. Ko sem tam bil navajen na one zavode pet let ko nisem nikoli bil tak pri pouku. Zopet mi je blo vse na novo, kot da bi šel na friško v osnovno šolo nekam. Blo mi je vse čudno. Zaj pa mi je dolg čas. Zaj pa je tak isto sranje ko vse povsod.

J: V spisih sem večkrat zasledila, da si bil v bolnišnici. Kako to?

M: Da ti nekaj povem. Meni pač ko se nisem nobenu pusto se mi je vtrgalo pa sem ga zlamo. Zato sem jaz hodo k totim pedopsihiatrom, psihologom. Ja glej jaz hodim to zato tja, da je pač to na njenem listu papirja. Tablete so samo, da so na onem listu papirja, da si neboš mislila, da sem jaz kdaj toto tableto požr. A jedo sem jih pomoje enih pet let. Naj si vsi mislijo da sem jih pojedo.

J: Ali meniš, da ti zdravila, ki jih jemlješ pomagajo?

M: Zdravila glej to je isto kot da enega s kadim. Priznam enkrat dvakrat sem jih v VZ 2 pojedo pa me je butnilo. Butne te ono mirn si veš, kot da si skadil enga. Vse normalno funkcioniraš, samo nea se ti da prav not v glavi, kot da bi pokadil enega.

J: Ker koliko sem jaz videla je bila tudi tvoja babica proti tem tabletam.

M: Saj vem ja. Ona je bla pune proti.

J: Kako si se počutil ko si bil v bolnišnici? Kako so tam ravnali s tabo?

M: V bolnici sem bil enkrat en teden. Pa tak je blo. Cel dan sem Call of Duty igral na računalniku. Niti nea ti znam neke povedat kak sem se počuto. Vem da so meli neko dnevno sobo tam, pa eno vlko plazmo not. Takrat so ble plazme nove to mi je blo všeč. Pa meli smo računalnik pa Call of Duty gor.

J: Ali si imel kakšne pogovore z zdravniki?

M: Ja pa bil je ... zdravnikov se glih nena spomnim. Spomnim se samo enga tehnika niti nena vem kak mu je blo ime. Oni mi je bil faca. Z njim sma se tak malo menla.

J: Iz poročil sem še razbrala, da obiskuješ pedopsihjatrijo. Kako je pri njej? Kakšen odnos imata?

M: (tišina) Pri nobenemu psihologu, psihiatru ni fajn bit.

J: Kako si se počutil, ko si izvedel, da noben sorodnik ne želi postati skrbnik? V poročilih piše, da se te bojijo in da do dvignili roke od tebe. Kaj praviš na to?

M: Vem ja. Pa dol mi visi, da ti po pravici po vem. Za moje pojme so bili moji sorodniki tega kar več ni, babica, stric, mama, očim. To je to. Ostalo je blo tak...majmuni so za moje pojme. Nimam jaz več familije. Mogoče tako krvno pa še to bol malo smo skup, ker so gusteki. Mel sem enga strica Simona, samo toti pa prisežem, ko sem bil mali sn si vedno mislo da je dober, če veš kaj mislim. Samo zaj ko sem malo starejši rato, sem vido da je on isti kurac ko oni.

J: In ko je bilo vse že tako hudo se je pojavila Natalija, ki pa je brez oklevanja rekla, da bo skrbela za tebe. Kako si se takrat počutil? Kaj ti je šlo po glavi, kaj si razmišljal takrat?

M: Da ti po pravici po vem. Na začetku mi je bilo pune bed veš kaj mislim. Spomnim se ko sem prvi teden bil tu veš. Predstavljaš si da prideš na novo pa da tam živiš pa to. Pa mi je bil pune bed, samo pol sn vido, da smo glih tak ta prav vsi odprti. Da direkt sem spadam.

J: Kdaj si prvič poskusil droge?

M: Prvič sem probal tu pri dvorani Tabor. Čako sem enga kolega, pa je še en drugi čako istega kolega. Pa je bil pač malo starejši pa je reko če boma skadla enga. Pa nisem hoto ne reč, da nebi gustek izpado, pa sem reko pač jaz veš. Pa midva kadima, pa prvo mene začne, pa je bil kr močn šust tak za prvič. Pa jaz gledam kaj te je to, pa ble di sn rato, pa sem pune bruho.

J: Pa te to ni odvrnilo.

M: Ne. Pa so me še enkrat nategnili pa sn še enkrat bruho, pa še enkrat, pa še enkrat. Samo to sem tak po treh štirih mescih predha. Pol pa še enkrat pa mi tudi ni ... pol pa se spomin, da smo tak začeli s sošolci vsak po 5 € dat pa smo šli iskat. Pol pa se spomnim, da naenkrat čudežno jaz več nisem bruho. Kadil sem pač. Pa nismo pogosto. Enkrat na dva mesca mogoče če smo.

J: Koliko jaz vem se je to potem v zavodih povečalo.

M: Ja v zavodih... VZ 3 največ če ti po pravici po vem po 15 na dan kao.

J: Kaj pa sedaj ko nisi več v zavodu.

M: Zaj pa nena več tolko skadim.

J: Kaj pa takrat ko si mogel it na center za preprečevanje odvisnosti. Kaj se je tam dogajalo?

M: To je blo kuj nekaj.

J: Kak to misliš. Mi lahko malo razložiš?

M: Neee. Če nisem bil z glavo tam v onem centru. Kuj neke so bluzli, da . Glej delali so za marihuano tako kot da se ga mi pikamo evo. Kot, da sem jaz odvisnik od heroina so oni delali.

J: Če bi ti sedaj še enkrat dali možnost, da bi obiskal center, bi šel bol resno v to noter?

M: mmmmmmm..... bol ne....

J: Kaj pa praviš na to da NAtalija ni za to oz. tak morem rečt ona bi rada da bi ti nehal kadit.

M: Samo jaz pravim tak,če se bom jaz zaj skuliral pa to. Pa da nebom več tolko kadil ko sem prej. Pa da bom pač na vsake tolko časa enega s kadil. Se meni načeloma nena zdi na robe. Tak al tak bom enkrat umrl. Veš kaj mislim.

J: Ti še maš celo življenje pred seboj.

M: Ja samo če bom skadil enga na mesec me nebo pobralo.

J: Kaj praviš na to, da bi zavod mogoče lažje preprečil da bi se kadilo tam kot pa zunaj? Zakaj vam oni niso preprečili tega.

M: Saj glej,ko so nas dobli, so tak al tak rekli vikend odpade. Samo večje kazni pa tak niso dali.

J: Kaj pa praviš na to, da ste se v zavodu vedno pogajali za določene stvari? Ne vem če si naredil to pa to, si lahko šel na izhod, čeprav si imel od prej prepoved.

M: Alternativno, glej dobla nas je pet komadov z jontom. Pa zaj če nas bo pet not za vikend ne, te bo kar s celo skupino lahko bla zaprta za vikend. Cela naša skupina bi bla noter. Pa nam je rekla, da mam bonus, da naredimo alternativno kazen pa gremo domu pač.

J: In kaj je bla ta alternativna kazen?

M: Da pač pučeš nekaj al pa kaj. Ja pač nekaj dobrodelno narediš. Pucaš, fuge čistiš pač nekaj. V Planini pa se spomnim, da si pač 20 min čike pobiro po tleh, pa si dobo en čik ko nisi mel čikov. Ko je bla kriza, ko nisi mel dnara ne čikov si malo tam popucal pa je blo to to. Ravnateljica je čike kupla. To je meni blo smešno. Eni so celi dan to delali. Pa to je smešno za čike delajo ko klošari, jaz nebi to delo.

J:Če te prav razumem si rajši bil brez cigareta.

M: Ja. Meni je to podn, da me izkoriščajo tam, da mi pučemo okoli, da nam dajo tisti en čik. Priznam, da sem enkrat šel. Vikend je bil, pa živčen sem bil pa nisem mel čika, pa sn te reko tak nimam kaj za delat. Pa sn puco več ko eno uro, samo mi je dala pol kutije pol.

J: Kakšne odnose maš z Natalijinimi otroci?

M: Špica.

J: Kak to misliš špica? Ti si jih že od prej poznal.

M: Ja Nikota. On je hodo na sosedno šolo ko jaz. Saj zaj ga boma vidla, v roku petih minut ker pride zaj s službe se mi zdi.

J: Kaj pa z Žigo in Nino.

M: Z Žanom mam tuji vredi, Nino pa vidim bol redko. Vidim jo pač ko pride za vikend. Se pa dobro razumemo.

J: Kaj misliš kako so oni gledali na tebe ko si prišel sem?

M: Ne vem. Nismo se nikoli pogovarjali o tem.

Intervju z rejnico

J: Kak si sploh prišla do tega, da si se odločila za Rok?

R: Tak ko sem povedala. Finta je bla v tem, da je Nika on prej že poznal. On je bil enkrat slučajno tu na obisku al celo dvakrat. In to je bilo takrat glih v tistem času, ko ji bilo tisto sranje, ko so bili otroci v Puli ali neki so bli v glavne. To, ko majo preko Rdečega križa al kaj je že blo. In so njega fliknili ven, ker bi naj bilo neko razbijanje in tak dalje ne. No in je on, pa sem jaz ...» Ja jaz sem bil v totu skupini« In pol mi je on svojo varianto tega povedal ne. Ampak na tak način ko je on meni to povedal, sem jaz njemu vidla, da se je mu je res krivica zgodila ne, čeprav je to blo tak na malo bolj eksploziven način, ampak sem vidla da se mu je krivica zgodila ne. Pa sem rekla glej ne serji, pusti, če vidiš da so budale če ne znajo ločit med tem pa med onim. No in pol pa je bil.. Ja enkrat je bil pol še tu. Meni je pol Niko povedal da pač brez mame živo pa to, in te se mi je že tak zasmilo, po domače povedano. No in pol pa so meli celo mojo otroci z njim sranje. Zdaj bom tak povedala, krivico so mu naredli. Se pol sem zahtevala celo, da se opravičijo, ko je bil Rok tu. Pa Žiga, ne vem kolko, enih par jih je blo gori, pa je en daljinec zgino. Pa so pol vsi mislili da je Rok ga spizdo, po domače povedano. No na kar sem jaz, ko sem zvedla, da so šli tja... No kar me je pa še najbolj zbolelo pa je blo to. Da so šli do babice, in je babica rekla ja kr ite noter, sej on tak krade. Pa jih je kr spustla v stanovanje, pa naj si pregledajo ne. In ko sem jaz to zvedla, te sem jaz doma mela z mojimi tako rabuku, da ti povedat ne morem. Sem rekla kak lahko vi nekoga obtožite kr

na osnovi. Ja pa sej je Maša rekla, pa toti je reko ... Pa sem rekla me ne zanima. Če nimaš dokazov ne moreš nekoga obtožiti.

J: Ja seveda..

R: No in pol se je celo tisti daljinec našo. In sem zahtevala, da ga pokličejo, da se mu opravičijo. Najprej prvi dan ga niso dobili, ker jih je kencal preko telefona. Drugi dan pa so ga dobli. So se mu opravičili in je mali kr reko ja sej je ok. Ampak jaz sem vedla, da ga to more bolet ne. No in pol jaz dolgo dolgo časa nisem vedla za njega kje je, ker pol več logično sem ni prišo. Pol pa jaz vidim en posnetek iz zavoda, pa jaz malega vidim gor. In jaz napišem toti ravnateljici al kaj je tam ne. Pa tud to zgodbo not povem, da so ga moji otroci po krivem obtožili, da mi je žal, da bi se mu rada še jaz opravičila, da verjamem da to se mu ne... Pa ni blo nobenega odgovora. Nič, sem mislila dobro. Te če zdaj noče kaj naj zdaj naredim, tja dol grem al kaj. No in pol pa slučajno pridem jaz do tega strokovnega delavca, ki je pač, se poznam preko karateja ne.

J: Mhm.

R: In ko ga nekaj drugega vprašam vidim tako debelo mapo gor. Pa rečem: »Kaj te maš ti z Rokom?«. Pa on meni reče: »Ti ga poznaš?« Sem rekla ja. In povem to zgodbo ne. Je reko ja, zdaj je glih v zavodu je reko, babica je v domu. Je reko ne samo mama, te pa mi je še povedal, da je stric umrl pa foter je umrl, pa vse skup. Te pa je reko, in zdaj je cele dneve not. Je reko, glih zdaj mu rihtamo, zato mam mapo, da bi šel v neko šolo. Takrat so meli nekega ravnatelja zrihtanega al kaj, da bi šel ...

J: V dijaški dom.

R: ... V dijaški dom pa to. Pa sem jaz rekla, sem rekla daj. Sem rekla, če je to problem, sem rekla te ga daj k meni. Pa on gleda... Sem rekla, kaj je problem ker nisma v žlahti al kaj. Je reko ne. Je reko boš ga vzela? Sem rekla ja. Sem rekla zakaj pa ne, ne. No in mi smo se pol začeli o temu pogovarjat, čeprav je bla babica še v domu. In med tem dogovarjanjem, ko je trajalo 14 dni, je še babica umrla. In pol je pa on meni reko, če bi jaz prevzela skrbništvo. In sem najprej skrbništvo prevzela in pol še rejništvo, in tak dalje. Tak da na taki način je prišo k meni.

J: Zanimivo. Kaj pa z otroci si se prej pogovarjala, si jih vprašala, če so zato, da bi Rok prišel.

R: To bom zdaj čisto iskrena. Jaz jih nisem kaj dosti vprašala (se smeji).

J: To je bila tvoja odločitev torej.

R: Ja. To je bila v tistem momentu, ko je on meni. Tak bom rekla. Jaz sem se odločila v tistem momentu, ko je on meni reko: »Rok je tam, pa nima kam za iti«. Te sem se jaz že odločila. Ne? (nasmeh)

J: Ja.

R: Mislim, zdaj bom čist po pravici ... Se to so mi tudi že: »Ja sej nas nisi vprašala«. Sem rekla glejte, jaz sem vam povedala kak sem se odločila. Pa res je tudi, da sem rekla kaj si vi mislite o temu. Ampak toti, kaj si vi misliti o temu, je bil že povedan kot odločitev, tak da to ne bom lagala.

J: Kaj pa odnos tvoj z Mitjem?

R: Zdaj se ful dosti, sej sma se že prej pogovarjala ne.

J: Kaj mi lahko kaj več poveš?

R: Pozitivne strani so to, da ima za moje pojme izredno lep karakter. Tudi zelo je dobro vzgojen, bom rekla. To, da on ve kaj se lahko, kaj se ne sme, kak se na človeka obrne. Jaz najbolj cenim pri njemu njegov odnos do živali. To so njegove pozitivne lastnosti. Negativne pa so samo družba pa trava.

J: Ja. Kako pa se Rok razume z vašim možem, bivšim možem, tak morem reči ne, pa z otroci.

R: (vzdihne)

J: Kakšen odnos pa majo oni, pa kako oni gledajo na njega?

R: Mi smo ga vsi bom rekla. Mi smo ga vsi sprejeli kot res našega družinskega člana. To zdaj čist nič ni zaj, da bi blo kaj lepšega povedanega pa to. Rok je naš. In smo ga tudi vsi od vsega začetka gledali kot našega. Je pa res, da bom rekla, da noben od njih nima takega odnosa z njim, kot ga imam jaz. Ker se tudi jaz samo z njim ukvarjam. Ko je naredo kakšno stvar, ko je nebi smel narediti al pa to. Tudi, ko je mel kako težavo, se on na mene obrne, recimo, on se ne obrne na Mateja pa to. Samo te ko že res čisto vse eskalira, takrat se potem vsi vključijo. Noben ni mel nič proti njemu. Moram pa priznati, da so tudi zadnje čase predvsem otroci razočarani nad tem kaj se je dogajalo ne. Ker, ker nikoli ni recimo, kaj so mu zadnjič zamerli. Žiga, ta starejši je imel rojstni dan, pa sem mu lepo rekla ob 12 bodi doma, ker je šel zjutraj na kavo ne. Mamo pol kosilo skupaj pa to. Njemu enostavno mu ni blo za prit domov. Pa je prišo ob pol treh, pa to. Pa sem rekla, pa ki si bil, glej klicali smo te. Sem rekla... Mislim da ni fer od njega, da če mi njega kot družina. Sem rekla, ko si ti mel rojstni dan, smo mi bli vsi na tvojem rojstnem dnevu. Smo ti torto prinesli, smo meli s tabo kosilo pa to. Zakaj se ti ne počutiš, ne dolžnega, ne zdaj narobe razumet. Ampak enostavno da bi mogo bit z nami. Če smo mi s tabo, moraš bit ti z nami ne. In ja, njemu se to ni zdelo tak pomembno. In to so moji otroci njemu hudo zamerili na nek način, da on tega ne zna

J: Ja samo on tega ne zna. On tega ni navajen.

R: No oni so mislili, glede na to, da ma on prvi rojstni dan, saj ga ima februarja. On bi lahko sklepal iz tega, če smo mi bli z njim pa smo mi takrat njemu pa to, bo on z nami. Ampak njemu je pač to, pač je.

J: Kakšno pa je tvoje sodelovanje s centrom za socialno delo?

R: Sodelovanje s centrom. Edino kaj mene osebno moti. Jaz takrat ko sem začela delat z Mitjem, oziroma sem ga vzela. Sem sodelovala z SD 1. Ona je zamene super ženska, neverjetno življenjska. Razume, ona ni tisto naučeno govorila ven iz knjige. Ona je res ženska, ki razume zakaj se gre. Pol je nekaj časa bila SD 2. Potem ga je od socialne delavke 2 sprejela socialna delavka 3. Mogoče me malo to moti, da sem v takem kratkem obdobju sodelovala s tremi.

J: Da se menjavajo?

R: Da se menjavajo. Ampak morem tudi to povedat, kar se tega tiče, nekih vlikih, da bi mela probleme tukaj ni blo. Kvečjemu obratno so mi vedno stali ob strani, saj ko sem se obrnila na njih s težavami so mi pomagali. So me znali usmerit, pri tem tudi moram tukaj omenit strokovnega delavca na skrbništvu, saj mi je on neverjetno pomagal, tudi glede tega, sedaj ko smo stanovanje kupovali pa to. Vedno pripravljen. Bolj mene moti tudi socialna delavka, ko je za rejništvo. Najbolj, kaj je mene zmotilo od socialnih centrov me je Ljubljanski socialni center, takrat ko sem jaz bla usmerjena na to, da bi mogla it za rejništvo. In ko sem šla takrat v Ljubljano, sem celi dan bla tam. Tam so na vlko govorili kak niso važni papirji, kak ni važno to, kak ni važno ono. Samo odnos z otrokom, z rejniško družino bla bla bla in ne vem kaj vse bom rekla. da so me naflancali do nezvesti. Jaz sama takrat kot prvič bom rekla. ki sem bla na takšnem sestanku, se mi je čudno zdelo, da so te socialne delavke ki imajo vsaki dan opravka s tem, ne samo tak ko jaz tu pa tam. Da so bli tam ljudje, eni in isti ljudje, ki so postavili štiri, pet vprašanj, pa vse so se nanašale samo na denar ne pa na rejništvo. Iz česa mu bo čevlje kupo. Iz česa mu bo ono in tretje kupo. In se mi je čudno zdelo kak to, da ti ljudje, vsaj za mene, ko sem neki lajik, ko sem bla tam. So za mene bli to vlki signali, kaj je s temi ljudmi narobe, da sprašujejo samo o denarju, pa denarju pa da nobena od teh socialnih delavk to ne opazi, kot to kar sem jaz opazla. Dobesedno kot grožnje, za bodoče rejnike. No, ampak to bi še ostala pri temu, če nebi jaz slučajno 8.12., ko bi jaz mogla it na naslednji sestanek, čez 14 dni. Moram pa povedat, tu pa se je rez zgodila vlka svinjarija, dobesedno svinjarija. Namreč mojega sina so vmes prijeli na protestu. Jaz logično, bom po pravici povedala, sem dobila živčni zlom, poplek tega vsega. V glavnem zbolela sem, mela sem vročino, kar visoko in pokličem oz. najprej sem pisala na center. Glejte ne morem prit, sem bolna. Nisem pa hotla podrobnosti razlagat. In oni meni odpišejo, če je tak pol pač bote pa drugo leto rejnik. No in meni so pol negativno odgovorili češ, da jaz rejnica ne morem bit ne. Čeprav so prej tolko flancali, da sem še jaz rekla glejte jaz mam tak al tak otroka če od aprila tu. On je od velike noči pri meni. Sem rekla to rejništvo je samo formalnost. Ja ne taka so pravila pa tak dalje. No saj pol je te neki zakon novi prišo pa to. Pa je tale socialna delavka na rejništvu zrihtala, da sem pol kljub temu 1.1 postala rejnica. Ampak kaj pa je mene zmotilo pa je, da je ta ženska, ki je ostala v zametu, ni dobila rejništva. In to se mi je zdelo absurdno. Saj to je višja sila, ona ni kriva da ni mogla prit. Ona je bla namenjena, pa ni mogla prit, in to se mi je zdelo takrat kriminal. V glavnem nad onim centrom tam pa sem totalno razočarana. Ker to ni blo nič človeškega, to se jim je šlo samo za denar. Samo za to, da oni dobijo ljudi, ki bodo to delali ne. Ammm. Nevem mogoče majo na tem centru drugačne odnose z ljudmi, ker so bli vsi seznanjeni z Rokovim primerom, pa ker so vsi vedli kakšen težaven primer je. Pa da ga je nekdo bil pripravljen sprejet, so tudi tukaj drugače sodelovali z mano. Tudi to je možno.

J: seveda. To je po moje velika prednost, da je bil center seznanjen s primerom in so vedeli kaj se dogaja. V Ljubljani pa tega niso vedeli, niso ga poznali.

R: Ono niso vedli sploh zakaj se gre. Tukaj pa so povedali, da je že bil tam, pa tam je probal, pa bil je pri stricu, pa pri oni teti, ko je začel razbijat, pa stole metat pa vse skupaj ne. In so se ga vstrašili. Bom rekla tak ne, da bom rekla, da tukaj so res dosti naredli za njega. Res pa je, da bom rekla, kaj pa je meni zopet jasno, da ti ljudje. Tak bom rekla jaz sem ga v enem letu mogoče boljše spoznala, kot oni v 6 letih kar so delali z njim. Ampak moram pa povedat tudi to, da jim v zelo dobro štejem to. Kak bi rekla, ko so oni mene ocenili po nekem tolkem času, pa me spoznali pa to, da so tudi neke odločitve, ko so stali za mano, ko ni blo vse tako kot bi moglo bit. To jaz jemljem kot nekaj dobrega. Saj so stali za mano nepreklicno. Pripravljeni so me bili poslušat in so veliko dali na to kar sem jim povedala, tak da s centrom, kar se tega nič nisem imela nikoli težav.

J: Kakšen je vaš pogled na zavode na sploh?

R: Bom ti na kratko povedala. Te ljudi, ki sem jih jaz spoznala do sedaj. Predvsem ravnatelj VZ 3, ki je zelo razumevajoč človek. Isto vzgojitelj. To ti zaj govorim za tiste ljudi, za katerimi sem imela največ stika, zavod VZ 3. So zelo razumevajoči, zelo pripravljeni Rok poslušat, znali so se vživet v njegove težave, to je vse res. Zaj bom pa jaz rekla tak, pa tudi če bodo oni kdaj to poslušali, kaj sem si jaz mnenje ustvarla. Jaz verjamem, da majo oni več ljudi. Jaz verjamem, da z večimi sodelujejo, da je to drugače ko maš ti samo enega otroka doma. Dejstvo je da se v zavodih kadi, da se trava kadi. Pa to kar je meni Rok razlagalo, da je tudi kokain, da so še tudi druge droge noter pa tak dalje ne. In kaj sem se jaz spraševala, glede na to, da je to pol zaprti zavod ne. Se pravi oni so čez teden tam soboto in nedeljo gredo domov,

vsaj velika večna. Tako kot sem prej rekla Rok je bil edini ko ni hodo domov. In ko sem jaz to celo enkrat nagovorila, so rekli, da ne morejo preprečit, da bi kadili in to je mene takrat ful šokiralo.

J: Tudi sama sem to zaznala v spisu in me je prav tako zmotilo to.

R: No saj to hočem povedat. Jaz verjamem, da oni ne morejo preprečit, da smo si zaj čisto odkriti. Zaj bom povedala jaz s svojo srednjo šolo, pa s svojo kmečko pametjo, povedala kak bi jaz problem rešla. Jaz verjamem da oni vnos drog v zavod ne morejo preprečit, zato ker niso. Tak kot so rekli, magari poštarju lahko rečejo pa mu vrže preko, pa pri smreki najde al pa bo pri onem potoku dol priplavalo. To jaz vse razumem. Ampak za to se gre, če ti ne moreš preprečit tega kak boš ti do droge prišo. Lahko pa na osnovi tega, da imajo teste, preprečijo da bo nekdo jemal. In jaz bi brez zajebancije, jaz bi čisto po kmečko. Jaz bi rekla glejte če mate vi droge, če mate vi travo, kokain, kar koli mate, tu so stopnice kadite drogirate se delajte kaj hočete. Kar jaz vidim kaj mi je potem tut mali govoril pa to, da je recimo, ko so se oni skrivali pa šli travo kadit, pol pa je prišo kiri vzgojitelj, ko so hodli za njimi. Saj to so delali. Pol pa je vrgo, saj sem samo cigaret kadil, ni bla trava pa to. In se pol gre dobesedno povuci potegni pa to kdo bo koga pa tak dalje. NE. Ljubček moj tu lahko kadiš, pred mano si ga prižgi. Petek ne greš domov, če boš pozitiven. Naslednji petek si pozitiven, ne greš domov, pa še naslednji petek, pa naslednji. No v glavnem edini način, ki ga jaz vidim, da bi oni preprečili je v temu. Evo to je zaj ena stvar, tukaj konsenkventno, če si pozitiven nimaš izhoda, pa zaradi mene. Razen če bi bla res kaka taka nepričakovana stvar. Drugače pa, če bi se nekdo zagovarjal moja mama je bolna pa to, VEDO si, zakaj si pa kadil. Ne greš ven. Konsenkventno do vztrajnosti. No to je ena stvar, Druga stvar, kaj sem jaz ugotovila. Ne vem ali imajo oni to navado, zaradi tega ker imajo s takšnimi otroci opravka, ko so izredno težavni, al zakaj oni mislijo da je to dobro. To sem pol po Mitju vidla, sklepanje kompromisov. Recimo Rok je prišo pol k meni. Jaz sem recimo rekla, bodi ob osmih doma al pa desetih, saj zaj nima veze. Kaj bi jaz lahko pol ure dalje. On začenja dobesedno, ko na tržnici v Turčiji sem se počutla. Jaz njemu rečem ob dvanajstih on meni reče ob enih. Jaz njemu rečem ob pol on meni reče ob tri četrt bla bla bla. Neprestano sklepanje kompromisov. In ko sem sej jaz pol tut z njimi pogovarjala. Recimo vem, da se je marsikdaj zgodilo, da nebo šel čez vikend domov, ker je naredo pizdarijo. Pol pa so rekli, ja ne zaj smo se pa z njim zmenli, da nebo celi vikend, ampak bo šel samo soboto domov recimo al pa nekaj takega. Se pravi oni so mu šli vedno na naproti. In jaz tega ne razumem. Zaj bom tak rekla, mogoče oni znajo razložiti zakaj tak delajo, jaz tega ne znam, Ker pri meni je tak. Če maš ti pravilo, da tega ne smeš narditi, pa ti veš, da ti sledi čez vikend ne bom šel domov. Pa ne moreš ti meni reči, zaj pa bom jaz pridn pa bom to. Ne to bo veljalo za drugi vikend. Ta vikend si zajebal ta vikend bodi doma, gotovo. Ni kompromisov, ni sklepanja kompromisov. Ni napol hoditi poti. Ker to se oni, in to se, zato pa so vsi taki bom jaz rekla kriminalci pod narekovajem. Ker se zavedajo, da jih vsi razumejo, pa je eno bogo otroštvo pa je ono, pa mati ga ne razume, pa foter pije pa nevem kaj vse in on lahko dela kaj če in vedno bo dobro skoz hodo. Pri meni tega nebi blo, to zaj povem, kaj se zavodov tiče. In to sta dve stvari, saj pravim prvič ta droga noben me nebo prepričal da se je ne more preprečit lahko bi jo. Ni opravičila in niti ni opravičila, da se oni s takšnimi otroci ki so tak šli preko vseh mej pogajajo.

Intervju s socialno delavko

J: Kaj mi lahko poveste o Roku, o njegovi družinski situaciji, kako ste vi gledali na vse to?

S: Jaz sem ga tudi spoznala v Kriznem centru. Še ni bil star niti 15 let. In je prišo. Takrat ga je imela babica. Prišo je iz VZ 2, enkrat decembra. Ne vem, saj pravim letos bo star 18 let. Takrat je bil star dobrih 14, še ni bil star 15. Bil je pa 14 zaradi tega, ker je bil že na sodišču obravnavan in kao kot mladostnik, mladoletnik kazensko že odgovoren za svoja dejanja. V VZ 2 so, ga poslali nekaj domov k babici, ker ga, kot da je v šoli kršo vsa pravila, predvsem pa v zavodu, fizično je napado eno vzgojiteljico. Pred tem pa se mu je to isto zgodilo v VZ 1.

J: Torej sma ga takrat v istem obdobju spoznale.

S: Ja. No, pri nas pa je pravzaprav prvič bil v obravnavi, mislim da je mel okrog 10 letih.

J: Šesti razred mam jaz napisano.

S: 10 – 11 let. In ga je naša kolegica, naša SD 3 mela. Samo v tisti pripravi, kako se temu reče, zbiranje dokumentacije, priprava, kaj se bo pravzaprav z otrokom dogajalo, pomoč iskala... Tak sem si jaz predstavljala ne. In je SD 3 mela dopust in je prišla njegova babica, zdaj je že pokojna. Mislim da bo 2 leti zdaj marca. In je prišla do mene, jaz sem bila v službi. In je bila vsa iz sebe. In je povedala, mislim da je takrat rekla da je star 10 let, 10-11. In povedala na kratko, da je izgubila hčerko. In v tistem času potem ko je za njega skrbela, je izgubila še najmlajšega sina Marjana. No in moje videnje te babice je blo to, da je tako prizadeta zaradi smrti dveh svojih otrok. Eden zlo tragično umrl. Hčerka pa je bila tud bolana.

J: Rokova mama pa je bila zelo bolna ne?

S: Mela pa je eno zlo redko nevrološko bolezen, ALS. In je tudi zelo trpela. Pamet ti dela, glava ti dela, ti pa ne moreš roke dvigniti, ne moreš govoriti. Skratka... In jaz, nekaj sem jo tak razumela, babica je bila tudi izobražena. Delovala pa je tak, prvi hip ampak jaz sem jo premalo poznala. Meni je delovala tak

strogo, zlo strogo, tak trdna, trdna ženska. Ampak je najbrž morala taka bit, da je to vse prenesla. Je pa v sebi verjetno tako trpela, ker je zbolela in za neko vrsto revmatoidno avtoimunske bolezni in pa za rakom. Mogoče zato ker sem bila starejša sem jo razumela, da je strašno težko bit dober skrbnik al pa babica, nadomestek očeta in mame, če žaluješ ti za dvema svojima otrokoma. Imaš otroka, ki bi rabo očeta in mamo skupaj, pa še bi bilo mogoče premalo. Tak sem jaz to ... To je bilo moja prvo srečanje, takrat še fanta nisem poznala. In je rekla, da jo je brcal, da se je zelo grdo obnašal. Pa sem jaz tak rekla, glejte se tudi je verjetno. Sem rekla glejte tolk je star, mogoče se je, sej veste, da ko smo mi odraščali sploh ni blo govora o puberteti, pa kakšnih težavah odraščanja, pa vse to. Sem rekla probajte tak razumet, vem pa, da vam ni lahko ne. In, potem večkrat sem tak čula tudi, ko smo se kdaj kaj o kakih takih težjih primerih, al pa da je kdo kaj povedal, je tud socialna delavka 2 povedala. Sem rekla, sej jaz ne morem o ničemer sodit ne. Je pa včasih tudi kaj povedala ne, ne vem enostavno kaj naj. S tem sem se tudi jaz dostikrat srečala pri kakem delu, ko se mi zdi fajn če rečeš enostavno ne vem kak bi komu pomagala. Al pa kaj bi še naredili oz. koga bi še vključili ne, sej se potem vključi psihologa, pedagoga. V vseh teh institucijah vzgojnih je mel vse to pomoč. Ampak Rok je bil posebnež ne, in še kaj je pomembno ne. Mislim, da sem jaz njegovega očeta, čeprav skoraj nikoli ni z očetom živel, zelo kratek čas, obravnavala, ko sem bila zelo mlada socialna delavka, in je bil v vzgojnem zavodu Logatec.

J: A tud oče? Ker očeta je zelo malo opisoval.

S: Ne on z očetom ni živel.

J: Tud Rok ni znal nič kaj povedat o očetu dobrega.

S: Ne, oče, tak je meni babica potem kasneje povedala, ko sem jaz prevzela. Ker mi mamo, mi smo meli v enoti tak. Diagnostiko je imel nekdo, potem ko pa je bil izrečen ukrep, al vzgojni zavod al po naši odločbi al po sklepu sodišča, pa sem jaz prevzela pa socialna delavka 2, če ste jo spoznali ne. No in tak ga je najprej socialna delavka 3 mela, potem je bil nameščen za kratek čas v mladinski dom, kjer so takoj ugotovili da pravzaprav k njim ne sodi. Da so preveč odprti, da so preveč ohlapne nekaj njihove norme. Ampak... no in potem je dečko šel v VZ 1. Iz tistega mladinskega doma je šel v VZ 1. V VZ 1 je bil par mesecev tudi. Tam je nekaj fizično napadel vzgojiteljico. Potem je imel take izpade tudi v kriznem centru in je bil do nekaterih tako zelo grd, tak po domače povedano. To poznate?

J: Ta del kriznega centra zelo dobro poznam, ker sem prišla ravno v tistem trenutku tja, ko je on bil v začetku nameščen. In potem me 14 dni ni blo, pa je bila kr naenkrat policija tam, ravno zaradi njega. Ker so pobegnili, pa ne vem kaj vse, nasilje, pa lomil vrata, v glavnem ne. Tak da tisti del kriznega centra zlo dobro poznam.

S: To vse poznam. Takrat sem ga jaz že imela. No in potem pa je imel 15 let februarja. Mislim da je on rojen 23.2.

J: Točno tako.

S: Konc Januarja mu je bil izrečen vzgojni ukrep, oddaja v vzgojni zavod. In potem se je začela kalvarija. Nekak sem ga jaz dobila Rok, pa že pred tem sva sodelovala, pa poskušala sodelovat, pa je tudi mel take izpade. Pa ponoči pobegno pa v krizni center so ženske nekaj ugotavljale da tudi tja ne sodi, pa da se ga bojijo, pa so mele neke tiste, kaj jaz vem kak se tisto reče, neke pipsere da so klicale.

J: Mele smo za policijo ja.

S: Ja ja to. Dejansko smo pač vsi nekaj vedli, da je tud v kriznem centru za njega nekaj ni primerno okolje. Tam se ne ukvarjajo nekaj tak kot v kakem zavodu. Tam se samo pogovarjajo, vse pišejo. Zdaj če je nekdo vodljiv, je to krasno, če pa je nekdo taki kot je Rok pa to ni fajn.

J: Pa ni šlo skoz ne.

S: Pa so delale včasih tak tud malo preveč scen. Celo varnostnika so meli, ne vem kaj vse. Jaz to težko sodim, ker tam ne delam, ampak jaz sem vedno rekla, da jaz bi se z njim več pogovarjala, jaz ga ne bi dala pred televizijo, jaz ga ne bi dala pred igrice, ampak bi nekaj no. Potem so probali s tem

J: S PUM.om.

S: S PUM-om. Pa se je tam zelo dobro odneslo.

J: Tam je bil zelo zadovoljen.

S: Zelo dobro. Jaz sem tudi govorila z vodjo PUM-a, s tisto psihologinjo. So bli zelo zadovoljni z njim. No in potem pa se je začelo to preganjanje, bom rekla, kaki zavod ga bo sprejel. Višnja gora ga je odklonila, VZ 3 mi ga je najprej odklonil, Smlednik mi ga je odklonil, Slivnica mi ga je odklonila. Potem pa sta v ožji izbor prišla Slivnica in VZ 3, v ožji izbor. To pa zato, ker so mi vsi rekli, tak mi je tudi ravnateljica Slivnice. Mi bi ga vzeli Meta zaradi tebe. Ker s tabo dobro sodelujemo, zdaj naj to ne izpade kot samohvala. Ampak dejansko smo se tak vedno pogovarjali. Če je šlo je šlo, če pa ni šlo pa center res nismo delali, jaz kot predstavnik centra za socialno dela, da bi nekoga res vztrajali, da nekje mora bit tam. Ampak, da smo skupaj topli, smo šli na sodišče, se s sodnico pogovorili. V vsakem primeru, to so mogoče dva, trije bli v zadnjih letih, da so res bli malo posebni, res drugačni mladostniki. No in tak da potem skoraj, sem bila zelo vesela, ko mi ga je potem VZ 3 vzel. Pač ko smo prišli tja, takrat je bila babica že zlo bolna, bila je v bolnišnici. Tista njena trdna drža, pa da so jo ljudje prepoznavali, kot da ne

uvidi problema. Pa sploh ni blo res. Je uvidla. Je imela fanta rada. Ampak ona enostavno je bila tako prizadeta, ona je v treh letih pokopala dva svoja otroka. Jaz ne vem, če si to kdo lahko to razume, tudi to nesrečno babico. Potem je bla, ko je bla na revmatološkem, so ugotovili, da ima tudi raka. In so jo zdravili potem za rakom, in ji je blo zelo hudo. No takrat jo je še socialna delavka 2 obiskovala, ker sem rekla glej, če je res tak bolna, nimamo pravice jo v bolnici je vznemirjat, pojdi ti. Pa mi je socialna delavka 2 res šla na roko, da je ona neke stvari z njo urejala. Da ni ena druga ženska kot jaz, ki sem bla za njo spet nekaj novega. In ker je socialna delavka 2 tud rekla, glej ko sem prišla na onkologijo, ko sem jo vidla, jaz enostavno nisem mela srca al pa moči al pa karkoli, ne vem kak bi se temu reko. Bolj srca, da bi se s tak težko bolnico še razpravljalo o tem, kaj ja in kaj ne. Skrbnica je bla ne, in je blo treba pač neke te pravne formalne stvari uredit. Ampak ona je kar podpisala, mislim vse je. Bla je v taki težki situaciji, pa tudi je verjetno potem vedla, da fantu nekaj vseeno dobro hočemo, da je.. Potem pa se ji je stanje izboljšalo in je šla v dom Danice Vogrinec. In tam sem se jaz prvič z njo res dolgo pogovarjala. Večkrat. In moram rečt da me je sprejela in se je odprla. In mi je tudi povedala, da je dejansko res toliko hudega prestala, da tak posebnega Rok res ni več zmogla. Ne da ni hotela, ampak enostavno ni imela moči, da bi se z njim. Ker on je pa bil tak kot en posebnež. Recimo pri teh letih mularija še ne hodi tak ven, on je pa kr šel. In jo je potem klical ob enih, dveh zjutraj, babica pridi po mene. Ni imel nobenega prevoza, babica je imela svoj avto, ampak potem ko je z njo šlo res tako navzdol, pa ona... Je rekla, gospa jaz se dve uri oblačim, take bolečine imam. Res ji je blo hudo. No potem se je en stric pojavil tudi, to je edini njen še sin.

J: Simon ne?

S: Najstarejši Simon. No zdaj je ostal samo Simon, in smo vsi nekak tak, vsaj jaz, poskušala s Simonom nekak dobit stik. Da bi on prevzel to skrbništvo. To je blo takrat, ko je bilo z babico že zelo hudo. To govorim, ko jo je še rak, tista diagnoza se postavlja. Ampak Simon, moram rečt, da je prihajal, se zelo rad pogovarjal, prišel s svojo partnerko, povedal svojo zgodbo. Je enostavno rekel: Enostavno si ne upam. Enostavno si ne upam. In sem pač mu pol to. Smo imeli en tak širši sestanek. So prišli tudi iz VZ 3, so prišli ravnatelj, psiholog, socialna delavka, vzgojitelj, in smo se s Simonom pogovarjali vsi skupaj. Tak da so nekak v živo videli. Simona sem jaz ene dvakrat v zavod peljala na vse sestanke. Smo organizirali tak, da smo prišli po njih, jih peljali, nobenih stroškov niso imeli. Simon pa je imel to smolo, da ni imel službe takrat. Zdaj ne vem kaj je z njim, pojma nimam.

J: Jaz tudi ne.

S: Brez službe je bil, partnerka je bila brez službe. Partnerka je tudi eno osebno tragedijo doživela. Se je njen, oče njenih otrok smrtno ponesrečil. In sta imela dve deklici. Ena je bila takrat nekaj let mlajša. Če je bil Rok takrat 15, je ona bla mogoče 12, 11 pa mlajša še mlajša, in se je bal. Se je ta simon zelo bal, pa ta partnerka, mamica teh dveh deklic. Ker je povedala, sta povedala kak je ona doživela to očetovo smrt. In da, nekak si ne upajo, da bi še njega sprejeli. Pol vedla sta vse kaj počne, kaj ne počne, pa še mogoče, kaj te jaz vem... Odkrito je povedal, da si ne upata. Čeprav sem nekak po eni strani težko to sprejela, da kot stric ni pripravljen niti enkrat ga vzeti, ker je bil to problem, kam bo ta fant hodo ne. Ker enostavno, ko je babica bla res tako bolna, ni mogel niti k njej prit. Pol smo se dogovarjali tudi z babico, da je prišo samo po en dan. Zjutraj je prišo, šel z vlakom iz VZ 3, šel k babici v dom. Z njo preživel dve tri ure, pa spet na vlak ne. Ampak to ni to. To.. ne da takrat sem ga obsojala, nimam pravica nikogar. Ampak, vseeno sem mislila, vsaj eno možnost bi mu dal, da bi kdaj lahko prišo kaj jaz vem z njimi kosilo jedo, da bi pri njih prespal, kaj jaz vem. Pa sem rekla glejte pa nekaj na tla vržite al nekaj, to pa res ni problem.

J: Če vam po vem, da sem jaz isti občutek dobila ko sem jaz tega strica Simona, spoznala v Kriznem centru. On je dosti krat prišel tja k njemu.

S: Saj je strašno dosti krat prišo res.

J: Ampak jaz sem dobila taki občutek pri njemu, da bi Mitju dal vse, tudi denar. Kupil mu je vse kar je bilo možno. Ko pa bi mu mogel ravno to ponuditi neko prenočišče vsaj za vikend, da bi on imel nekoga od družine. Pa sem dobila občutek, tak jaz pa to ne morem, roke dam vstran od njega.

S: Točno tako.

J: Takšen občutek sem jaz dobila. In takrat sem jaz dobila nekakšen odpor do njega, do tega strica Simona.

S: Ja jaz. Saj pravim bol kot sem ga poznala, manj mi je blo jasno, da mu ne da te možnosti, da bi vsaj neki imel občutek da nekam spada. Polj se je pojavla, hmmm.... V tistem času se je potem pojavla še ena teta. Ki je igralka v slovenskem narodnem gledališču v Trstu. No njen mož tudi. In najprej... in so bli nekak... jaz sem bla zelo zadovoljna, ko je nekak se sama pojavla pa preko te sestre njene še. Polsestri sta bli z babico. In tudi babica je bila zelo hvaležna, da je to naredila in smo vsi mislili joj mogoče bo pa šlo. Ta dva sta bolj izobražena, nista v neki materialnih stiski, bota razumela fanta, sama mata dvojčke. Tak, krasna sta se mi zdela prvi hip ne. Pa nekaj mesecev, nekaj časa je to šlo. Pol so bile počitnice in so ga vzeli, da bo z njimi preživel počitnice v Trstu. In je bil v Trstu in v Mariboru, ker majo tukaj hišo pa nekje na Krasu. Potem so bli na enem Jadranju, kjer je bil strašno zadovoljen. In tak v začetku avgusta je teta prišla z Mitjem ...tudi ona je potem sprejela to skrbništvo, je že postopek tekkel, je dala izjavo vse to in

sodelovala z strokovnim delavcem na skrbništvu. No in tak smo bili vsi veseli nekak, joj Rok je rešen. Rok bo zdaj dobil, kot ona je še tak nekak rekla joj jaz se tak počutim kot da je moj tretji otrok. Pa sem rekla kak je to lepo ne, tak sem mislila, da je vse to res. To je bilo v začetku avgusta, mislim da je bil enkrat tretji ali četrty avgust, neki ponedeljek je bil. Pa je šla k strokovnemu delavcu na skrbništvu takoj, pa je on na banki dvignil takoj neki dolar, pa še nekaj dal, za neke stroške, pa za mobilne pa kaj jaz vem vse to. Ne samo denar, vse je tak, saj ni samo denar, je pomemben pa ni no. Nista ona dva vzela ga zaradi denarja al kar koli, ampak nekak se mi je zdelo joj pa res tak kot je rekla, to pa je naš tretji otrok. Sem mislila joj pa se je res mogoče Mitju zaj drugače življenje suče.

J: Da mu bo nekdo, sedaj vseeno pomagal ne.

S: Nekaj se je zgodilo, njemu končno nekaj, pri njem končno nekaj v dobro premaknilo. Pol je pa bil mislim, da sedemnajsti, devetnajsti, v drugi polovici avgusta pa sta bila s teto, ker imajo neki vikend v Seči, pa je tam šel v Portorož pa se napil, pa prišel domov, pa naredo pač spet neko sceno. Ona se ga je grozno bala, tak je potem takoj prišla k nam in je rekla, niti slučajno, ne dovolim, ne bom sprejela skrbništva, nočem nič o njem slišati. Takrat je bil že v VZ 3. In smo meli potem spet hitro en skupni pogovor v VZ 3. Mislim da sta takrat prišla oba, drugače pa je bil gospod hodo. Ampak takrat sta oba dva dvignila roke in Rok je bil spet čist na klinu. Brez, čisto sam. In... kar je pa meni bilo eno tako, kak bi to rekla, ko smo potem se z Mitjem pogovarjali. Je Rok zelo odkrito pred nami vsemi, pa nas je bilo ne vem, vedno se mi je zdelo ti pogovori, en kup odraslih pa en mladostnik. Kot da vsi ključamo v njega, tak vedno smo to, se trudili da smo bili vsi človeški, spoštljivi, da se ne greš nekaj, jaz sem stara pa ti moreš mene poslušati, pa bit do mene ne vem kakšen, pa govoriti to kar jaz hočem ne. Jaz sem mu vedno rekla, do mene se tako obnašaj tak kot se pač obnašaš, tako ko se jaz do tebe tak se ti do mene. Ampak vedno mi odkrito, da midva se boma odkrito pogovarjala. To mi je bilo... veliko krat je bil zelo zelo odkrit. In takrat je pa to povedal: Nisn mogo več glumiti. Ko je bil pri teh ljudeh. Pa smo ga tak vprašali, pa kaj je bilo narobe če pa je bilo še četrtega, ne vem četrty ali pety avgust, ko je teta prišla z njim. Takrat skupaj smo bili. Ne vem točno, v glavnem prvo leto ko je bil v VZ3. To sem si tak zapomnila in je dečko potem ko smo meli tisti skupni pogovor spet v VZ3. Pa pač enostavno, ko smo rekli pa kaj je bilo, če pa je bilo tak vredno pa to. Samo potem je teta povedala, da je že takoj na začetku vzel 250 € al nekaj takega. Pa ni povedala, pa sem rekla, da bi bilo boljše še zaradi njega pred njim. Da nimamo mi nobenih skrivnic, da se o vsem odkrito pogovarjamo, da ga je pač zaneslo, pa da mu pač drugič toliko denarja ne bo dano, ker je to zapravljaj dobesedno, pa z drogo je mel tudi. No tega smo se najbolj bali kolko je v drogi. Jaz še danes ne vem ker to ma sedaj prek Natalija. No skratka, to je bilo tam nekje v drugi polovici avgusta ko so pač rekli konec. In potem je bila policija spet obveščena in so fanta potem namestili spet v VZ 3: In potem je bil fant od tistega septembra, novega šolskega leta do takrat ko se pojavi Natalija Kelc, mi nismo vedli kam s fantom. In je bil zelo nesrečen ker je bil cele dneve in skos tam, potem je nekak še to šlo z babico. Neki ti obiski, tak samo soboto, potem celo...babica je takrat še mela svoje stanovanje, in sta nekak za tisti dan šla k njej domov pa sta skupaj kuhala, pa tak sta se baje zelo lepo imela, tak je babica povedala in Rok isto. Pol se je pa babici spet zelo poslabšalo zdravstveno stanje. In je šlo z babico zelo zelo navzdol in smo vedli...tudi tete so nekak ne, to so ble ena. Jauh še druga teta, to so vse babičine pol sestre, ena zobozdravnica, potem ta teta ki je hotela sprejeti skrbništvo in še ena pol sestra, ki pa je tudi lani umrla. Skratka takrat,ko je ta teta prekinila vso to delo, da bi sklenili, da bi prevzela to skrbništvo in vse to. Smo bili spet čist na začetku vsi, tak Rok. Bilo mu je žal, tak vedno potem nekak je priznal. On nikoli ni skrival da nekaj ni naredo. To je bilo meni zelo všeč. In vedno sem mu rekla tak si fajn fant, tako lepe lastnosti imaš, veliko lepega imaš po eni strani sem rekla, zaj pa naslednji korak je, da pa boš vsakokrat manj neumnosti počel ne. Vedno sem mu rekla veš ti si pameten fant, prijeten fant, ki delaš norije no, ko sma se čist tak po domače menla. In potem spet Simona in Simon je spet reko ne. In potem sem študentske domove prosila. In sem dobila najprej odgovor ja potem, da ne, ker ni študent. Da so sicer sprejemali iz druge gimnazije srednješolce ampak, to so vedli da nobenih problemov ni bilo, da se nekak tak ... niso si enostavno upali. Pol pa v tem dijaškem domu Drava, tam je bil en fajn ravnatelj. Tja sma šla skupaj z strokovnim delavcem na skrbništvu, in jaz sem bila presrečna, ko je reko dajmo mu možnost, več kot enkrat mu ne bomo dovolili, da bo prišel, ampak dajmo mu možnost, ne. In smo bili že dogovorjeni, kiry vikend bo prišel in kak bo to potekalo in kak se bomo obveščali in Rok je bil za to, je bil zelo, tak kr vesel. Potem pa mi Strokovni delavec na skrbništvu pripelje Natalijo. Potem pa je to bila čist druga zgodba ne. In jaz še danes pravim, da je Natalija prišla tak ko, pa nisem verna pa nič ne sem rekla, ko dobra vila, ko neki ne vem kaj...

J: Ja jaz jo vidim kot neko luč na koncu tunela...

S: Ja, res res, tak sem jo jaz tudi..

J: Neka srečna zvezda, ki mu je pomagala.

S: Ne vem, če vam je povedala, ona trenira karate, mislim da ima črni pas že. Pa strokovni delavec na skrbništvu tudi, in sta se tam spoznala. In potem je ona nekaj, ne vem kaj neko štipendijo al kaj za mlajšega sina nekaj urejala pa šla strokovnega delavca na skrbništvu pozdravit ne. In je tam, tako ko bi

jaz zaj mela kaj jaz vem, tu en spis in je gor pisalo Rok Ziherl. In vidi ta spis pa pravi: pa kaj ti delaš, kaj ti tega fanta poznaš ne. Pa on pravi: ja skrbništvo mam. In ona se spomnila ene zgodbe z njenimi otroci, ko je bil še tak na pol otrok, ko je bil pri njej in so ga obtožili za nekega daljinca al nekaj takega, ko je en drugi ukrado in zvalil krivdo na Mitjo. In ona je prišla, takšna kot je nobenega cirkusa, kaki policija pa kaj jaz vem. Je šla lepo tja in je po tem fant povedal, da ni res. No in potem se je res izkazalo, da je to storil čisto en tretji in da ni bil Rok. Njej se je zdelo, da mu je naredila veliko krivico in je vedla, babica je povedala, da je on v VZ 2. In ona se mu je šla opravičiti, in potem babica pove, Rok je pa zdaj tam pa tam. In ona mu napiše pismo.

J: Mislim, da mi je povedala to.

S: In mu je napisala pismo, da se mu opravičuje. In to se je meni zdelo nekaj tak lepega. On pa tega pisma nikoli ni dobo, mislim da ga ni. Meni se je to zdelo, ko je to Natalija povedala, da se ti znaš tudi opravičiti tak mlademu fantu če si mu naredila krivico. Vseeno ali je to stara gospa ali je to deset letni, dvanajst letni fant če sem bila krivična ne. No in tak je ona vedla za tega fanta. No in potem ji strokovni delavec na skrbništvu pove. In potem je on reko saj več ve moja kolegica in on jo dol pripelje. In besede besedo, in ona je takoj rekla, da je pač zvedla da nima nikogar. In pol sn ji jaz rekla, jaz bom odkrita, jaz vam bom povedala ampak to so zelo zaupne stvari ne. In bolj sem jo poznala bol sem bila do nje zaupna. In sem ji povedala take stvari, ko mogoče prej tega nebi ne. Vse kar je počel in njo nič ni motlo.

J: Ona je taka posebna ženska.

S: Ja zelo, ampak v pozitivnem smislu. Zelo posebna, ampak zelo v pozitivnem smislu. Jaz pravim če bi blo takih ljudi več, kak bi bil svet lep (nasmeh)

J: Ne da. (nasmeh)

S: In tak sem jaz njej povedala stvari. Pa tistemu ravnateljki takrat v Dravi in se mi je zdelo tak lepo, ko je reko, jaz sem potem to še na sodišču povedala, sem rekla da morem to povedat, priimek in ime sem rekla takih ljudi je malo, da gleda tak da moraš dat mlademu človeku enkrat, dvakrat, trikrat pa tudi štirikrat, pa videt potem al se lahko gradiš al ne moreš. Ne pa rečt, sploh mu ne damo ali pa enkrat pa nikoli več tak ko pri lastnih otrocih. No tak se je Natalija pojavila in tak se je meni zdelo, da se je takrat pa res Mitju življenje na boljše spremenilo. Od kar ma Natalijo in mislim da jo ima res rad in ona ima njega zelo rada in ga sprejema točno takšnega kot je.

J: Ona dva imata zelo zelo odprti odnos.

S: Zelo.

J: Ona mu tudi v obraz pove kaj jo moti in to zahteva tudi od njega nazaj in mislim, da kar vredno funkcionirata.

S: To najbolj deluje. Ta način, odkrito, odprto pa isto časno oprostiti, če je kar koli naredil mu je vedno oprostila ampak nikoli ni v vato zavijala al pa v celofan pa mašlo gor zvezala. Povedala meni recimo direktno potem smo skupaj se kaj pogovarjali in sem jaz mu vedno rekla, glej tak, joj Rok tak se meni zdi brez veze s tabo se tu, glej kak se nategujemo, ti točno veš kaj smeš in kaj ne, delaj na tem da boš vedno manj, saj vem sem rekla ne moreš bit kar naenkrat krasen ne pa ne vem kaj. Ampak Rok je bil, nekaj posebnega in takih otrok je zelo malo ki se jim take stvari dogajajo kot so se njemu. Pa Natalija je že marsikaj preživela pa doživela, ampak vzame ga tak kot da je njen z vsemi lepimi, manj lepimi stvarmi in mu res stoji ob strani in če mu bo kdo pomagal mu bo samo ona. Nobena institucija, noben strokovnjak strašen, samo ta čisto običajna, kako bi rekla človeška dobrotu pa meje. Isto časno meje. Ne da bi mu kar koli, vse predelata, o vsem se pogovorita. In to se mi zdi, da je to edino kar bo Mitju, ker ona se ga nebo znebila pri osemnajstih, zaj bo star osemnajst let triindvajsetega. Natalija je potem povedala vse tisto ko je nekaj po babici dobil denar. Ko jaz vedno rečem denar je najmanj pomemben, če pa je pa je fajn če ga bo znal izkoristiti. Če bo znal to in mislim, da mu bo Natalija tu znala stat ob strani.

J: Stanovanje sta že kupila.

S: Ja, točno, saj to mi je razlagala. Ker jaz sem rekla glej mormo se vsi zavedat, tut z strokovni delavec na skrbništvu. Sem rekla glej, on lahko bo star osemnajst let pa en dan pa lahko ves denar v luft vrže. Sem rekla ampak fajn pa je, zato je Natalija rekla, sem rekla da se o tem pogovarjate, da ni nič skritega, da se točno ve kolko je, kaj lahko s tem narediš, kaj je fajn če si kupi. No in takrat je ona, to je blo enkrat lani al kdaj, ko je rekla da bi oni eno stanovanje kupili. Sem rekla glej to je fajn naložba, to si bo vedno premisli al ga bo takoj prodal ali ga nebo, tudi jaz upam da ga nebo.

J: To stanovanje, lahko on kasneje uporablja.

S: Tako. Ona pa mu je rekla tak kot da bi bil njen otrok, kak dolgo bo, bo lahko pri njih. To se mi je zdelo pač... Natalija se je meni zdelo, da če bi bilo, saj pravim tako bom še enkrat rekla, če bi melo več otrok, mladostnikov takega skrbnika ali pa rejnika, ker ona je potem morala še na neko izobraževanje it.

J: Pa je imela velike probleme, če se prav spomnim.

S: Mela je probleme, ampak ona tega nič ni rabila, ker jaz sem ji vedno rekla tak ko ti gledaš ti bi mirno lahko delala v kakem vzgojnem zavodu, pa bi bila prekrasna vzgojiteljica. Sem rekla brez, da si ne vem kake, izpite pa diplome pa kaj jaz vem kaj delala, ker je taki človek.

J: Ona je res dober človek.

S: Res je krasna no. Tak sem vesela in upam, da se bo Mitju res... njegov atek pa je bil en posebež tudi. Imel je eno zelo dobro mamo. Ne vem pa nič, kaj se je prav končalo, nikoli nisem potem, to niti z strokovni delavec na skrbništvu govorila. On mi je samo povedal, da je umrl.

J: To, je oče od Roka?

S: ja...da je živel potem v nekem samskem domu, da je bil brez ene noge. Samo to da se je Natalija pojavila in to, saj pravim čisto tak ko je prišla njega pozdravit pa vprašat, pa je on reko kaj ti sploh delaš ne, ker tam ko trenirajo se sploh niso pogovarjali kaj kdo dela pa kaj. Pa ji je potem povedal ne, ja pravnik sem ne, pa to skrbništvo mladoletnih pa tak je padla v moje in predvsem v Mitjevo življenje.

J: In ste jo našli. (nasmeh)

S: Samo meni se je takrat res, tudi za zavodi pa to, to je blo potem čisto eno drugo...

J: Drugi odnosi ne.

S: Drugi odnosi, zato ker je bilo vse odprto vse odkrito. To ni blo... tak ko je mali reko, takrat pri tisti teti pa pri stricu, ker so mu materialno pa vse, ampak oni živijo res v drugem svetu. Oni niso, pa sploh večina ljudi, ki ne dela z ljudmi sploh nima uvida, da so lahko ljudje takšni in takšni in da je značaj najbolj pomemben. Ne IQ, pa ne izobrazba, pa nevem kaj vse. No ko je fant na timu potem skupnem reko, odkrito povedal: enostavno se mi je vtrgalo, nisem več mogo glumit. Češ med temi igralci, ker gospa je meni tak razlagala s kom se oni vse družijo, kje vse so bli na kaki ladji, kake znanke majo na Hrvaškem, kake v Sloveniji, koga so vse gostili, pa kaj te jaz vem. Jaz niti slučajno sama nima take mreže, da bi se lahko hvalila, mam svojo družino pa svoje sestre. Ampak to je res drugi svet.

J: Tega on ni poznal.

S: Tega Rok ni poznal, tega niti jaz ko sem stara ženska ne poznam. Nebi se niti tak... se mi je zdelo takrat, no vidiš to je tisti njegov lep značaj, da je odkrito povedal enostavno se mi je vtrgalo in sem bedarijo naredo. In teti takrat, no ona je ne vem rekla, da je spala z nožem ali pod blazino. Skratka drame. In tak naprej. Ampak saj pravim Natalija pa je v njegovih očeh, to pa tut moram povedat, tudi ne samo, da je krasen kot človek, pa da mu je res, ne more mu bit mama. Ampak obnaša se kot mama. Pametna mama ne.

J: Ona ga je sprejela za svojega.

S: Res, ga je sprejela za takšnega kot je z vsemi lepimi stvarmi, manj lepimi vse kar je doživela.

J: Kateri so bili pri Roku tisti, glavni dejavniki tveganja, da se je vse to zgodilo?

S: Jaz mislim, da je to zelo težko odgovoriti. Ker je bilo to več stvari. Meni je pri človeku najbolj pomemben značaj. Kar na svet prinesemo. Kaj ti okolje da. Kaj se ti dogaja, ampak eni ljudje ko se jim hudo dogaja so še bolj krasni. Eni ljudje, ki se jim hudo dogaja tega ne zmorejo. In to tisti ki smo starejši in se z njimi ukvarjamo moraš to razumeti, pomagati, iskat, saj pravim. Mislim, da to kar se je njemu zgodilo ne, da je pravzaprav oba starša zgubil. Kakor koli, da oče sploh z njimi ni živel z njimi ne. Da je potem mama, ta stric Simon je pa za svojo sestro reko, da je bila izredno nežna po naravi. In da je zelo lepo ravnala z Rokom in mogoče. Tak je on reko. Jaz je nisem poznala. Bila je zelo mlada ko ga je imela, pa tudi kaj pa jaz vem koliko je bila stara ko je umrla, tu neki 36 let. Zelo mlada ženska. On je reko, da je bila zelo dobra, da pa ni zmogla njemu mej postavljati, ali pa da kdaj odločno rečeš in da si dosleden. Pri otroku moraš bit dosleden. Ko je ne je ne. Ne takrat ko si dobre volje, ne takrat ko si slabe volje. Tak jo je on opisal, da pa ga je mela izmerno rada. In on, nikoli ni...kak je on doživel smrt svoje mame, to ve samo on. On enostavno ni spregovoril o mami sam. Pa mislim, če ga ti danes, njega kaj vprašaš ne govori o tem...

J: Zelo težko...

S: mislim da je bila to taka izguba, da si jaz tega sploh ne znam predstavljati. Recimo za sebe.

J: Jaz sem ga povprašala o mami. Imela sma velike probleme oz. ne probleme. Težko mi je razložil bilo kaj o mami. Povedal mi je samo da jo ima rad, da jo pogreša, potem pa ja nastopila tišina. Tudi o babici zelo težko govori.

S: mhm. Tu je sedaj odvisno kakšen človek si. Ali ti lahko o tem spregovoriš ali ne. Bolj ko je o tem, verjetno v sebi to tiščal težje je to bilo za njega. Potem smrt strica Marjana. To je bila druga izguba.

J: Še ena velika izguba v njegovem življenju.

S: Blazna izguba, ker Marjan, tak je Simon reko, da mu je skušal, ne saj mu ne moreš nadomestiti ne mame ne očeta. Ampak poskušal je bit dober stric, pomagati. Ko je Marjan živel jim je denarno zelo dobro šlo. Tudi tisto stanovanje, ki je sedaj Rokov, to je stric nekak uredil.

J: Ko je Rok podedoval potem po njem?

S: Ja ja. Stric je uredil, da se je nekaj varčevalo za njega, babica ne vem kaj. Vse so nekaj počeli. On je bil potapljač in se umrl pri potapljanju, ni bil bolnik. On je mel svojo lastno ordinacijo in njegova žena tudi. Ona je zobozdravnica in tudi ona se je nekaj vključevala, ko je bil v kriznem centru. Ne vem če to veste.

J: Vem.

S: Ampak samo bolj z denarjem. Ni ji bilo težko dat, 200€, ali pa 150 €. Ni pa si upala, ga sprejet. Fantka je imela takrat ko se je to zgodilo. Njen fantek je bil takrat star leto pa pol ali šestnajst mesecev. Ko sem se jaz z njo poskušala pogovarjat, preko telefona, jaz je nikoli nisem v živo videla. In jaz sem jo tudi tak, če bi prišla kdaj na razgovor. No to je blo tisto obdobje, ko je bila babica tak boga, ko je Simon takrat reko, da si ne upa. In ona je isto rekla, da je fantek, njen sin takrat bil star 4 leta, da si tudi ne upa. In da je praktično za vse sama, da živi z mamo svojo, da je mama prevzela vsa gospodinjska dela, ker je ona imela pač to ordinacijo cel dan odprto. Tak da je v živo nikoli nisem videla.

J: Jaz tudi ne.

S: Denar pa res. To je zaj grdo da tak govorim. To je tudi babica, rekla tut Simon. On je tut zelo dosti pomagal. Simon je kar dobro živel, tudi zelo rada sta se mela z bratom, in je tudi reko o sebi: jaz sem bil vedno svojeglav, tak je reko naporen, trmast, moj brat Marjan pa je bil izredno priden pa vodljiv. Tak sem rekla to pa je lepo, da ste tak prepoznali brata, pa da sta tak različna. Je reko da sta se zelo lepo razumela, ampak da je bil on en izreden, tudi na nek način poseben človek, Marjan. Dober, vsem je pomagal v družini, vsi so ga pogrešali. Ne vem, težko rečem kaj bi bilo, če se nebi vse to dogajalo z Mitjem. Kaj je vse vplivalo, tudi če bi ta Marjan ta moški del vloge pri njem prevzel, ko je na nek način rabo, ko je babica pravzaprav zelo hitro odpovedala. Mislim jaz si to sploh ne znam predstavljat. Dva otroka je pokopala v treh letih in še vnuka, ki je pa rabo njo

J: njo 110 %

S: Ali pa 150% tak, da težko rečem. Ampak nekaj pa tudi podedujemo ne. Tudi on najbrž, tudi njegov atek ni bil nekaj. Je bil en posebež nesrečnik, kaj se je z njim potem dogajalo jaz ne morem povedat...

J: In to se vse prepleta, to je vse vplivalo na Rok

S: Mama pa bi naj po teh podatkih ki so jih dali, pa naj bi obiskovala šolo s posebnimi potrebami ampak njena mama ni dovolila. Starši tega niso nekak sprejeli in je mela ves čas to učno pomoč in je tak tisto osnovno šolo končala. Baje, da je bila tak zelo čedna za pogledat, zelo nežna in da so jo fantje kar oblegali. In tak se je tudi tale Branko, ta atek pojavil. Potem mela je to stanovanje, predvsem sta za to poskrbela brat in njena mama. Skrbeli so tudi, to je Simon povedal, da je bil vedno njen hladilnik poln, da nikoli nič ni manjkalo. In ona je mela en kup obiskovalcev, če je kdo bil lačen, pa ni vedo kam je šel k njim. Tak to je Simon povedal. Nisem pa poznala ne mame, ne Marjana, tak da...

J: Če potegnemo eno črto skozi vse to, je Rok vse te dejavnike, ki ste jih našteji pri sorodnikih nekako podedoval.

S: Veliko je podedovanega, veliko je blo tudi, saj pravim mogoče če bi takrat babica nebi zbolela, pa nebi doživljala te osebne tragedije, to izgubo.

J: bi se mogoče vse drugače odvijalo.

S: Bi se verjetno, mogoče, ne vemo. Ne vemo. Ampak jaz mislim, da je ta izguba mame njega in izguba tega strica strahotna. Da si to res ne znamo predstavljat. To je njemu tabu pogovor. On se lahko o vsem pogovarja, to je zanimivo...

J: samo o tem ne.

S: Samo ne o tem, ja.

J: Pa o družini ne. Meni je reko, ko sem ga jaz vprašala kaj pravi na to da sem v spisih prebrala, da so rekli da se ga bojijo. In je reko, bom zaj dobesedno povedala meni čist dol vidi za njih, enkrat se jim bo vse to vrnilo. Jaz o njih ne želim nič slišat, nič nočem vedet o njih.

S: Ja. Mhm.

J: On se ne želi pogovarjat o njih. In ima tisto kot da bi imel en zid pred sabo. In tukaj sma midva zaključila pogovor.

S: No tak sem ga jaz tudi doživela in tak to.. to sem vidla da je to njemu najtežje bilo govorit. Pa čeprav je bil zelo zgovoren, zelo pogovornjiv, zelo odkrit. On je včasih meni take stvari povedal o drugih recimo. Pa ni tožo, nikoli ni imen povedal ne. Tak je reko, ko bi to vedli vse, saj to je Nataliji tudi razlago ne. Kaki jih okol vozijo ne, kak jih okoli prenašajo. Ker jaz sem tak rekla, ni vseeno ali je to tvoja prva služba pa prideš kot mlad vzgojitelj, vzgojiteljica v nek tak zavod, nekaj življenja moraš poznat ali pa moraš bit tudi malo drugačen, poseben. Zato sem vedno rekla ne, Natalija ti bi morala bit tudi v kirem koli zavodu. In bi blo marsikomu veliko lažje, ne pa da ti nekdo govori, ker jaz sem vedno vsakemu to vedno rekla: samo nena ti meni to ne razlagaj kaj bi jaz rada slišala. Meni ti povej to tak kot je blo, jaz pa ti bom povedala tak kak jaz mislim. In boma odkrita drug z drugim in mislim, da je to najbolj palilo. Vaj jaz sem mela tak fajn občutek če sem se tak menla in z vsakim sem se tak menla. In tak je tut pri Roku. Mislim, da me je Rok tut tak sprejemal, ker sma se tak pogovarjala no. Natalija pa je vse še nadgradila.

J: Natalija pa je še nad tem. Tudi jaz sem dobila taki občutek. In tudi midva sma prišla na neko raven, mogoče zaradi tega, ker jaz nisem toliko starejša od njega. Se mi je tudi zaupal, odprl, dosti stvari mi povedal. Pa on je na mene čisto drugače gledal v Kriznem centru kot pa na druge. Meni je on vse povedal. Tam so veliko podatkov dobili od mene, ko njim ni povedal. Midva sma tudi na neki ravni, imela sva neke meje. Jaz sem mu povedala, glej ti pred mano ne boš preklinjal,

pogovarjala se boma odkrito in to je on spoštoval. Ves čas ko je bil v kriznem centru, ves čas najinega sodelovanja. In to je meni bilo najlepše, kaj je bilo možno, kljub temu da se je obnašal, grozno.

S: Mhm. Saj jaz to vem. Grozno. Kdo tega ne pozna, si tega sploh ne zna v sanjah predstavljat..

J: ne zna si predstavljat, kaj je vse on storil..

S: tako, tako

J: ko pa ima tako ogromno srce, je tako dober človek, da ne more bit boljšega...

S: tak sem ga jaz isto doživela. In enkrat je tudi meni zelo grde besede pa vse govoril. In jaz nisem, čist nič bla užaljena, ampak sva se pa potem naslednji dan, ali še isti dan je prišlo, to je bilo še vse v Trubarjevi, takrat na začetku, in mi je vedno reko, gospa Meta, pa včasih, teta Meta (nasmeh), pa sem rekla bogi. (smeh). Pa je reko gospa Meta oprostite. Pa sem rekla glej jaz ti vse oprostim, jaz te moram oprostiti sem rekla. Ampak boš prišlo med ljudi, ki ti tega niti slučajno ne bodo oprostili. To vse kar si ti meni danes reko. Sem rekla zaj to boma brisala, kot da mi nikoli nič nisi reko, pa kaj mi je vse reko. Je pol reko, pol pa ko te tak gleda, pa se je meno pa reko pa res me je sram. Sem rekla jaz ti verjamem, da te je sram. Sem rekla glej da se več tak, do ene take stare ženske kot sem jaz, sem rekla pa niti do punčke mlade, tvojih let,, se tak ne moreš, do nikogar se tak ne moreš obnašat. Im pol sma si bla spet dobra. Pol me je objel, pa kaj te jaz vem. Pol sem mu kdaj cigarete kupla ali pa mu čokolado prinesla.

J: Z njim se lahko res ogromno pomeniš.

S: Saj pravim tak sma ves čas, kar sem jaz z njim delala, sma tak sodelovala. Pa jaz osebno nisem mela z njim nobenih, razen pol ko je mel tisti izpad, ko je mel, pol da ni bil. Vedno je bil spoštljiv, kak bi vam rekla, normalen, No ne spoštljiv tisto, da bi mi govoril nekaj, ker tega jaz res. On je tak vedo, da ... povej mi to kak je blo, vedno je bil odkrit, to res nikoli ni zavijal v celofan pa mašne gor, Ker to sem rekla pri meni neboma nič zavijala v celofan pa mašle gor, pa rož si neboma dajala ...

J: povej direktno in je to to

S: Povedala si boma tak kot je blo, jaz tebi ti meni in tak no. In sva se kr fajn no zastopla. Potem sem šla v penzijo, potem nisem vedla pa me je blo malo strah, sem mislila, da bo socialna delavka 2, pa je potem blo to dodeljeno socialni delavki 3. Mislim, da sta se nekak ujela. Mislim, da ma zdaj nadzorstveni vzgojni ukrep.

J: Če se še vrneva malo nazaj na institucije. Kaj je bil sploh tisti glavni vzrok, da je Rok šel v institucije?

S: Ja babica, tista njena nemoč. To pa vedenje v šoli. Ampak, mislim, da je tudi to odvisno, kakšen pristop maš ti kot odrasla oseba. Kaj si ti dovoliš kaj ne. In ali tudi jaz kot starejša ženska provociram nekoga s svojimi vprašanji ali vedenjem. To je pa od mene tudi mora bit odvisno in če jaz to poznam in vem kak moram ravnat mislim, da si tega noben nebi smel dovolit. Tak jaz gledam na ...Drugače pa institucije, ti zavodi so krasni...

J: Vaše sodelovanje z institucijami?

S: Sodelovanje, to jaz nikoli nisem mela problemov, jaz sem pela zelo dobre odnose. Sploh zadnjih trideset let, ta prenova, s tem ko se je tudi ta miselnost v zavodih spremenila. To je bla naj večja prenova je bla tam oseminšestdesetega. Mogoče Logaški, ne vem če ste zasledili kje, to je bil Logaški eksperiment se je takrat reklo, v naših krogih, socialna, pedagogika, kaj te jaz vem kaj. In so oni bli prvi, ki so se začeli s to permisivno vzgojo ukvarjat. Ampak so ugotovili, da se permisivno vzgojo lahko greš ti z otroki, ki niso vedenjsko, ne osebnostno, nič. To si lahko cel dan permisiven pa bo vse krasno teklo. Z vedenjsko motenimi otroci, da nebom govorila o osebnostnih, pa se ti tega ne moreš it.

J: Kaj pa sedaj ko je Rok bil v zavodih?

S: Se meni zdi da je bilo fajn, da tak način dela kot ga imajo. Ampak da je to problem, ker je šola noter. To si 24 ur v instituciji. To so pa spet prednosti in pomanjkljivosti. In ker je tam zbran, cvet mal posebnih fantov je lahko tu za nekoga zelo moteče. To je to. Ampak tega se tudi oni zavedajo. Na primer Slivnica je tudi zavod za fante, ampak fantje gredo iz doma v šolo, na avtobus na vlak, je spet drugače. Je v drugem kraju, drugi sošolci. V VZ 3 pa so isti sošolci, isti vzgojitelji, isti učitelji. Ali si v skupini, ali je iz druge ali tretje skupine, recimo da so tri skupine vzgojne. V prvem, drugem letniku so vsi enaki, to so.... ampak tega se oni zavedajo. Veliko je bila govora o tem da bi imeli kdaj kakšno drugo pomoč npr psihiatrično. Ampak je vse to povezano z denarjem. Da se ti lahko obrneš res na kakega strokovnjaka ki res dobro pozna mlade ljudi, ko zna reševati konflikte. Ker tu moraš bit vse, vzgojitelj, tisti ki postavljaš meje, moraš bit mediator, pol ateja, pol mame. Pa ne to, ker to jaz vedno rečem vzgojitelj ne more bit ne mama ne ata. Jaz nobenemu ne morem bit nadomestna mati, pa če sem še ne vem kak razumevajoča. To se nikoli nisem šla, in tak so tudi vzgojitelji. Jaz sem z vsemi zavodi, morem rečt fajn izkušnje. Zato so mi tudi Rok vzeli, VZ 3, pa če prav je to zavod, ki je namenjen fantom ki so že zaključili osnovno šolo. On pa še takrat ni. In je delal osnovno šolo v OŠ 2, kak je on se v zavodu pripravljaj pa potem zelo uspešno izpite opravljal. On je od Aprila do Junija naredo cel osmi razred.

J: On je zelo pameten.

S: Saj pravim, toliko lepega ima, pa toliko dobrega. Ampak saj pravim tisto ko ste me prej vprašali za dejavnike, to ne vem kdo bi to znal, jaz nisem naslov socialna delavka, da bi znala to res odgovoriti. Jaz mislim, da toliko stvari se mu je nabralo, da je to večplastno. Vse te res hude stvari, predvsem izguba mame, izguba babice, strica, da si to verjetno mi sploh ne znamo predstavljati.

J: To si sploh ne znamo predstavljati, koliko stvari je vplivalo v enem takem kratkem obdobju na njega.

S: Pa v takih letih.

J: Pa še to, da je bil v največjem mladostništvu. Ali menite, da je toliko kratna zamenjava zavodov vplivala na Rok. Kako?

S: 14 dni je bil v mladinskem domu. Pol je bil v VZ 1 tri, štiri mesece, pol je bil v VZ 2.

J: Potem še vmes v kriznem centru.

S: potem krizni center, tam je bil skoraj par mesecev od Decembra do Aprila. Ko je potem ravnatelj reko, vzeli smo ga za to čeprav je osnovnošolec, ker z vašim centrom in s tabo dobro sodelujemo. In to sem mu bila zelo hvaležna in tudi Roku sem to povedala, to nisem pred njim povedali. In sem rekla no Rok, glej res tak fajn sodelujemo pa tak se mi zdi da se trudijo, daj se še ti za mene, sem mislila če bo to kaj pomagalo. Pa se je, so sami povedali, da je samo en ali dva taka izpada imel. Ne na vzgojitelji, ampak bolj na stvari, da je razbil enkrat eno šip, ne pa na ljudi. Ampak so tudi najbrž meli, tak si jaz mislim bolj človeški ali pa bolj normalni...

J: drugačni odnos so meli.

S: ne normalni, drugačni ja...

J: to se tudi iz spisa vidi, ko sem jaz brala, če prav po vašem pogovoru je zelo malo zapisanega. Veliko več stvari sem sedaj izvedela kot pa iz spisa. So kar luknje, mi je manjkalo. Oni so imeli čisto drugačen odnos z Mitjem kot pa prej VZ 1 ali VZ 2.

S: No mel je tudi fajn vzgojitelja tudi, ta ki ga je sprejel. Joj zaj se mi je, zaj sem se spomila. To vam moram povedat. Zakaj je tudi Natalija nanj tak vplivala, ko sem rekla joj ne morem se spomnit kaj sem hotla povedat. Pa se meni zdi zelo pomembno. Natalija vozi motor in to težek motor. In je dobra motoristka, Natalija je dobra karateistka. In on je to vedo preko sinov. In ko sem jaz prišla enkrat v VZ 3, takrat še ni bilo Natalije, samo povedala sem mu. Pa smo se tak usedli po sestanku, pol pa so se vsi mulci nakapali zraven. To je blo tak smešno, da nekih stvari nisem mogla tam govorit, ker se je tikalo samo Mitje. Ampak po drugi strani pa se mi je zdelo tak fajn ne, da tak ena stara ženska pride, pa se vsi tam nalepijo, pa vsi so bli tak prijazni pa vsi bi z mano kavo pili. Pa je potem en vlki pisker kave skuhal, pa če mi nič nebi blo do kave takrat bi jo takrat pila ne. Ker so se tak trudili. Potem pa on pred mano pove: vete kaka frajerka je ona, kaka motor ona vozi, pa kaj ona vse. To se mi je zdelo, da je blo še pika na i, da ni običajna rejnica. Pa čeprav bi lahko mela tako srce pa tako pamet, pa vse razumela, ampak to. To je rekla enkrat, nekaj sta mela en spor, pa se je nekaj zelo upiral ali celo nekak tak da je ona tak stopla do njega, ona vedno tak to pokaže, pa je rekla daj vdari če si upaš daj vdari. In mu je rekla pa veš da te zdrobim z enim prijemom. Ampak mislim, kake stvari lahko takemu našemu Roku taka velika spodbuda.

J: Ogromno.

S: Zato, vedno bom rekla, da je ta Natalija res bla ne vem, tak se mogoče malo smešno sliši, ampak dejansko, kot da se je to moralo zgoditi.

J: Ena svetla zvezda.

S: Ja. Ona je prišla se mi zdi v četrtek ali v torek, ne vem v mojo pisarno, mi smo bli pa dogovorjeni za konec marca, da gre v tisti dijaški dom. In potem smo to vse preklicali, jaz sem takoj tega ravnatelja poklicala. Sem rekla, glejte še sama ne morem verjet sem rekla zaj vam bom pač povedala da se mi je pojavila ta pa ta pa in ga je sprejela takšnega kot je. In potem je on tudi reko ja krasno ne. Sem rekla ampak veste, to kar ste pa vi naredili, to da ste mu dali možnost. To pa tudi vse pohvale, pa ne vem česa. Sem rekla sploh ne vem kak se vam naj zahvalim. Sodnici, direktorju našemu vsem sem povedala, sem rekla ej če se bote kdaj v kaki taki situaciji znašli na take ljudi se obrnite. Malo sem bila jezna na naš krizni center to morem priznat. Še danes nimam najboljšega...

J: Ker so mu takrat zavrnilo bivanje med vikendi.

S: Pa sploh ta način dela, ki ga imajo. Pa dobro, če je taka doktrina, tu se jaz kaj, samo jaz sem to odkrito povedala vodji in pred direktorjem, ker smo meli več takih sestankov ne ne ne... Ko sem pač rekla, da krizni center ni namenjen samo zlorabljenim otrokom, ker se mi ukvarjamo tudi s takimi, ki svoje starše zlorablajo, ne pa samo, in da bi morali met bolj taki, kak bi rekla, pogled na to in tudi način dela drugačen. Ne pa da to sedi v pisarni, pišeš, tam pri njih je vse zabeleženo, tisto je šlo meni blazno na jetre. Tisto vse pika, črtica, premi govor, vejica. Dobesedno imajo vse napisano. To me je zelo motilo, ker, meni dejanja, ne tisto kaj govoriš, ne tisto kaj je napisano, ne tisto... To kaj delaš, to je meni merilo. In tam se majo vsi za strašno, pa dobro se so izobraženi, ampak ne za take posebneže. Ker niso samo otroci, ki so bli spolno zlorabljeni, al pa ne vem kaj tudi. Ne vem to, da moraš vse verjet, to tudi ni res.

Ker vsaka medalja ma dve plati. Poslušaj ne sodi! Ampak ne reč že na prvem pogovoru, da je vse res. Poslušaj še koga drugega, pa dobro, to je zdaj že druga zgodba.

J: Če se še dotakneva teme, da je Rok zelo hitro začel jemati zdravila, so mu postavili neko terapijo in je začel te tablete jemati. On je meni reko, da nikoli ni jemal teh tablet, ker ko jih je začel, je on samo spal. Tud babica, sem vidla, je v zapisih to povedala, da je on spal in ni mogel nič funkcionirati. Kaj pravite na to? Kak je to vplivalo na njega?

S: Jaz bi to težko sodila. No, ker na splošno, jaz od nekdaj sem proti takojšnjemu jemanju kakršnihkoli, sploh pri otrocih, kaka pomirjevala. Ker to se mi zdi groza. To je tudi babica povedala, da je prejemal na psihiatriji za umirjanje in da je bil zaspan. In to jaz verjamem.

J: Če se še zdaj malo odvisnosti od trave pri Mitju dotakneva. Koliko sem jaz videla njemu ta center za preprečevanje odvisnosti ravno ni najbolj ležal oziroma kar se zdaj dogaja, on se ni znašel tam noter.

S: Pa še hodi tja?

J: Koliko jaz vem je opustil. Kaj bi lahko, glede na to če še zavode povežemo. Ali menite da bi lahko zavodi na tem področju storili kaj več?

S: Jaz mislim... Jaz premalo poznam ta center za preprečevanje ampak kolko se oni tam grejo, to so res mogoče lahko uspešni z nekom, ki je enkrat al pa dvakrat kaj probal. Al pa kaki čik pokadil al karkoli. Pa je vodljiv, pa priden, pa mu je žal. Nekdo ki pa je že tak vse probal, ker Rok je mislim marsikaj probal. Pa mislim da to ni. Taki pogovori, to je glih tak, ko če se Natalija z jim pogovarja. Natalija je bolj uspešna kot pa kdorkoli drug z njim. Tak jaz. In pa, kolko jaz vem, vsak se mora za vsako stvar, al bom manj jedla al bom bolj zdravo živela se jaz moram sama odločit.

J: To se strinjam z vami.

S: Vse. Nihče se ne more, nikogar ne bom jaz spremenila. Spremenila bom lahko sebe, da bom stvari drugače gledala. To je stara stvar, in bolj kot se to zavedaš, bolj je to, že dolgo vem. Mogoče ko sem bila mlada še nisem vsega vedla. Pa sem včasih mislila, da lahko na koga kaj vplivaš. Ne, ne moreš. Vsak mora za sebe svojo pot naredit. Vse ovinke, vse stranske poti, potem če pride na cilj. In, tudi ko se bo on odločil, to sma se tudi menla. Da pač res ne bo ne, potem ne bo. Al pa bo moral tak globoko past, da bo v dreku, pa bo dihal na škrge, to sem mu rekla tudi. Al pa na zadnje luknje v nosnici, pa bo mogoče poiskal kje pomoč. To, ta center pa kolko jaz vem, pa ta način dela, kolko jaz poznam, je to res za take primere, ki so kdaj se ga napili. Pa so potem mame ugotovila, pa ga je tja peljala, pa ata.

J: Ja to enkrat, dvakrat ne.

S: Enkrat ne. Ne pa da je nekdo tak že. Rok je pa probal že vsega hudiča, kaj je sploh možno.

J: Kako pa glede na to, vsaj jaz menim no, da bi ravno zavodi lahko že to omejili, pa nekak niso, kakor sem jaz dobila občutek.

S: Veste zakaj ne. Nemogoče. Glejte tud zapor. Je nemogoče. Vedno so tisti bolj pametni kot sem jaz. Če sem jaz, da bi jaz bila odvisna, eno pot moraš najt, da prideš do nečesa. In to so tudi zavodi. Vsi ti zavodi spadajo pod Zavod za šolstvo. Tu ni nobenih, kak bi vam rekla... Vse človekove pravice, vse to kar je danes krasno, fajn da je ampak ne za vsedenjsko in osebnostne motene. Drugega, jaz si drugega pa ne znam predstavljat. Noben vzgojitelj, nobena učiteljica, noben učitelj ne sme posegati v te osnovne pravice. Da bi zdaj nekdo reko sleči se, zdaj bom pa jaz pogledala vse tvoje luknje, kje si karkoli kam skril. To ne. To so mi rekli, to so ve... pa to sploh, v Slivnici, Logatcu, Višnja gora, to je en kup tam prostorčkov, grmičkov, kaj jaz vem. To ja pride, pa si nekaj tam spravi, pa zvečer al pa čez pol urce gre to iskat ne. Vsi se trudijo, nobeden ne bo dal na mizo, ej zdaj pa lahko. Ampak to je.. Enim se zna pomagat, enim pa ne. Eni morajo prit kak bi rekla...

J: Do samouvida?

S: Pa do nekega dna ne. Ko vidi, da je res odvisen. Ker Rok bo vam vedno reko, jaz s tem lahko takoj preneham. Jaz pa ne vem, če je to res. To sma se menla. Ne vem, al je to res al ne.

J: Tudi midva sva imela debato o tem.

S: To je tudi Natalija rekla. Veliko se o tem pogovarja. Res pa je, da ko si 18 let star, so pač potem drugi, so zdravila spet, so nadomestki ampak potem je to spet sam od njega odvisno. Al bo celo življenje, kot Kastelic piše v knjigah, recimo da 40 let že uporabljajo metadon in druge nadomestke. To je to. V zavodih se trudijo. Jaz vem da se trudijo. Recimo Višnja gora je imela tega Kastelica, ki je en izmed najbolj znanih teh, ki se ukvarja z mladostniki, psihiater z mladostniki. Hodo na 14 dni tja. Logatec je imel Milivojeviča, ne vem koga vse. Doktor Čokovo iz zdravstvenega doma Logatec. Idrije se poslužujejo, vseh možnih, vse možne oblike. Ampak če on noče, še to je ne. Če ti nočeš, ti nočeš.

J: Ja če ti ne sprejmeš, potem ne moreš.

S: Potem pa je spet vse povezano z denarjem. Glejte Mariborska psihiatrija je imela pred ne vem kolkimi leti samo dve postelji za mladostnike ampak pomešano z vsemi ostalimi. To ni fajn. Ormož je edini imel 15 postelj. Skratka potem je pa to vse, tak kot je zdravstvo gre zdaj... Tak kot postajamo neoliberalna država. Daleč od socialne in pravne, to imamo samo vse v ustavi. Vse se začne in konča pri denarju, in so

tudi ukinili. In tam so se, tam je bilo res, tam so bili samo ti odvisniki mladi, in so se z njimi ukvarjali ne. Ampak spet je to tak, če se jaz hočem bom nekaj naredila, če pa jaz nočem, pa da grem to zaradi staršev al pa zaradi ne vem česa, pa ne bo nič.

J: Se ne bo nič zgodilo.

S: Ampak zdaj še tega ni. Tak da se s temi ljudmi v bistvo se zares začne ukvarjat, ko se sam odloči ampak moraš bit polnoleten. In to je tudi ena varovalka, mislim varovalka, če lahko tak temu rečem, Mitju. To sem tud, sma se z Natalijo tudi pogovarjala. Sem rekla: »Natalija, če bo to se nadaljevalo in da boš vidla. Je to edina pot.« Doktor tale naš, no mariborski... Se se bom spomnila... Njen motor pa karate ne. Zakaj je on tudi bil tak blazno ponosen, da to Natalija obvlada. In to tudi on to ve. Da če bi on se na njo spravo recimo ne, fizično ne.

J: On nje nič ne more ne..

S: Pa ne, pa mislim da se sploh ne bi. Mislim, da jo ma tak rad, pa da je to en tak odnos, da Nataliji on ne bi nič naredo. Natalija pa njemu tud ne (smeh), da nebi izrabila svoje...

J: Jaz tudi mislim, da ne. Tu so na verbalnem nivoju zelo visoke, fizično pa ne. Tako da se tak nebi nič zgodilo. Toliko se spoštujeta med seboj.

S: Ja res je to.

J: Rok je imel, kar nekaj obravnav na sodišču zaradi fizičnega nasilja in poškodovanja tuje lastnine. Ali bi lahko takšno vedenje kako preprečili s kakšnimi drugačnimi pristopi, da se situacije ne bi ponavljale?

S: To je tudi težko reč ne. Ker, sodnica je bla Mitju vedno naklonjena. To je sodnica za mladoletnike na okrožnem. Koliko jaz vem, vsa ta leta, da se na sodišču ni nikoli mladoletnikom zgodila nobena krivica. Da se je to vedno obravnavalo, več plastno, vse okoliščine ki so pomembne so se vedno upoštevale. Tu se je pa res mladostnikom na teh sodiščih, res ne, ni dogajala, da bi nekdo šel zato ker je sodnica jezna ali pa zato ker je to tak družbeno ne sprejemljivo ali kaj te jaz vem kaj da bi nekdo ne. To sploh ne.

J: Kaj so po vašem mnenju institucije v Mitjevem primeru delale dobro in kaj bi lahko še izboljšale?

S: Jaz mislim, da pa ne za to, da bi branila center ali pa katero koli drugo institucijo. Da se preprosto mora kdaj kaj zgodit, tisto kar sploh nihče ne pričakuje, ker so to nepredvidljive..to je toliko nepredvidljivih stvari. Če se samo njega dotaknema, da ne govorimo o vseh mladostnikih. Da je toliko nepredvidljivega, da ne moreš vsega predvidet. Da je prva, ki je poiskala pravzaprav pomoč je bila babica pa šola verjetno ne, ko so jo napotili. Da je babica bila zelo dobro namerna. Saj še enkrat rečem te težke izgube, pa tako zahteven vnuk, da to. Ji ne morem, bi bilo zelo krivično če rečem. Pa v moji glavi sploh tega ni, da je nekdo vedno nekaj kriv. Ja, za dojenčka, da starši otroka ne nahranijo, ne previjejo, ne skrbijo. Ko pa je otrok star devet, deset let je pa lahko to čisto druga slika. Sploh pri otroku, ki ima tudi neke značajske ali pa osebnostne lastnosti. To je zelo težko rečt, res. Vedno bi, tak kot jaz kot mama, joj če bi bla še enkrat mlada, bi verjetno, drugače z mojimi otroki, pa sem se trudla, da sem bla normalna mama. Idealne mame pa ateka tak ni. Ampak da bi mogoče neke stvari danes s tem vedenjem, s temi življenjskimi izkušnjami drugače ravnala, če bi takrat to vse vedela, pa nisem.

J: Kako pa gledate na to, da je Rok zamenjal oz. ste ga obravnavale različne socialne delavke in je moral z vsako od vas vzpostaviti nov delavni odnos. Kako je to vplivalo na njega?

S: Težko bi to rekla. Večkrat mi je reko, da se z mano on fajn razume. To bi mogo on sam povedat, to bi on najbolj vedo. Jaz pač včasih sem tak razmišljala, pa tudi tak to razumela, da ko ljudje, več ljudi v eni instituciji ali kjer koli in moraš vse povedat o sebi ali pa pričakujejo, da je v bistvo tak kot da se slačim pred kom, in to ni fajn. In tak sem jaz druge razumela.

J: Ker on se je moral vsaki posebej spet ponovno odpret.

S: Tako. Tak kot sem vam rekla slačenje. Razgalit se spet, ker verjetno ti vsi ista vprašanja postavljajo, pa ne glede na to ali je to sodnica ali je to socialna delavka, ali je to vzgojiteljica, vzgojitelj, ali s v tej instituciji ali si v oni instituciji. Ampak tak pač je. Drugega skoraj da, si ne znam predstavljati, ker drugače bi pač mogo nekdo nekoga spremljat kaj jaz vem...

J: od začetka do konca, kar pa je težko.

S: Nemogoče. Če je tak delo razdeljeno, razna ministrstva so tukaj zraven, od šolstva, do socialne, do zdravstva, do vsega, Da pa to najbrž, ampak to se vsak ki se z ljudmi ukvarja se more tega zavedat. Jaz tak mislim, da morem bit jaz tudi toliko spoštljiva. Ne vem kak naj temu rečem človeška ali pa široka, da če že postavljam vprašanja, da je to na nek primeren način, da se ne postavljam v vlogo vedno nekega razsodnika, da sem jaz na tej strani, na tej instituciji zato tam, da sem neki pametna pa kaj te jaz vem kaj. Pa postavljam nekih preprek, v bistvu pa so ne. Pa če še ne vem kak gremo, tak to je. On je bil od mene odvisen al pa od mene ko sem se jaz z njim ukvarjala, na nek način. Jaz pa se nisem šla tega, ampak vprašanje kak je on mene doživel ne.

J: Kaj predlagate Roku za nadaljnje življenje in kakšni so vaši predlogi za nadaljnje strokovne korake.

S: To je res težko. Še vedno pač rečem osemnajst let bo star, s tem se marsikaj v njegovem življenju spremni, pa ne čisto nič bolj odgovoren, pa ne bo čisto nič bolj pameten kot je bil en dan pred osemnajstim, ampak da ma spet srečo da ima Kelčeve in pa koliko je sam sposoben sam zase naredit samo to. Drugega ni. Koliko se je sam iz tega naučil, od teh vseh institucij ki jih je srečal, z takimi in onakimi. Koliko je bilo na njega dobrega pa slabega vpliva, ker vse institucije kar smo se z njim ukvarjale je blo dobro in je blo slabo. Ali pa kak je on kot mladoletnik kot mladostnik to doživel in občuto. To pa samo on ve. Težko bi rekla, dokler ima on to družino, to se mi pač zdi najbolj pomembno. Ali to starš al si to...prepoznaš ljudi in jih vzameš take kot so. Drugega ni. Vendar je pa vse samo od njega odvisno, kako bo on to obrno.